

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**GAZİANTEP'TEKİ SURİYELİ GÖÇMEN
GİRİŞİMCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANSTEZİ

YARA AAD

GAZİANTEP
Ocak 2020

YARA AAD YÜKSEK LİSANS TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT ANA BİLİM DALI 2019

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**GAZIANTEP'TEKİ SURİYELİ GÖÇMEN
GİRİŞİMCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANSTEZİ

YARA AAD

Tez Danışmanı: Doç.Dr. RüstemYANAR

GAZIANTEP
Ocak 2020

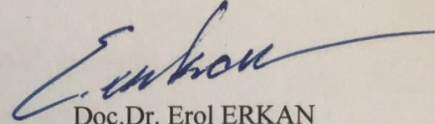
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

GAZİANTEP'TEKİ SURİYELİ GÖÇMEN GİRİŞİMCİLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

YARA AAD

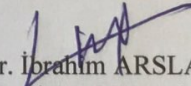
Tez Savunma Tarihi: 15-01-2020

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

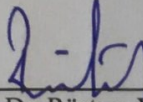
Doç.Dr. Erol ERKAN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof.Dr. İbrahim ARSLAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

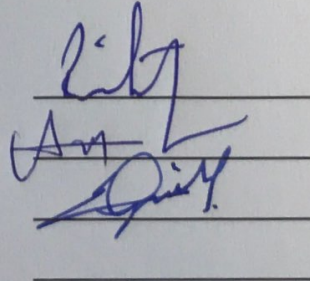

Doç.Dr. Rüstem YANAR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI) İmzası

Doç.Dr. Rüstem YANAR
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Arslan
Dr. Öğr. Üyesi Erol DİNERİ

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

YARA AAD

ÖZET

GAZİANTEP'TEKİ SURIYELİ GÖÇMEN GİRİŞİMCİLERİN ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yara AAD

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilimdalı
Tez Danışmanı: Doç.Dr. Rüstem YANAR

Ocak 2020, 102 sayfa

Suriye’de 2011’de başlayan iç savaş nedeniyle meydana gelen göçmen dalgası göçmen hareketlerinin en geniş kapsamlı olanlarından. Göç dalgasından en fazla etkilenen ülkelerden biri olan Türkiye dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülkesi konumundadır. 2018 yılı sonu itibariyle, Türkiye’ye iltica eden kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 3,6 milyonun üzerindedir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye göçünün ardından göçmenlerin Türkiye’ye entegrasyonu çeşitli kanallardan sağlanmakta ve bunların başında ekonomik faaliyetler gelmektedir. Türkiye’nin çeşitli illerinde yaklaşık 8000 yeni şirket kurduğu, ev sahibi ülkede işletme kurarak kendilerini destekleyebildikleri gözlemlenmektedir. Bu çalışma Gaziantep ilinde bulunan 210 Suriyeli göçmen girişimciler tarafından kurulan KOBİ’leri işleten iş insanlarıyla gerçekleştirilen kapsamlı ve şahsen yapılan anketlerden oluşmaktadır. Yapılan 210 anketten 188’ine dönüş sağlanmıştır. Çalışmada Suriyeli göçmenlerin bölgesel piyasada ekonomik etkileri araştırılmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular Suriyeli Mültecilerin sadece ekonomik bir yük olarak değerlendirilemeyeceği, aynı zamanda girişimcilik faaliyeti ekonomiye yeni istihdam alanları kazandıracığından ve dolaylı olarak ülke ekonomisine katkı sağlayacağından dolayı, Suriyeli göçmen girişimcilerin kurmuş olduğu işletmelerde bölge ekonomisine katkı sağladığını göstermiştir. Yapılan anket sonuçlarına göre Suriyeli göçmenlerin, girişimcilik faaliyetleri ve ekonomideki aldıkları rol nedeniyle, kurmuş olduğu işletmeler kanalıyla yeni istihdam alanları, ekonomik bağımsızlığı olan işletmeler sayesinde yerleşiklerle rekabet eden bir yapıyla bölge ekonomisine katkı sağladığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli mülteciler, Türkiye Ekonomisi, Girişimcilik.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON THE SYRIAN IMMIGRANT ENTREPRENEURS IN GAZIANTEP

Yara AAD

M. A. Thesis, Department of Economic

Supervisor: Doç.Dr. Rüstem YANAR

January 2020, 102 pages

One of the biggest migration movements was the Syrian one which resulted due to the Syrian civil war that started in 2011, Moreover, Turkey is now home to the largest refugee population in the world. As of the end of 2018, the number of registered Syrian refugees is recorded over 3.6 million. The integration of Syrians refugees in Turkey has so far been through different interactions, the economic integration was one of the most functional and influencing way. The Syrian refugees are able to support themselves by being business owners in the new countries they have seek asylum, Since March 2011 and during 8 years of immigration, around 8000 new companies were established in the different cities of Turkey. This study investigates the economic impact of the Syrian businessmen refugees on regional business markets through inclusive and extensive in-person surveys administered with business owners of 210 surveys, out of those 188 Syrian-owned SMEs in Gaziantep have answered the questionnaires. As entrepreneurship is the most effective tool for achieving comprehensive economic growth in society in all its components and represents an instrument of creating new jobs in the community, which is reflected positively on the Turkish domestic economy. According to the survey results, Syrian refugees in Turkey aren't only a burden in the country's economy but they are contributing to its growth by starting new businesses that are creating new jobs, livelihoods, and independence for themselves and for local communities affected by their influx

Keywords: Immigration, Syrian refugees, Turkish Economy, Entrepreneurship.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
1. GİRİŞ	1
1.1 GİRİŞ.....	1
2. GÖÇ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL İNCELEME	3
2.1. MÜLTECİLER-ULUSLARARASI ÇERÇEVE.....	4
2.2. ULUSLARARASI GÖÇTE SEVİYELER VE EĞİLMELER.....	4
2.3.MÜLTECİ HAREKETLERİNİN TARİHSEL DEĞERLENDİRİLMESİ.....	9
2.5. TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİ HAREKETLERİNİN TARİHSEL İNCELENMESİ.....	12
3. GÖÇÜN EKONOMİK ETKİLERİ - TEORİK ARKA PLAN	17
3.1. GÖÇÜN YÖNLERİ.....	17
3.2. GÖÇ TEORİLERİ.....	18
3.3 ANALİZ SEVİYESİ.....	19
3.3.1. Makro Göç Teorileri.....	20
3.3.2 Mikro Göç Teorileri.....	23
3.3.3 Yeni Emek-Göç Ekonomisi Teorisi.....	25
3.3.4 Orta Seviye Göç.....	26
3.4. İŞGÜCÜ PİYASASINDA GÖÇMEN ASİMİLASYONU.....	27
3.4.1. Göçmenlik Tercihi.....	27
3.4.2. Göçmenlerin Eğitim Düzeyleri, Meslek Profilleri ve Beceri Farklılıkları.....	28
3.4.3. Yerleşim Yeri Tercihi, Yerdeğişim Etkileri.....	30
3.5. GÖÇÜN ARZ VE TALEP PERSPEKTİFLERİ.....	31
3.6. NİTELİKLİ İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN EKONOMİK ETKİLERİ.....	35
3.6.1. Göçmenlerin Ekonomik Büyümeye Katkıları.....	36
3.6.2. Ücret Etkileri.....	37
3.6.3. Yerel Göçmen Tepkileri.....	40

3.6.4. İşgücü Piyasası ve İstihdam.....	41
4. GÖÇMEN GİRİŞİMCİLER.....	44
4.1. GİRİŞİMCİLİK.....	44
4.1.3. Göçmen Girişimciler Literatür Taraması.....	46
4.1.4. Serbest Meslek.....	47
4.1.5. Serbest Meslekte Belirleyici Unsurlar.....	49
4.2. SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE EKONOMİK ETKİLERİ.....	51
4.2.1 Genel Yaklaşım.....	51
4.2.2 Türkiye - Suriye Ekonomik İlişkileri.....	52
4.2.3. Türkiye'de Girişimcilik ve Ekonomik Durum.....	54
4.2.4. Suriyeli Girişimciler.....	55
4.3. TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	57
4.3.1. Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Ekonomisine Etkilerini İnceleyen Literatüre Genel Bakış.....	59
5. BULGULAR.....	66
5.1 ÇALIŞMANIN İÇERİĞİ.....	66
5.2 METEDOLOJİYE GENEL BAKIŞ.....	67
5.3 ANKET BULGULARI.....	69
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKLAR.....	87
EKLER.....	95
Ek. A.1: Anket Formları.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	102
VITAE.....	102

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1: Uluslararası göçmenler, 1990-2015.....	5
Tablo2.2: Bölgelere göre Türkiye göç stokları	13
Tablo 2.3: Türkiye'de ikamet eden yabancılar doğum ve cinsiyet ülkesine göre	15
Tablo 3.1: Seviye boyutları hakkında teorilere genel bir bakış	19
Tablo 4.1: 2003-2018 yılları arası Türkiye'nin Suriye'ye olan ihracat ve ithalatı (milyon dolar)	53
Tablo 4.2: Literatüre genel bakış.....	61
Tablo 5.1: Suriyeli Göçmenler Tarafından Kurulan İşletmelerin Yıllara Göre Sayısı	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1: Gelir grubuna göre uluslararası göçmenlerin yüzdesi, 2000 ve 2017	6
Şekil 2.2: Başlangıç ve varış bölgesine göre sınıflandırılmış uluslararası göçmen sayısı, 2017	7
Şekil 2.3: Kadın-Erkek Göçmenlerin Yaş Grupları Kıyaslaması.....	8
Şekil 2.4: 2016 yılı itibariyle başlıca ev sahibi ülkelerdeki mülteci sayısı (milyon).	11
Şekil 2.5: Göçmenlerin nüfus dağılımı.....	16
Şekil 3.1: Göçün arz ve talep perspektifleri	32
Şekil 3.2: Göçün arz ve talep perspektifleri	33
Şekil 3.3: Göçün arz ve talep perspektifleri	34
Şekil 5.1: Suriyeli Mültecilerin Bulunduğu İlk Sıradaki 10 Şehir (11 Temmuz 2019)	68
Şekil 5.2: Yaş grubuna göre Suriyeli göçmen girişimcilerin sayısı	70
Şekil 5.3: Suriyeli göçmen girişimlere ait yaş grupları	70
Şekil 5.4: Eğitim seviyesi	71
Şekil 5.5: Ülkede kalma süreleri ve çalışma süreleri.....	71
Şekil 5.6: Suriyeli girişimcilere ait daha önceki çalışma tecrübesi	72
Şekil 5.7: Suriyeli göçmen girişimcilerin konuştuğu yabancı diller	72
Şekil 5.8: Katılımcılara yeni bir iş kurmalarına yardımcı olan en yararlı faktörler ..	73
Şekil 5.9: İşletme sermayesinin kaynağı	73
Şekil 5.10: Türk ve suriyeli ortak oranı.....	74
Şekil 5.11: Çalışanlar arasında cinsiyet dağılımı	76
Şekil 5.12: Cinsiyet dağılımı	76
Şekil 5.13: Türk çalışan oranı.....	77
Şekil 5.14: Suriyeli kişilerin işletmelerindeki türk çalışan sayısı.....	77
Şekil 5.15: Aylık ortalama müşteri sayısı.....	78
Şekil 5.16: Gaziantep'te iş kurma	78
Şekil 5.17: Gaziantep'te işe başlama motivasyonun sebepleri	79
Şekil 5.18: İş kurma sürecinde karşılaşılan durumlar.....	79
Şekil 5.19: Temel zorluklar	80
Şekil 5.20: Türkiye dışında yerleşik işletmeler	81
Şekil 5.21: İş sektörü	81

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1 GİRİŞ

Son yıllarda, küresel göçmen sayısı hızlı bir şekilde artmaktadır.2000 yılında 173 milyon olan göçmen sayısı,2010'da 220 milyon ve 2017'de 258 milyona ulaşmış bulunmaktadır (UN, 2017:4).

Günümüz küreselleşme çağında göç, hem devletlere hem de insanlara her zamankinden daha fazla etki etmektedir. Göçün jeopolitik, ticaret ve kültürel alış veriş ile iç içe olması devletlere, işletmelere ve topluluklara ciddi yararlar sağlamaktadır (IOM, 2017:1).

Suriye'de meydana gelen göç, dünya tarihinin en büyük kitlesel hareketlerinden birini olmuşturmaktadır. Mart 2011'de Suriye'de meydana gelen iç savaşının başlamasıyla birlikte o günden bu yana tahminen 12 milyon Suriyeli göçmenin evlerinden kaçmalarına neden olmaktadır. suriyeli mülteciler dünyadaki en büyük mülteci nüfusunu oluşturmakta ve Türkiye, 4 milyondan fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2019:3).

2014 yılına kadar suriyeli mülteciler Türkiye'nin güneydoğu bölgesi civarında yayılmakta ve özellikle Türk hükümeti tarafından inşa edilen, kontrol altında tutulan mülteci kamplarının yer aldığı şehirlerde bulunmaktaydılar. 2014 yılından sonra göçmenler Türkiye içerisindeki farklı bölgelerde yaşamak ve hatta bir Avrupa ülkesine kabul edilme umuduyla farklı bölgelere yerleşmeye başladılar. Bu nedenle, 2012 yılının başından 2013'ün sonuna kadar mülteci akımı işgücü piyasası açısından bölgesel bir emek arz oluşturmaktaydı. Mültecilerin resmi bir çalışma izni olmamasına rağmen hâlâbölgede yaşayan yerel halkın işgücü piyasası çıktılarını etkileyebilecek durumdaydılar(Ceritoglu vd., 2015:2).

Bu çalışmanın incelemeyi ve vurgulanmayı amaçladığı asıl sorun, göçün göçmenler, aileleri ve menşe ülkeleri için çok büyük faydalar sağlayabileceği konusu

ve yurtdışına göç edenlerin ev sahibi ülkelerde benzer işler yapmaları durumunda kendi ülkelerindekinden daha fazla gelir edebilecekleridir. Göçmenlerin kazancındaki meydana gelecek bir artış, göçmen ailelerin refahı ve insani gelişimlerinde ev sahibi ülkede göçmen olan aile ferdi ile birlikte olmaları durumunda doğrudan değilse dolaylı olarak etkileyecektir. Daha da önemlisi,göçün göçmenler üzerinde ekonomik etkilerinin yanında eğitim ve sağlık gibi insani gelişimlerine katkısı olan etkileri oluşmaktadır. Örneğin, Dünya Bankası tarafından yayınlanan bir rapora göre, gelişmiş bir ülkeye en yoksul ülkelerden gelen göçmenlerin göç sonrasında gelirlerinde ortalama on beş kat artış, okul kayıt oranlarının iki kat ve çocuk ölümlerinde on altı kat azalma meydana gelmektedir (Dünya Bankası, 2016:9).

Öncelikle belirtmek gerekir ki; göç, uygun politikalarla desteklendiği takdirde hem göç eden hem de göç edilen (ev sahibi) ülkelerde kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme ve gelişmeye katkıda sunabilmektedir. Bu çalışma, göçün ev sahibi ülkeler için ekonomik etkilerini araştırmakta ve özellikle de Suriyeli girişimcilerin Türkiye'nin Gaziantep kentindeki etkilerini incelemektedir. Uygun politikalarla desteklenmesi durumunda göç işsizliği, eksik istihdamı azaltabilmekte ve yoksulluğun azaltılmasına çeşitli şekillerde katkıda sunabilmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, yıllar itibariyle gerçekleşen göç hareketleri açıklanmaktadır. Son yıllarda yaşanan ve özellikle Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelere doğru meydana gelen Suriyeli göçü vurgulamakta ve uluslararası göçmenlerle ilgili küresel verilere, trendlere genel bir bakış sunmaktadır. Takip eden ikinci bölümde, ev sahibi ülkelerin işgücü piyasalarındaki göçmen asimilasyonu, göçün teorik arka planı ve ev sahibi ülkeler üzerindeki etkilerini ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde göçmenlerin oluşturduğu girişimcilik faaliyetleri ve bunun ev sahibi ülkeler üzerinde olan etkilerini; girişimciliğin hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler açısından önemli bir kavram olması perspektifinden değerlendirilmektedir. Türkiye'de, Suriyeli göçmenler tarafından göçmenler için iş, geçim kaynağı ve bağımsızlık yaratan işletmeler kurulmaktadır. Bu nedenle, beşinci bölümde Gaziantep şehrindeki 210 Suriyeli girişimci tarafından hayat geçirilen, yenikurulan işletmelerin şehir halkına olan katkıları, faydaları ve etkiledikleri yönlerini göz önünde bulunduran anketin 188 girişimci tarafından yanıt alınmış bulguları yer almaktadır. Son bölümde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL İNCELEME

Bu bölüm, bu çalışmaya geniş bir başlangıç yaparak, günümüz dünyasının ana endişe kaynağı olan göçü kapsamaktadır. Bölümün ilk kısmında öncelikle göç tanımlanmakta ve göç etme ile ilgili tarihi bilgiler verilmektedir. Bölüm, Suriye'nin şu anki komşu ülkelere özellikle de Türkiye'ye olan Suriyeli göçmen hareketini vurgulayarak bitirilmektedir.

Uluslararası göç, giderek artan bir şekilde birbirine bağlı dünyada, günlük yaşamımızı etkileyen, çok sayıda ekonomik, sosyal ve güvenlik unsurunu içeren karmaşık bir olgudur. Göç, farklı yaşam ve kültürlerden gelen insanları içeren çok çeşitli hareketleri ve durumları kapsar (IOM, 2018:1).

Göç, küreselleşmeyle birlikte her zamankinden daha fazla artmakta ve dünyadaki bütün ulusları etkilemektedir. Göç jeopolitik, ticaret ve kültürel çeşitlilik açısından ülkelere, endüstrilere ve topluma faydalar sunmaktadır (IOM, 2018:1).

Uluslararası Göç Örgütü (The International Organisation for Migration-IOM), göçü şu şekilde tanımlamaktadır: "Uluslararası bir sınırın ötesinde ya da bir devlet içinde hareket etme sürecidir. Süresi, bileşimi ve sebepleri ne olursa olsun, her türlü insan hareketini kapsayan bir nüfus hareketidir; Mültecilerin, köklerinden uzaklaştırılmış insanların, yerinden edilmiş kişilerin ve ekonomik göçmenlerin göçünü içermektedir" (Perruchoud, 2011, 62-63).

Bu kavram, çeşitli göçmenlik türlerini açıklamada yol gösterici bir rol üstlenmektedir. Göçmenler çeşitli nedenlerden dolayı göç etmektedirler. Bazıları büyük oranda finansal ihtiyaçlardan dolayı göç ederken, bazılarıysa ülkelerindeki zulüm, baskı ve şiddet ortamı nedeniyle göç etmektedir. Tüm göçler olumlu koşullarda gerçekleşmemektedir. Son zamanlarda savaş, baskı, çevresel yıkım, değişim ve kişisel güvenlik eksikliği nedeniyle göç hareketlerinde artış yaşanmaktadır. Uluslararası göçlerin çoğu yasal olarak gerçekleşse de, düzensiz göç, göçle ilgili uluslararası

endişelerle birlikte, göçmenler için en büyük güvencesizliklerin birkaçıyla birleşmiş durumdadır (Genchev, 2005:1).

2.1. MÜLTECİLER-ULUSLARARASI ÇERÇEVE

Modern mülteci düzenlemesinin kökenleri İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem ve hemen önceki dönem olan I. Dünya Savaşı'ndan II. Dünya savaşına kadar geçen süredeki göçmen krizlerine dayanmaktadır. Birleşmiş Milletler Cenevre Mültecilerin Statüsü Sözleşmesi (The United Nations Geneva Convention on the Status of Refugees-GCR), 1951 yılında, 1948'deki İnsan Hakları Bildirgesi'nin 14. Maddesine binaen kişilerin diğer ülkelerde zulümden iltica etme haklarının tanınması ilkesine dayanarak kabul edilmektedir. Sözleşme, ilk maddesinde, mülteci kavramını, şu şekilde tanımlamaktadır:Herhangi bir kişi; ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba üyelik veya siyasi görüş nedeniyle eziyet edilme korkusundan dolayı, uyruklu olduğu ülkenin dışındaysa ve bu korkusundan dolayı, o ülkenin korunmasından kendiliğinden faydalanmak istemiyor veya faydalandırılmıyorsa, herhangi bir ulusa tabi değilse ve birtakım olaylar sonucu eski yaşadığı ülkesi dışındaysa, korkudan veya dönmek istemediğinden dolayı uyruklu olduğu ülkesine veya uyruksuz olsa da yaşamaya alışmış olduğu ülkeye geri dönemiyorsa bu kişiler mülteci olarak tanımlanmaktadır (Dustmann vd., 2016:6-7).

Cenevre Mülteci Sözleşmesi(GCR), yalnızca mültecilerin haklarını ve ev sahibi ülkelerin yükümlülüklerini geniş bir şekilde tanımlamakla kalmamakta, aynı zamanda menşe ülkelerinin mültecileri hayati tehlike veya özgürlük kısıtlaması korkusu olan herhangi bir bölgeye geri götürmelerini engelleyen geri gönderilmeme ilkesini (Madde 33) de tanımlamaktadır. Sözleşme, ilk olarak Avrupada 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylardan dolayı iltica eden insanlarla sınırlandırılmış olsa da 1967 Protokolü bu kısıtlamaları kaldırmakta ve Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin kapsamı evrenselleştirilmektedir. (Mülteci Sözleşmesi, 1951). 148 Devlet, 1951 tarihli Mültecilerin Statüsü Sözleşmesine ve / veya 1967 Protokolüne günümüze kadar taraftar olmaktadır (Dustmann vd., 2016:6-7).

2.2. ULUSLARARASI GÖÇTE SEVİYELER VE EĞİLİMLER

2017 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan Uluslararası Göçmen Raporu'na göre son on yedi yılda, dünyadaki uluslararası göçmen sayısı artmaya devam ederek, 2000 yılında 173 milyon, 2005 yılında 191 milyon, 2010'da 220

milyon, 2015 yılında 248 milyon olan göçmen sayısı 2017'de 258 milyona ulaşmaktadır. Uluslararası göçmen stokları 2000 ve 2005 yılları arasında yılda ortalama %2 büyümektedir. Yıllık büyüme oranı 2005 yılından 2010 yılına kadar olan sürede artarak %2,9'a artmakta, fakat ilerleyen dönemlerde 2010-2015 döneminde yıllık % 2,4'e, 2015-2017 döneminde yıllık yüzde 2,0'e düşerek yavaşlamaktadır (UN, 2017:4-11).

Tablo 2.1:Uluslararası göçmenler, 1990-2015

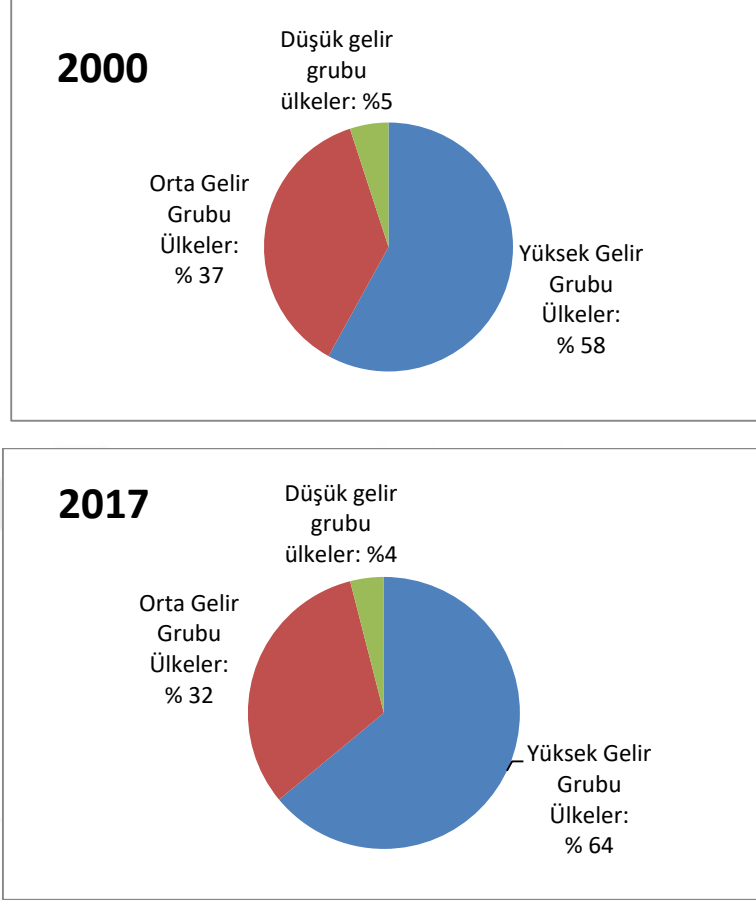
Yıl	Göçmen Sayısı	Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Yüzdelik Oranı
1990	152,563,212	2.9%
1995	160,801,752	2.8%
2000	172,703,309	2.8%
2005	191,269,100	2.9%
2010	221,714,243	3.2%
2015	243,700,236	3.3%

Kaynak: (IOM, 2017:15)

Tüm uluslararası göçmenlerin yaklaşık üçte ikilik kısmına yüksek gelirli ülkeler ev sahipliği yapmaktadır. 2017 yılına kadar dünya çapındaki tüm uluslararası göçmenlerin %64'ü (165 milyon uluslararası göçmene eşdeğer) yüksek gelirli ülkelerde yaşamaktaydılar. Dünya göçmenlerinin %36'sı yani 92 milyonluk bir kısmı orta veya düşük gelirli ülkelerde yaşamaktadırlar. Bunlardan 81 milyonu orta gelirli ülkelerde, 11 milyonu da düşük gelirli ülkelerde yaşamaktadır (UN, 2017:4-17).

Yüksek gelirli ülkelerde yaşayan uluslararası göçmenlerin oranı 2000 yılına göre bir miktar artarken, orta ve düşük gelirli ülkelerin oranı azalmaktadır. Yüksek gelirli ülkeler, uluslararası göçmenlerin küresel nüfustaki son artışın çoğunluğunu yani 2000 ve 2017 yılları arasında dünya genelinde yeni eklenen 85 milyon göçmenden 64 milyonunu çekmektedirler (UN, 2017:4-17).

Şekil 2.1: Gelir grubuna göre uluslararası göçmenlerin yüzdesi, 2000 ve 2017

Kaynak: (UN, 2017:4-17)

Dolayısıyla, 2000-2017 döneminde göçmen nüfus artış hızı yüksek gelirli ülkelerde en yüksek seviyededir (yılıda yüzde 2,9). Düşük gelirli ülkelerde de ortalama büyüme oranı yıllık yüzde 2,4 seviyelerindedir. 2000-2010 dönemlerinde yaşanan düşüşün ardından, düşük gelirli göçmen nüfus artış hızı, 2010-2015 döneminde yıllık yüzde 6,6 seviyelerine yükselmekte ve son olarak da 2015-2017 dönemleri arasında tekrar yıllık bazda yüzde 2,0'ye gerilemektedir. Bu dönemde orta gelirli ülkelerde göçmen nüfusu büyüme oranı, yılda yüzde 1,4 ile en düşük seviyededir (UN, 2017:4-17).

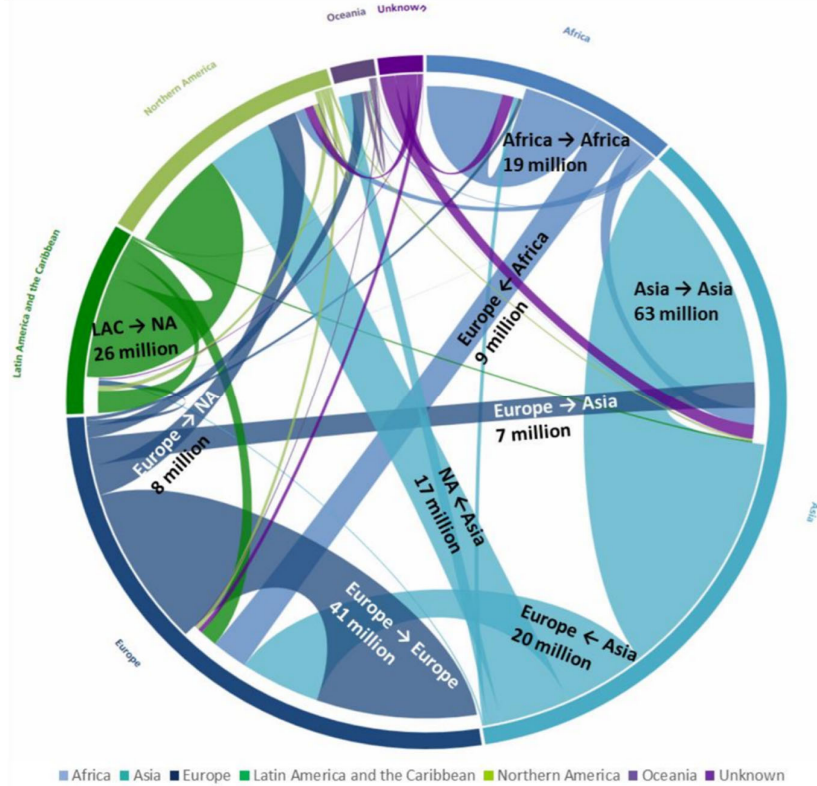
Coğrafi bölge veri analizi mevcut gelişmelere ek bakış açıları da sağlamaktadır. Dünyadaki bütün uluslararası göçmenlerin %60'ından fazlası Asya ya da Avrupa'da yaşamaktadır. 2017 yılında Avrupa'da yaşayan 78 milyon göçmen nüfusuna kıyasla Asya da 80 milyon uluslararası göçmen yaşamaktaydı. En büyük üçüncü uluslararası göçmen sayısı 58 milyon ile Kuzey Amerika'da yer almaktadır. Bunu 25 milyon ile

Afrika, 10 milyon ile Latin Amerika ve Karayipler ve 8 milyon ile Okyanusya izlemektedir (UN, 2017:4-17).

Dünya üzerinde bulunan 258 milyon göçmenin 106 milyonu 2017 yılında Asya'da doğdu kaydedilmektedir. En büyük ikinci uluslararası göçmen sayısı (61 milyon) Avrupa'da, ardından Latin Amerika ve Karayipler (38 milyon) ve Afrika (36 milyon) doğdu kaydedilmektedir.

Göç, öncelikle dünyanın aynı bölgesindeki ülkeler arasında gerçekleşmektedir. 2017 yılında, Avrupa'dan (%67), Asya'dan (%60), Okyanusya'dan (%60) ve Afrika'dan (%53) uluslararası göçmenlerin büyük bir kısmı doğdukları bölgedeki bir ülkede yaşamaktadır. Öte yandan, Latin Amerika ve Karayipler'den (%84) ve Kuzey Amerika'dan (%72) uluslararası göçmenler çoğunlukla doğdukları bölgelerin dışında ikamet etmekteydiler. Asya'da doğdukları bölgelerin dışında yaşayan en fazla insanın kaynağı yer almaktadır. 2017 yılında Asya'da doğmuş ama başka bir yerde yaşayan 42 milyon uluslararası göçmen bulunmaktaydı (UN, 2017:4-17).

Şekil 2.2: Başlangıç ve varış bölgesine göre sınıflandırılmış uluslararası göçmen sayısı, 2017

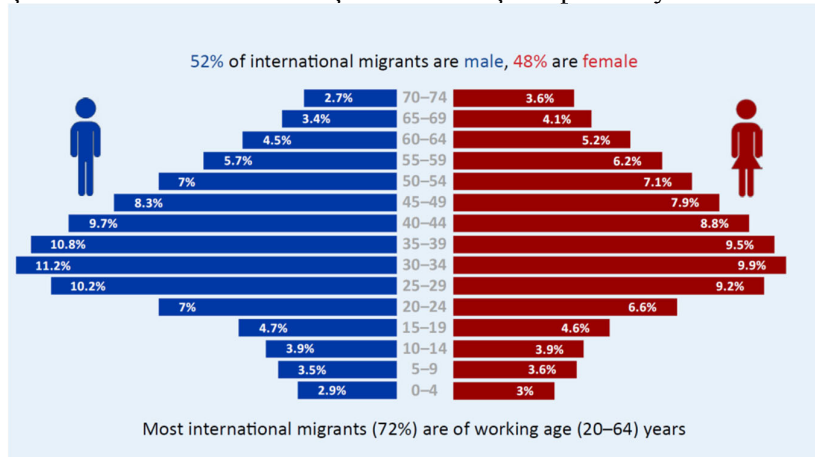
Kaynak: (Birleşmiş Milletler, 2017:4-17)

Hindistan kendi ülke sınırlarının dışında, bir çeşit diaspora gibi, en çok vatandaşa sahip olan ülkedir. Hindistan'ı Meksika, Rusya Federasyon'u ve Çin takip etmektedir. 2017 yılında Hindistanlı 16.6 milyon insan başka bir ülkede yaşadığı kaydedilmekte, bu sayı Meksika için 13 milyon olarak tespit edilmektedir. Yüksek 'diaspora' nüfusuna sahip olan diğer ülkeler 10.6 milyon ile Rusya Federasyonu, 10 milyon ile Çin, 7.5 milyon ile Bangladeş ve 6.9 milyon ile Suudi Arabistan Cumhuriyetidir(UN, 2017:4-17).

Dünyadaki bütün uluslararası göçmenlerin sayısının yarısından biraz daha azı kadınlardan oluşmaktadır. Küresel olarak, tüm uluslararası göçmenler arasında her yaştan kadınların oranı çok az da olsa azalarak, 2000 yılında %49,3 iken 2017'de bu oran %48,4 seviyelerine düşmektedir. Bu düşüşün büyük kısmı, erkek göçmenlerin göç ettikleri yüksek gelirli ülkelerdeki daha az gelişmiş alanlardaki artan payından kaynaklanmaktadır. 2000-2017 dönemleri arasında yüksek gelirli ülkelerdeki kadın göçmen oranı yüzde 49,0'dan 47,7'ye düştüğü tespit edilmiştir. Kadın göçmenlerin payı orta gelirli ülkelerde de azalırken düşük gelirli ülkelerde ise bir miktar artış göstermektedir.

Göçmenlerin büyük çoğunluğu çalışma çağına olduğu tespit edilmiştir. 2017 yılında toplam nüfusun sadece %57'si 20-64 yaş arasındayken, tüm uluslararası göçmenlerin %74'ü 20-64 yaşları arasında olduğu belirlenmektedir. Uluslararası göçmen nüfusunun yaş dağılımının bu şekilde şekillenmesinde birçok etken bulunmaktadır. Göçmenlerin ev sahibi ülkeye geldiklerinde çalışma yaşında olmaları ve ev sahibi ülkede doğan çocukların genellikle göçmen sayılmaması gibi faktörler de önemli rol oynamaktadır (UN, 2017:4-17).

Şekil 2.3: Kadın-Erkek Göçmenlerin Yaş Grupları Kıyaslaması

Kaynak: : (UN, 2017:4-17).

2.3. MÜLTECİ HAREKETLERİNİN TARİHSEL DEĞERLENDİRİLMESİ

II. Dünya Savaşı ve sonrasını kapsayan 1940-1960 yılları tahmini olarak 20 milyon düzeyinde, yüzyılım şahit olduğu en büyük insanların evlerinden edilmesi durumu olarak kaydedilmektedir. Alman Reich topraklarında yaşamlarını sürdülen ve zorla çalıştırılan işçiler ve milyonlarca etnik Alman Sovyetler Birliği'nde sınır dışı edildi ve dahası milyonlarca insan Joseph Stalin'in sert yönetiminden dolayı ülke dışına çıktılar. 1950 yılında, Müttefikler o zamandan beri çatışmadan kaçan insanlara yardım sağlamaya çalışan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu'nu kurdu (DePillis vd, 2015).

Kolonyal döneminin sonu olan 1960-2000 yılları arası dönem ve Soğuk Savaş sonrası, 1950'li ve 1960'lı yıllarda dekolonizasyon hareketleri Asya ve Afrika'yı sardı. Bu durum ilk olarak Hindistan yarım adasında başladı ve 1947 yılında Pakistan ve Hindistan'ın ayrılmasıyla beraber 14 milyon insanın evinden ayrıldı (DePillis vd, 2015).

Bağımsızlık Savaşları ve ardından gelen iç çatışmalar, Cezayir'den milyonlarca insanın göç etmesine neden oldu. 1.2 milyon Cezayirli 1960'da Cezayir'den Fas'a ve Tunus'a Kongo'da 1960-1964 yılları arasında Belçika'nın desteklediği darbe ile 150.000 kişi Ruanda'dan Burundi'ye, Kongo'ya ve Uganda'ya giderken, Angola, Nijerya ve diğerlerinin de komşu ülkelere kaydırıldığı tespit edilmekte, çiçeği burnunda askeri rejimler, barış tesis edildikten sonra dahietnik toplulukları yerinden etmektedir(DePillis vd, 2015).

1970'li ve 80'li yıllarda, Soğuk Savaş'ın vekil savaşları Afganistan'daki ve Afrika Boynuzu'nda bulunan ülkelerdeki milyonlarca insanı yerinden etti. Yaklaşık 6,3 milyon, Sovyetler Birliği'nin gücünün azalmasıyla birlikte Doğu Avrupa'daki birçok etnik ve milliyetçi topluluk, özerklik için başkaldırmaya başladılar. Bu da Ermenistan ile Azerbaycan ve Gürcistan ile Tacikistan arasında kitlesel hareketlerle sonuçlandı. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından milyonlarca etnik Rus yeni bağımsız devletlerden Rusya'ya göç ettiler(DePillis vd, 2015).

Küresel yer değiştirme hareketi 2005 yılında tarihi olarak en düşük seviyeye gerilediği tespit edilmektedir. Ancak 1.9 milyon Iraklı'nın hem ülke içerisinde farklı yerlere hem de komşu ülkelere gitmesine sebep olan ABD'nin Irak'taki işgali ile birlikte başlayan bir dizi çatışma nedeniyle yeniden yükselmeye başladı. UNHCR'ın hesaplamalarına göre 2015 yılının ortalarında, toplam mülteci ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin 60 milyondan fazla sayıya ulaşarak tüm zamanların en

yüksek seviyesine çıktığı tespit edilmektedir. Bu sayılar Suriye ve Güney Sudan'da savaştan etkilenen bölgelerden giden halk kitleleri ile birlikte yıllar önce yerlerinden edilmiş ve halen evlerine geri dönememiş olan Pakistan ve Afganistan halklarını da içermektedir (BMMY). Özetle, zorla yerinden edilmiş kişilerin sayısı, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en yüksek seviyededir(DePillis vd, 2015).

Bir mülteci krizi, Avrupa'nın 1950'lerdeki iki kutuplu düzeninin bölünmesinin ardından 1990'ların büyük mülteci hareketinden bu yana ilk kez Avrupa'da siyasi tartışmalara neden olmaktadır. Önceki kriz, Güneydoğu Avrupa'nın Balkan ve Yugoslav savaşı sonrasında siyasi olarak tanınmasından dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu krizde 1995 yılında 2.7 milyon insan yer değiştirmiş ve bunlardan 700.000'i Avrupa Birliği Üye Devletleri'ne sığınma başvurusunda bulundular. Mevcut hareketler temel olarak 2001 yılında New York'taki İkiz Kulelerin bombalanmasından ve genellikle "Arap Baharı" olarak adlandırılan Orta Doğu ayaklanmasından sonraki olaylardan kaynaklanmaktadır. Sadece Avrupa, 2015 yılında 1,5 milyon sığınma başvurusu alırken bu sayı bir önceki en yüksek rakam olan 1992 yılındaki 850.000 kişiden neredeyse iki kat fazladır(Dustmann vd.,2016:2).

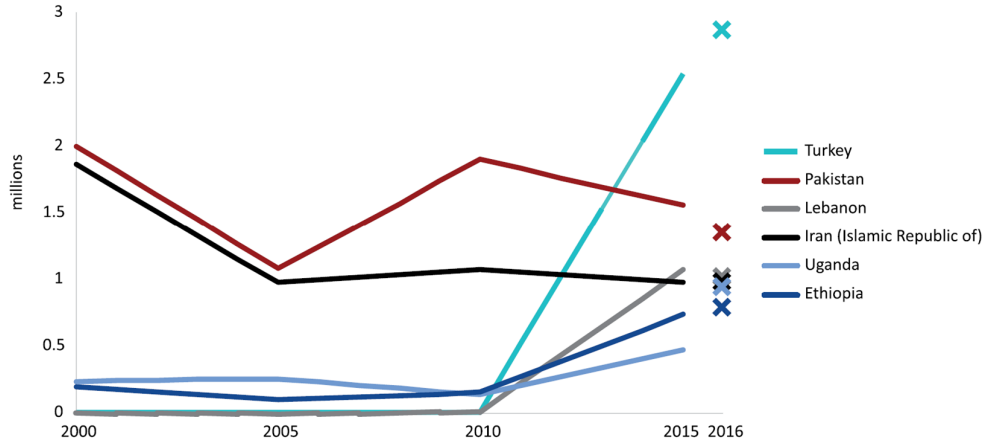
Mevcut mülteci krizini 1990'ların başındaki mülteci krizinden neredeyse az üç özellik yönüyle ayırmaktadır: İlk olarak, on-yıllarca süren soğuk savaşın ertesinde, 1990'lı yılların başındaki mülteci hareketleri, yeni ekonomik fırsatları yakalamak, Avrupa'da entegrasyon ve genişleme isteyen pozitif bir Avrupa ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan, mevcut kriz, her ne kadar büyümüş olsa da hâlâ ciddi bir resesyona uğraşan, popülist ve milliyetçi hareketler tarafından uğraştırılan ve bu insancıl krizin nasıl çözülebileceğine dair derin bir bakış açısıyla sorgulanan Avrupa üzerinde ciddi bir etkisi bulunmaktadır. İkinci olarak, Balkan Savaşları Batı'nın sorumluluğu olarak görülmeyle birlikte, Batı'nın taahhüdü nihai istikrarın sağlanmasında etkili olmaktadır. Bunun yanında mevcut kriz, Batı ülkeleri üzerinde sınırlı gücü olan bir dizi aktör ve jeopolitik çıkarları içermektedir. Üçüncüsü, hali hazırda Avrupa'ya yönelen mülteciler, 1990'ların başlarındakinden kültürel olarak farklı ve çok daha fazla sayıda dırlar (Dustmann vd.,2016:2).

Birleşmiş Milletler'e göre, Suriye en büyük mülteci kaynağı olmaya devam etmektedir. Ülke nüfusunun yarısından fazlası olan 12 milyon Suriyeli evlerini terk etmek zorunda kaldılar. Bunlardan 6 milyonu komşu ülkelere ve Avrupa'ya kaçtı ve geri kalanı ise Suriye içerisinde yerlerinden edilmiş insanlar olarak resmen tanındılar. Lübnan, Ürdün ve Türkiye gibi yakın ülkeler, geçtiğimiz birkaç yıl içinde bu ülkeler

ve ülkelerde yaşayan halklar üzerinde sosyal ve ekonomik etkilere neden olan geniş bir mülteci akımına uğradılar (IOM, 2017:34).

Ürdün, bünyesinde en çok Suriyeli mülteci bulunduran ülkelerden biridir. 2016'nın sonunda Ürdün'deki Suriyeli mültecilerin kaydı, 656.913 seviyesine ulaşmış bulunmaktadır. Bu da tüm Suriye nüfusunun %10'una denk gelmektedir (UNHCR, 2018). 2016 yılının sonuna gelindiğinde, Lübnan, kişi başına en yüksek mülteci barındıran ülke konumuna ulaşmış bulunmaktadır. Lübnan bin kişiye başına 169 göçmenle dünyadaki en yüksek kişi başına düşen mülteci nüfusuna sahip ülke konumundadır. Bununla birlikte, insani eylemlere rağmen, Lübnan'daki Suriyelilerin sosyal ve ekonomik durumu kırılgan olmaya devam etmektedir (UNHCR, 2018:15-18). Türkiye sınırları içinde yaşayan yaklaşık dört milyon göçmenle, dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmaya devam etmektedir (UNHCR, 2018:15-18).

Şekil 2.4: 2016 yılı itibariyle başlıca ev sahibi ülkelerdeki mülteci sayısı (milyon)

Kaynak: (IOM, 2017:34).

Suriye'nin ardından en fazla mülteci kaynağı olarak Güney Sudan gelmektedir. Yaklaşık 740.000 insanın ülkesinden kaçmasına neden olan acımasız bir iç savaşla birlikte, Güney Sudan'dan 1,4 milyon mülteci farklı ülkelere göç etmekte ve ülke içinde de 1.9 milyon insanın yer değiştirmesi ile sonuçlanmaktadır (UNHCR, 2018:15-18).

Küresel mülteci krizinin en büyük yükü, düşük ve orta gelirli ülkeler üzerinde bulunmaktadır. Çünkü çok sayıda mülteci ev sahibi ülkeler açısından ekonomik ve sosyal etkilere neden olmaktadır. Baskın görüş, ev sahibi ülkedeki mültecilerin net bir ekonomik ve sosyal kalkınma maliyeti gerektirdiği yönündedir. Bununla birlikte,

mülteciler ayrıca ekonomik fırsatlar sağlayabilmekte ve çeşitli ağlar aracılığıyla gelişime olumlu katkıda sunabilmektedir. Çeşitli uzmanlıklar sunabilmekte, insan sermayesi stokuna katkıda bulunabilmekte ve ticareti ve yatırımı teşvik edebilmektedir. Ayrıca, yeni işler yaratabilmekte, yardım ve insani yatırımlar üretebilmektedirler. Makro perspektiften bakıldığında, temel ihtiyaçlar için dahi mültecilerin tüketimi canlandırdığı gözlemlenmektedir. Bu da perakende ve ulaştırma yatırımlarını ve GSYH'yi artıracak bir arz yanlı tepkiye yol açmaktadır (Khoudour ve diğerleri, 2017:11-12)

2.5. TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİ HAREKETLERİNİN TARİHSEL İNCELENMESİ

Jepolitik konumu nedeniyle Türkiye, hem sığınma talep edenler için hem de mülteciler için bir ev sahibi ülke olmakla beraber aynı zamanda Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya ve Avrupa arasında olan Avustralya'ya giden bir yol olmaktadır. Geçmişte dönemde Türkiye, özellikle Batı Almanya'daki birçok Türk işçinin 1960'larda getirilen iş sözleşmesi yasaları nedeniyle Avrupa'ya göç ettiği bir göç ülkesi olarak bilinmekteydi. İlk olarak Gastarbeiter'in (misafir işçiler) planına göre yönetilen ve Türkiye'den giden işçilerin kalıcı olarak yerleşmesini önlemek için maksimum iki yıllık bir kalış önerisi sunan bu anlaşma Türk göçünün ilk evresini oluşturmaktadır. 1973 petrol krizinin ardından yeni evre açılarak emek göçünden ziyade Avrupa'daki aile birleşmesine dönüşerek belirleyicilik kazanan ikinci bir evre oluşturmaktadır. Bazı destekli geri dönüş programları, 1980'lerin ortalarında gerçekleşmeye, ancak aile birleşmeleri, Türk işçilerinin Almanya'daki ve Avrupa'daki diğer ev sahibi ülkelerdeki ve Avustralya gibi daha uzak ülkelerdeki fiili olarak yerleşmelerini güdüledi. Türk göçmen örneğinde olduğu gibi ortak bir coğrafi kökene dayanarak örgütlenen ve sürdürülen göç zincirleri, yakın zamana kadar ev sahibi ülkelerde belirli mahallelerde yüksek coğrafi yoğunlukları olan yerleşim düzenleri oluşmasına neden olmaktadır. Öte yandan, 1980'lerdeki siyasi istikrarsızlık ve PKK terör örgütü ile 1984'ten bu yana yaşanan uzun vadeli çatışmalar, yurtdışına sığınma taleplerinin artmasına neden olmaktadır. Buna paralel olarak, Türk işçilerine petrol üreten Arap ülkelerinde (Körfez Devletleri ve Libya), inşaat sektöründe ve kamu işlerinde yeni göç merkezleri açılmaktadır. Örneğin 1990 yılında MENA(Middle East and North Africa- Ortadoğu ve Kuzey Afrika) ülkelerinde 500.000 Türk'ün kısa vadeli sözleşmelerle istihdam edildiği tahmin edilmektedir. Türk göçününü üçüncü evresi 1989-1990 yıllarında Türk göçmenlerin ikinci kuşak torunları tarafından

başlatılmakta ve aile birleşmelerinde yeniden bir artış meydana gelmektedir (De Bel-Air, 2016:1-4).

2014 yılında, tahminen 2.9 milyon Türk göçmen (yani, ilk nesil, Türkiye'de doğdu) yani ülke nüfusunun yüzde 3.6'sı yurtdışında yaşamaktaydı. Bu göçmenlerin büyük çoğunluğu Avrupa'da (%86) yerleştiler. Tek başına Almanya bu göçmenlerin %47'sine ev sahipliği yapmaktaydı. Türkiyeli göçmenlerin ikincibüyük kısmı olan %9'luk bölümünde Fransa'da yerleşik durumda bulunmaktaydılar.

Tablo2.2: Bölgelere göre Türkiye göç stokları

Yaşadıkları ülkelere ve bölgelere göre tahmini Türk göçmen stokları (2013-2015)					
	Kaynak	Def.	Numara	% Göçmenlerinden	
Avrupa 28+ İsviçre + Norveç			2,500,00	86%	
Almanya	(3)	(A)	1,364,000		
Fransa			248,640		
Hollanda	(4)		192,676		
Avusturya			160,039		
Belçika	(3)		98,639		
BK			87,000		
İsviçre	(4)		78,240		
İsveç			46,146		
Kuzey Amerika				134,678	5%
ABD	(4)		(A)	109,408	
Kanada		25,270			
Arap Ülkeleri			100,00	3%	
Körfez Devletleri	(1)	(B)	25,000		
Irak	(2)		17,515		
Diğerleri			137,000	5%	
Kazakistan	(2)		46,894		
Avustralya	(4)	(A)	40,660		
İsrail	(4)	(A)	22,780		
Tahmini toplam göçmen			2,900,000		

Kaynak: (De Bel-Air, 2016:4)

Sığınma talep edenlerin Türkiye'ye göçü, 1980'lerde mültecilerin İran ve Irak'tan Türkiye'ye yoğun olarak kaçıma başladıkları dönemde büyük ölçüde değişmektedir. 2 milyondan fazla mülteci İranlı ve Iraklı yer almaktaydılar. Bundan

önce, Türkiye'den sığınma talep edenler, II. Dünya Savaşı sırasında ve Soğuk Savaş'ın başlarında ağırlıklı olarak Avrupa'dan gelmekteydiler (Myers, 2017).

1970'lerde, 1,5 milyon İranlı mülteci Türkiye'ye kaçtılar. Bu göç dalgası Türkiye'nin karşılaştığı Avrupa'dan gelmeyen en önemli göç dalgalarından biridir. Bu Iraklı Kürt sığınmacı dalgasını, 1980'lerin sonunda İranlı sığınmacıların kitlesel akışı izlemektedir.

1990'larda Türkiye, Balkan ve Kafkasya'dan gelen Müslüman Bosnalılar, Arnavutlar, Çerkezler, Pomaklar, Tatarlar ve Kosovalılar ile birlikte mülteci akımına uğramaktadır. Bu gruplardan yaklaşık 20.000 Müslüman Boşnak çoğunlukla Türkiye'ye kaçtılar (Myers, 2017).

Türkiye'nin Avrupa sınırlarına yakın bir çatışma yaşanması Balkanlardan gelen bir mülteci akımına yol açarken, Türkiye'nin güney doğu sınırındaki Irak'ta devam eden anlaşmazlıklar da Irak'tan yeni bir sığınmacı dalgası yaratılmasına neden oldu. 1991'de Irak ve Türkiye sınırındaki dağlara yaklaşık beş yüz bin Iraklı mülteci yerleşti. Mültecilerin çoğu, dağların arasına yayılmış sekiz kampta yerleşmektedirler. Kampların dışında da 100.000 civarında mülteci bulunmaktaydı(Myers, 2017).

Türkiye istatistiklerine göre, 2015 yılı itibariyle ülkede 1.592.437 göçmen (yurt dışında doğmuş) bulunmaktadır. Rakamlara çoğunluğu Suriyeli olmak üzere 3 milyon mülteci daha eklenmektedir. En nihayetinde, Türkiye'de yaşayanların yaklaşık %5,6'sı göçmenlerden oluşmaktadır. Bu oran, 2000 nüfus sayımı sırasında Türkiye'nin toplam nüfusunun yüzde 1,9'unu oluşturmakta ve ülkede kaydedilen 1.278.671 yabancı bir ülkede doğmuş yerleşik kişilerin sayısının belirgin bir şekilde artmış olduğu anlamına gelmektedir(De Bel-Air, 2016:4).

Tablo 2.3: Türkiye'de ikamet eden yabancılar doğum ve cinsiyet ülkesine göre

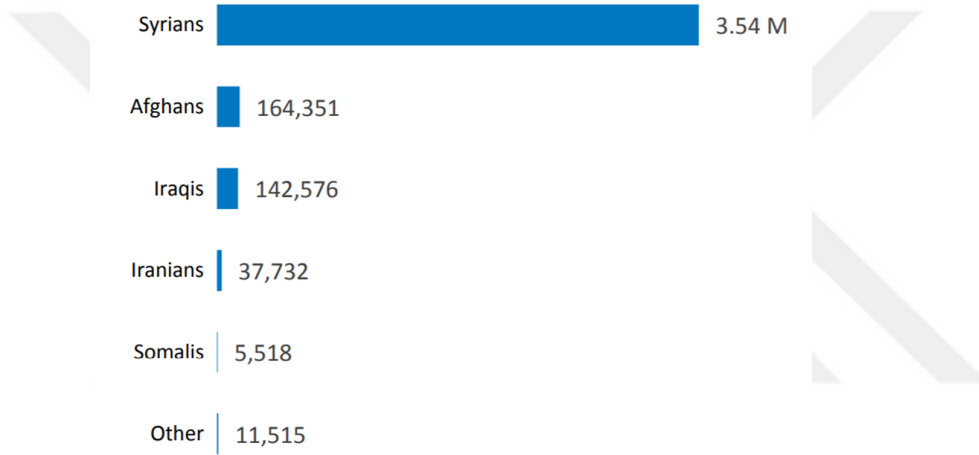
Türkiye'de ikâmet eden başka ülkede doğmuş kişilerin doğum ülkesi ve cinsiyete göre dağılımı (2000-2015)					
Doğum yeri	2000	2015			
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	%
Avrupa		434.166	519.671	953.837	60
Bulgaristan	480.817	175.363	203.295	378.658	24
Almanya	273.535	124.469	138.849	263.318	17
Makedonya	31.515	20.143	21.257	43.400	3
Hollanda	21.823	15.048	17.297	32.345	2
BK	18.914	14.688	17.452	32.140	2
Fransa	16.787	14.089	14.418	28.507	2
Yunanistan	59.217	12.368	14.560	26.928	2
Avusturya	14.335	9.098	9.511	18.609	1
Arap Ülkeleri		129.010	103.298	232.308	15
Irak		54.226	43.302	97.528	6
Suriye		43.067	33.346	76.413	5
Libya		9.442	7.000	16.442	1
Suudi Arabistan		7.816	6.757	14.573	1
CIS		74.731	137.592	212.323	13
Azerbaycan	16.787	22.820	30.016	52.836	3
Özbekistan		13.037	23.046	36.083	2
Rusya	19.856	10.391	24.095	34.486	2
Türkmenistan		9.392	15.545	24.937	2
Kazakistan		8.442	13.104	21.546	1
Ermenistan		450	1.896	2.346	0
Asya		74.835	81.844	156.679	10
Afganistan		22.431	16.261	38.692	2
İran	12.957	19.503	16.723	36.226	2
Gürcistan		3.915	21.104	25.019	2
Çin		7.397	5.029	12.426	1
Kuzey Amerika		13.430	13.608	27.038	2
ABD	13.566	11.980	12.046	24.026	2
Diğer Ülkeler		13.805	9.919	23.724	1
Yurtdışında doğan toplam	1.278.671	737.910	854.527	1.592.437	100

Kaynak: (De Bel-Air, 2016:4)

2018 yılının Ağustos ayında, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri (BMMYK/UNHCR), Türkiye'de 3.54 milyon Suriyeli mülteciyi olduğunu

kaydetmektedir. Bu da Türkiye'nin en büyük Suriyeli nüfusuna ev sahipliği yapan ülke olduğu anlamına gelmektedir. Türkiye'de, çoğunluğu Afganistan, Irak ve İran'dan olmak üzere yaklaşık 360.000 Suriyeli olmayan mülteci ve sığınmacı ile büyük bir Suriyeli mülteci nüfusu bulunmaktadır. Bunların neredeyse %50'si dört ilde kayıtlı durumdadır: Gaziantep, Hatay, İstanbul ve Şanlıurfa. Bu nedenle, günümüzde Türkiye diğer ülkelere oranla en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülke konumundadır (UNHCR, 2018:1).

Şekil 2.5: Göçmenlerin nüfus dağılımı

Kaynak: (UNHCR, 2018:1)

Günümüzde çatışma, yaygın şiddet ve diğer faktörlerin neden olduğu küresel yer değiştirme rekor seviyelere ulaşmaktadır. Kontrol edilmesi zor, çözülemeyen, tekrar eden çatışmalar ve şiddet, dünyadaki mültecilerin sayısında artışa neden olmaktadır. Mültecilerin önemli bir bölümü kadınlar ve çocuklardan oluşmaktadır. Çok az sayıda ülke mültecilere çözüm sunmaya devam etmektedir. Genel olarak bakıldığında, bu çabalar küresel ihtiyaçları karşılama hususunda yetersiz kalmaktadır. Benzer faktörler milyonlarca insanı kendi ülkeleri içinde yerlerinden ederken, çatışma ve şiddet sebebiyle yer değiştirme 2000'den bu yana neredeyse iki katına çıkmaktadır. Bununla birlikte, her yıl, saldırı risklerinden kaynaklı yer değiştirmeler çatışma ve şiddet kaynaklı olanlardan daha fazla artış göstermektedirler. Bu durum da daha iyi kümülatif veri toplama ihtiyacı olduğunu göstermektedir (IOM, 2017:41).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇÜN EKONOMİK ETKİLERİ - TEORİK ARKA PLAN

İlk bölüm küresel göç verileri ve göç eğilimleri hakkında bilgi verip, Suriyeli mülteci hareketine özel atıfta bulunarak göçle ilgili “büyük resme” genel bir bakış sağlamaktadır. İkinci bölümde, öncelikli olarak ev sahibi ülkelerdeki göçün ekonomik etkilerine odaklanılmakta ve göç teorileri anlatılmaktadır.

3.1. GÖÇÜN YÖNLERİ

Uluslararası göç, dünyadaki insan dağılımını, dünyadaki sosyal, politik ve ekonomik yapıları etkileyen temel bir güçtür. Ekonomi biliminde temel ampirik literatür, göçün ekonomi üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bu çalışmalarda ortak ilgi alanı göçün ücretler ve istihdam üzerindeki etkileridir(Dustmann, 2004:1-4).

Her durumda, göçün işgücü piyasasındaki rekabet etkileri halkın göçe yönelik tutumunu belirleyen ana itici güçlerden biri olması sıkça karşılaşılan bir durumdur. Göçmen işgücünün kendi yerine geçebilecek olan kişiler göçmenliğe karşı çıkarken, yetenekleri göçmen işgücü tarafından tamamlanacak olanlar göçü daha sempatik olarak görebilmektedirler(Dustmann, 2004:1-4). Bununla beraber göçün başka ekonomik yönleri bulunmaktadır. Bireylerin, göçmenlerin kamu hizmetlerini yoğun biçimde kullanarak ya da işsizlik gibi masraflı sosyal sorunlara katkıda bulunarak kamu maliyesini sıkıntıya sokması gibi korkuları olabilecekken, göçmenlerin kamusal alana yapacakları katkılardan dolayı onları memnuniyetle karşılayabilmektedirler. Dahası, göçmen akımları belirli beceri eksikliklerine bir çözüm olarak önerilebilmektedir. Bu durum genellikle siyasi tartışmalardaki göçmenlerle ilgili daha liberal politikalar için bir argüman olarak kullanılmaktadır (Dustmann, 2004:1-4).

Göçmenlik statüsü göçün ekonomik etkilerinin analizi için önem arz etmektedir. Çünkü bu statü göçmenlerin ev sahibi ülkedeki işgücü piyasasında, refah

haklarına erişim, aile birleşimi haklar, ev sahibi ülkede daimi olarak kalma hakkı ve ev sahibi ülkenin vatandaşlığını kazanması hakları gibi haklarını da belirlemektedir. Farklı göçmenlik statüleri farklı haklar ve kısıtlamalar getirmektedir. Örneğin, çok yetenekli olmadıkları sürece, çalışma izinleri bulunan göçmenler yalnızca izin belgesinde belirtilen işveren için çalışabilmektedirler(TEAC, 2008:18).

3.2. GÖÇ TEORİLERİ

Göç insanlığın kendisi kadar eski olsa da, göçle ilgili teoriler oldukça yenidirler. Modern göç konusundaki ilk yazarlardan biri, 1880'lerde "Göç Yasalarını" ampirik göç verilerine dayandıran Ravenstein'dır. Bu ampirik düzenlilikler topluluğu, çoğu göçmen kısa mesafelere seyahat ettiği gerçeği gibi örnekler içerdiği için tam bir göç teorisinden uzaktır. İlk göç modelleri örneğin Zipf(1946) fizik bilimine ait yerçekimi kavramını kullanarak göçü, menşe ve hedef popülasyonun büyüklüğünün bir fonksiyonu olarak açıklamakta ve göçün mesafeyle ters ilişkili olacağı öngörüsünde bulunmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Yirminci yüzyıl doğru, göçe dair teorik bakış açıları değişmektedir. Ancak bu değişim sürecinde oluşan bakış açıları birbirlerinden izole olarak gelişmiş ve analiz seviyelerinde farklılık göstermelerinin yanı sıra paradigmatik ve tematik yönelimde de önemli farklılıkları bulunmaktadır. Bu tutarlılık eksikliğinin olası nedenlerinden biri, göçün hiçbir zaman sosyal bilimlerden sadece birinin özel alanı olmaması ve birçok sosyal bilim tarafından çalışılmış olmasıdır. Disiplin içi, paradigmatik yönelim ve analiz düzeyindeki farklılıklar, göçün doğası, nedenleri ve sonuçları üzerinde geniş bir tartışmaya yol açmaktadır(De Haas,2008:2).

1950'lerde göç teorisi tamamen mekanik modellerden daha gelişmiş teorilere geçiş yaptı. Göç akımlarının teorik tahminleri ilk olarak, 1950-60'lı yıllarda Lewis'in çift ekonomili modellerinde, göçün kırsal ve kentsel sektör arasındaki emeğin arz ve talebindeki farklılıkların bir sonucu olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1970-80'lerdeki Harris-Todaro modelleri, bazı ampirik gözlemleri hesaba katarak ve modelleri özellikle göç ile ilgili yaparak bu modelleri güçlendirmektedir. Diğer makro teoriler, kurumları daha ayrıntılı olarak değerlendiren dünya sistemleri teorisi ve çift emek piyasası teorisini de kapsamaktadır(Hagen-Zanker, 2008:4-21).

İlk analizler toplu verilere bakarak çoğu zaman göçü dengeleyici bir mekanizma olarak görsede, 1980'lerden bu yana daha ayrıntılı mikroekonomik modeller ekonomik analizlerin odak noktasını oluşturmaktadır. Bu modeller, göç

etmedeki bireysel motivasyonları analiz etmekle birlikte aynı zamanda yoksulluk gibi topluma ait yapısal faktörleri de göz önünde bulundurmaktadır. Daha modern yaklaşımlar, mikro ve makro düzeydeki yaklaşımları birbirine bağlarken sosyal sermaye gibi ekonomik kavramları daha az içermektedir. Daha yeni literatürün bir başka katkısı da göçün sebepleri ve sürekliliği arasındaki farkı ele almalarıdır. 1980'lerde geliştirilen Yeni Emek Göçü Ekonomisi, göçü hane halkı kararı olarak görmekte ve göç hakkında daha fazla açıklama içermektedir. Bu teori, karar alma sürecine çok çeşitli karar verme faktörlerini de dahil ederek karar alma sürecini daha gerçekçi bir şekilde modellemeye çalıştığından klasik göç teorilerinden ayrılmaktadır(Hagen-Zanker, 2008:4-21).

3.3 ANALİZ SEVİYESİ

Göç teorileri odaklandıkları seviyeye göre sınıflandırılabilir. Mikro seviye teorileri bireysel göç kararlarına odaklanırken, makro seviye teorileri toplam göç eğilimlerine bakmakta ve bu eğilimleri makro düzeydeki açıklamalarla izah etmektedir. İkincil seviye, mikro ve makro seviye arasında yer almaktadır. Buna örnek olarak, hane halkı veya toplum seviyesinde göçün nedenlerinin ve sürekliliğinin açıklanması verilebilir (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Tablo 3.1: Seviye boyutları hakkında teorilere genel bir bakış

Mikro düzey	Orta(İkincil) Düzey	Makro Düzey
Göçün Sebebi		
Bireysel değerler / arzular / beklentiler	Kolektifler / sosyal ağlar	Makro seviye altyapı
Örnek:		
Hayatta kalma, zenginlik vb.	Sosyal bağlar	Ekonomik altyapı (gelir ve istihdam olanakları farklılıkları)
Ana Teoriler		
<ul style="list-style-type: none"> • Lee'nin itme / çekme faktörleri. • Neoklasik mikro göç teorisi. • Davranış modelleri. • Sosyal sistem teorisi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal sermaye teorisi. • Kurumsal teori. • Ağ teorisi. • Kümülatif nedensellik. • Yeni emek göçü ekonomisi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Neo-klasik makro göç teorisi. • Sistem olarak göç. • İkili işgücü piyasası teorisi. • Dünya sistem teorisi. • Hareketlilik geçişi.

(Massey vd., 1993:433-441).

3.3.1. Makro Göç Teorileri

Neo-klasik makro göç teorileri, göçü ekonomik kalkınmanın bir parçası olarak açıklamaktadır. İç göç, işgücü arz ve talebindeki, çoğunlukla kırsal geleneksel tarım sektörü ile kentsel modern imalat sektörü arasındaki coğrafi farklılıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ticaret teorisinden ortaya çıkan temel model tam rekabet varsayımı altında modern sektörün geleneksel tarım sektöründeki emek fazlalığını absorbe ettiğini varsaymaktadır. Modern sektör, sermaye birikimi ve emeği geleneksel sektörden uzaklaştırma yoluyla büyümektedir. Kırsal işçiler pozitif ücret farkından etkilenerek kentsel sektöre doğru göç etmektedirler. Bu modellerde göç, ücret eşitlemesi gerçekleşene kadar gerçekleşmeye devam etmektedir(Lewis, 1954:161).

Todaro ve Harrisin kurduğu modeli birçok az gelişmiş ülkelerde bulunan önemli kentsel işsizliği hesaba katarak güçlendirilmektedir. Göç tamamen risksiz değildir. Çünkü göçmen kente geldiğinde mutlaka istihdama dahil olacağı konusu kesin değildir. Kırsal-kentsel göç, beklenen reel gelir farkı pozitif olduğu sürece gerçekleşmeye devam etmektedir. Beklenen gelir katı, kurumsal olarak belirlenmiş kentsel ücretlerin ve kentsel istihdam oranının bir fonksiyonudur. Göç maliyetleri dâhil edilebilmektedir. İstihdam oranı, iş bulma olasılığıdır. Örneğin, bir çalışan emek havuzundan seçilmekte ve insanların seçilme ihtimali göçmenlerin zamanla daha geniş çevreleri oluşması nedeniyle giderek artmaktadır. Bu modelin net tahminleri bulunmakta ve işçi göçü kararında gelir farklılıklarının önemi tartışmasız olsa da, muhtemelen gelir farklılıkları Harris ve Todaro'nun tanımladığı kadar aşırı önem arz etmemektedir. Modelde bir dengenin oluşacağını varsayılmakta, ancak gerçek dünyada bir denge ile karşılaşılmamaktadır. Bununla birlikte diğer bir takım ücret eşitlemesi gibi ampirik tahminlerin bir kısmı da gerçek dünyada örneği bulunmayan olgulardır (Todaro, 1969:138-148).

İkili(dual) işgücü piyasası teorisi Priore (1979), göçü, gelişmiş ülkelerdeki güçlü yapısal işgücü talebinin geçici bir çekme faktörü olması sonucu olarak açıklamaktadır. Bu tamamıyla ekonomik olmayan yaklaşıma göre, gelişmiş ülkelerin işgücü piyasasında ekonomik dualizmin söz konusu olduğu, ücretlerin de statü ve prestiji yansıtan bir öge konumunda olduğunu yansıtmaktadır. İyi ücretli işler sağlayan birincil bir sektörün yanı sıra, imalat gibi vasıfsız işler için de ikincil bir sektör bulunmaktadır. Göçmen işgücüne olan talep birkaç faktörden kaynaklanmaktadır.

Yapısal enflasyon nedeniyle, birincil sektörde sürekli ücret artışları olmaktadır. İkincil sektördeki oransal ücret artışları çok yüksek seviyelerdedir. Bunun sonucunda ikincil sektörde nispeten düşen ücretler, ikincil sektör yerli işçiler açısından daha az çekici hale getirmektedir. Göçmenler kendilerini hedef toplumun bir parçası olarak görmediğinden düşük statülü işlerde çalışmaya daha fazla yönelmektedirler. İkincil sektörde istihdam ekonomik döngüye göre dalgalanmakta, bu da istikrarsız ve belirsiz bir iş ortamı yaratarak yine yerli işçilere- açısından çekici olmayan bir hale bürünmektedir. İkincil sektörde geleneksel emek kaynakları olan kadınlar ve gençler demografik değişiklikler nedeniyle artık mevcut değildirler. Kadınlar düzenli işgücüne katılmakta ve daha küçük genç gruplar bulunmaktadır. Bundan dolayı, güçlü bir geçici göçmen emek talebi söz konusu olmakta ve bu da göçmenliği artırıcı bir faktör olarak rol oynamaktadır. Bu modelin önemli olmasının sebebi Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki savaş sonrası göç eğilimlerinin bazılarını açıklamasından kaynaklanmaktadır. Ancak yalnızca bir çekme faktörü(pull factor) analiz edildiğinden ve göçmenlerin karar verme süreçleri daha derin bir analiz ile incelenmediğinden odak noktası çok kısıtlıdır (Priore, 1979:35-49).

Tarihsel, yapısal bir yaklaşım benimseyen dünya sistemleri teorisi Wallerstein (1974), kolonilcilik, neoklasik hükümetlerin ve çokuluslu şirketlerin kapitalist genişlemesi sonucu, dünyanın periferik bölgelerindeki bozulmaların ve yer değiştirmelerin rolünü vurgulamaktadır. Yani, diğer teorilerin ihmal ettiği yapısal faktörleri hesaba katmaktadır. Kapitalist genişleme, yalnızca kapitalist üretim tarzı olarak değil, aynı zamanda kültür ve daha güçlü ulaşım, iletişim ve askeri bağlantılar gibi periferik bölgelere nüfuz etmiş olan göç sorunlarıyla ilgili ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Arazi konsolidasyonu, yeni kapitalist tarım yöntemleri ve üretim tesisleri, kendi topraklarına daha az bağlı, daha fazla göç eğilimli sosyal olarak köklerinden sökülmüş bir nüfus yarattı. Küresel şehirlerdeki güçlü bir göçmen işgücü talebi, göç için çekici bir güç olarak hareket etmektedir. Bu teoriye göre, göç, piyasa yaratma dinamiklerini ve küresel ekonominin yapısını izlemektedir. Ancak daha bireysel motivasyonlar göz önünde bulundurulmamaktadır. Ayrıca, göç mekanizmaları da tam anlamıyla net değildir. Bu teorinin son örnekleri genel olarak küreselleşme ve Komünizmin çöküşünden sonra Orta ve Doğu Avrupa'nın değişimidir(Wallerstein, 1974:347-357).

Az gelişmiş ülkelerde kırsal-kentsel göçü açıklayan bir başka makro seviye model ise, Mabogunje'nin (1970) bir sistem olarak göç modelidir. Bu modelde

Mabogunje, göçü dinamik bir mekânsal süreç olarak açıklamaktadır. Toplam göç akışları ve etkileşimleri, göç etme kararındaki çeşitli faktörlerden etkilenen kırsal potansiyel göçmen havuzuyla başlayarak modellenmektedir. Kırsal kontrol alt sistemi çıkışları kontrol etmektedir (örneğin aile veya topluluk normları). Kentsel kontrol alt sistemi girişleri kontrol etmektedir (örneğin istihdam ajansları aracılığıyla). Geri bildirim potansiyel göçmenlere iletilir ve arka plan ortamı da göç akışlarını etkilemektedir (sosyal ve ekonomik koşullar, devlet politikaları, ulaştırma ve iletişim altyapısı vb.). Çevre, alt sistemler, ayrıca, sistemi açık ve dinamik kılan göç akışlarının bir sonucu olarak da sürekli değişmektedir. Diğer araştırmacılar da Kritz ve Zlotnik (1992) gibi, uluslararası göçü, göç alan ve gönderen ülkeler için kendi bağlantı sistemleri olan, ancak göç sürecinin kendisinden kaynaklı geri bildirim ve ayarlamalar ile birbirine bağlı dinamik bir sistem olarak görmeyi önemini vurgulamaktadırlar. Bu durum ayrıca yukarıda tartışılan dünya sistemleri teorisi ile de bağlantılı olabilir. Farklı aktörler arasındaki etkileşime dikkat etmek ve göçün dinamik yapısını vurgulamak önem arz etmektedir. Bununla birlikte, göç sistemi modelleri belirsiz olmakta ve göç eğilimlerinin somut olarak tahmin edilmesine izin vermemektedir (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Siyaset göç teorisinde önem arz etmekte, göç yasaları ve dolayısıyla da bir sınırı geçme hakkı yasal olarak göç akımlarını doğrudan etkilemektedir. Ulus devletlerin bu yasaları, farklı çıkar gruplarının göreceli gücünün sonucudur. Bunlar, kârlardan (Priore'nin ikili işgücü piyasası teorisi ile bağdaştırılarak), ulusal kimlikten, ulusal güvenlik derecelerinden ve ülkenin çok kültürlülüğün derecesinden etkilenmektedir. Tarihsel bir analiz yapılarak denilebilir ki edinilen hakların, yasalar veya mevcut kurumlar tarafından iş döngüsü gibi ekonomik kaygılardan bağımsız olarak göç akışlarını her zaman etkileyeceğini belirtmek önem arz etmektedir (Hollifield, 2000). Küreselleşme sadece emek talebini etkilemez ya da göçmen ağlarını, ilişkilerini kolaylaştırmamaktadır. Aynı zamanda sınır kontrolünün kaybedilmesine de neden olmaktadır. Zolberg (1981), göçün yapısal olarak düzenlenmesi için önemli olanın sadece ekonomik faktörler olmadığını, örneğin dünya sistemleri teorisine göre periferik ülke olarak değerlendirilen Komünist ülkeler gibi bazı ülkelerin siyasi sebepler ve siyasi motivlerden dolayı göç akımlarının (mülteciler gibi) etkilendiğini savunmaktadır. Dolayısıyla politik ortam göç kararlarında önemli bir yapısal faktörü olmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Zelinsky'nin hareketlilik geçişi hipotezi (1971), göçün modernleşme sürecinde doğabilecek ekonomik ve sosyal değişimlerin bir parçası olduğunu savunmaktadır. Bu, teorileri geçmişteki ampirik eğilimlere bağlamaya çalışan daha geniş bir yelpazedeki işlevselci sosyal değişim ve gelişim teorilerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Zelinsky, göç örüntülerinin ve oranlarının, modernleşme aşamasına (sanayileşme gibi) ve demografik faktörlere (yüksek doğum oranlarına gibi) yakından bağlı olabileceğini savunmaktadır. Zelinsky, ayrıca, daha fazla kişisel özgürlük tercihinin modernleşme sürecinin bir parçası olduğunu vurgulamaktadır. Zelinsky'nin teorileri, sanayileşmiş ölkelerdeki geçmiş göç yapılarını incelerken geniş anlam ifade etmesine rağmen belirsizdir. Bunların yanı sıra farklı göç türlerinin ayrıştırmaz ve bireysel göç kararlarını dikkate almamaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

3.3.2 Mikro Göç Teorileri

Lee (1966), göçü, hem arz hem de talep tarafına bakarak, bireysel düzeyde çekme-itme çerçevesinde formüle eden ilk kişidir. Başlangıç ve varış yerindeki olumlu ve olumsuz faktörler, göçmenleri göçe doğru itip çekerek göçmen olmamalarına neden olabilmektedir. Göç yasaları ve göçmenin bu faktörleri nasıl algıladığı gibi kişisel faktörler de göçmenleri engelleyen diğer faktörlerdir. Lee birçok tahminde bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi yüksek göç alan Amerika Birleşik Devletleri örneğidir. Lee'ye göre Amerika'nın çok göç almasının nedenlerinden biri halihazırda Amerika'da yaşayan insan çeşitliliğinin fazla olması durumudur. Bu teori zoraki bir teori olmakla birlikte, kesin nedensel mekanizmaları göz ardı edildiğinde, aslında göçü bir faktör değil, faktörler grubu etkilemektedir (Lee, 1966:47-57).

Beşeri sermaye yaklaşımı neo-klasik mikro göç teorisidir. Sjaastad'ın (1962) çalışmalarına dayanarak göç, insan sermayesinin verimliliğini arttırmak için bireysel bir yatırım kararı olarak değerlendirilmektedir. Burada yine işgücü piyasasına odaklanıldığı görölmektedir. Ancak aynı zamanda heterojen göçmenlerin seçiciliği de açıklanmaktadır. Bireyler, gelecekteki zaman dilimlerinde beklenen indirgenmiş göç getirilerinin rasyonel maliyet-fayda hesaplamasını yapmakta ve sadece beklenen getiriler olumlu olduğunda göç etmektedirler (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Wolpert'in stres-eşik modeli (1965), maliyet-fayda analizine benzer biçimde, fakat bireylerin göç öncesinde rasyonel olmaya meyilli olduklarını, ama göç sonrasında rasyonelliğın çok da geçerli olması gerekmediğini varsayarak içsel göçün davranışsal bir modelini açıklamaktadır. Bireyler, arzu ettikleri bir eşik fayda düzeyine

sahiptirler. Hangi yere taşınacağına veya taşınmayacağına karar vermek için mekânların imkanlarını bu eşikle karşılaştırmaktadırlar. Mevcut durumları için mekânların faydaları geçmiş ve gelecekteki getirileri temel alırken, muhtemel destinasyonlar için mekân faydaları öngörülen getirilere bağlıdır. Bilgi, bireylerin kişisel eylem alanlarında sahip oldukları sübjektif ve eksik bilgilere dayandığından rasyonellik sınırlı olmaktadır. Göç akışları bu nedenle bireylerin mekân imkânlarını değerlendirmelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve rasyonel ve mükemmel bilgi standartlarına göre mutlaka uygun olacağı anlamına gelmemektedir. Bu model, insan sermayesi yaklaşımının gerçekçi olmayan varsayımlarından bazılarını göz ardı etmekte, ancak bu durumun test edilmesi daha da zor olmaktadır. Bir anlamda Wolpert, insan sermayesi yaklaşımına kıyasla sadece terminolojiyi değiştirmektedir (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Bir diğer davranışsal model olan değer beklentisi modeli Crawford(1973), göçmenlerin ekonomik kaygılardan daha fazlasına dayanarak göç etme konusunda bilinçli bir karar verdiklerini savunan bilişsel bir modeldir. Potansiyel bir göçmenin göç etme niyetinin derecesi, göç sonucunda elde edeceği getirilerle ve göçün gerçekten bu sonuçlara yol açacağı beklentisi derecesinin çarpımına bağlı olmaktadır. Değerler, servet ya da imtiyaz gibi belirli hedeflerdir. Değerler ve beklentiler, kişisel özelliklere, eğitim seviyesi gibi hane halkı özelliklerine ve toplumsal normlara bağlıdır. Bu değerlerin mutlaka ekonomik olması gerekmemekte; örneğin, güvenlik veya kendini gerçekleştirme gibi değerler de potansiyel göçmenler için önemli olabilmektedir. Göç, göç niyetlerinin derecesine, bireysel ve toplumsal faktörlerin dolaylı etkilerine ve bir takım kısıtlayıcı veya kolaylaştırıcı etmenlerin niteleyici etkilerine bağlı olmaktadır. Bu model, Wolpert'in mekân- imkânları yaklaşımına benzer biçimde göç seçimlerinin öznel olarak yapıldığını göstermektedir (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Hoffmann-Novotny'nin göçleri, bir sosyal sistemler teorisi olarak açıklaması Çifte İşgücü Piyasası Teorisini tamamlayıcı nitelikte olan bir yaklaşımdır (Hoffmann-Novotny, 1981). Bu teoriye göre göç, yapısal zorluklar (güç soruları) ve nominal zorluklar (prestij sorularının) çözülmesinin bir sonucu olmaktadır. Göçmenler, hedef ülkedeki arzu ettikleri statüye ulaşmayı umakata; ancak, çoğu zaman zorluklar azalmak yerin bir başka zorlukluğa dönüşmektedir. Ne kadar başarılı oldukları, “durum çizgileri/status line” arasında farklı sistemlerin (farklı ülkeler için) küresel dağılımına bağlı olarak değişmektedir. Düşük sıralamada olan bir ülkeden gelen bir göçmenin varış noktasında yüksek bir iç sıralama alması pek mümkün değildir. Bu

teori göç için ekonomik itme faktörlerini göz ardı etmemekte, bunun yerine onları diğer toplumsal itme faktörlerinin daha geniş bir bağlamında değerlendirmekte ve aynı zamanda gitmek istedikleri ülkeye gittiklerinde göçmenlere ne olacağını da göz önünde bulundurmaktadır. Bu teori geniş çaplı bir anlam ifade etmekte ve ayrıca çoğu mikro teorinin ihmal ettiği yapısal faktörleri de içermektedir. Bununla birlikte, uygulanması ve test edilmesi kolay olmamaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

3.3.3 Yeni Emek-Göç Ekonomisi Teorisi

Daha geleneksel göç yaklaşımları, toplam göç hareketlerine veya göç kararları veren kişilere odaklanmaktadır. Böylece bireylerin bağımsız olarak göç etme kararını verdiklerini varsaymaktadırlar. Göçü inceleyen literatürden bir kısmı gözle görülür şekilde daha geniş bir karar verme çerçevesi içermektedir. Örneğin, Harbison (1981) çalışmasında “Göçe Karar Vermede Aile Yapısı ve Aile Stratejisi” olarak adlandırmaktadır. Bununla birlikte, göç kararı hala stratejik bir aile kararı olarak görülmemektedir. Bu çalışma sadece ailelerin bireylerin göç kararlarını etkileyebileceğini kabul etmektedir (Örneğin, demografik yapı yoluyla). Göçe cinsiyet perspektifinden bakıldığında, aile yapısı özellikle kadınların göç kararlarını etkileyebileceği görülmektedir. Morokvasiç'in (1984) belirttiği gibi, kadınlar sadece ekonomik nedenlerden dolayı değil, aynı zamanda sosyal haklara getirilen kısıtlamalar ve aile içi şiddete karşı korunma yetersizliği nedeniyle de evlenerek göç etmektedirler (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Bunun yanında, Sandell (1977) ve Mincer (1978) ise göçü bir aile kararı olarak görmektedirler. Net kazançları/faydaları pozitif ise bir bütün olarak ailenin göç edeceğini savunmaktadırlar. Bigsten (1988) aynı zamanda göçü, bir ailenin, işgücünü kentsel veya kırsal hangi sektöre tahsis etmesine bağlı olarak toplam ücretlerin marjinal getirilerine bakarak verilen bir ev/aile kararı olarak da değerlendirmektedir.

Yeni Emek-Göç Ekonomisi (The New Economics of Labour Migration-NELM) bir adım daha ileri gitmektedir. Bu yaklaşıma göre karar genellikle hane halkı üyeleri tarafından ve ailenin iyiliği için alınmaktadır. Hanehalkları birlikte göç etmememektedir (Mincer), bir ya da daha fazla sayıda hane halkını göçmen olarak göndermektedirler. Yeni Emek-Göç Ekonomisi, 1980'lerde Oded Stark tarafından David Bloom, Eliakim Katz, David Levhari, Robert Lucas, Mark Rosenzweig ve J. Edward Taylor'ın katkılarıyla geliştirilen esas itibarıyla farklı bir göç teorisidir. Yeni Emek-Göç Ekonomisi, göç kararını açıkça göçün etkilerine bağlayan tek göçmenlik

teorisidir ve bu bağlantı da gelirlerdir/faydalardır (Taylor ve Fletcher, 2001). Yeni Emek-Göç Ekonomisi Teorisine göre, bir hanehalkı toplam gelirini ve statüsünü en üst seviyeye çıkarmakta ve risklerini en aza indirmektedir. Bu üç bakış açısı da hanehalkının göç kararlarını nasıl aldığıyla alakalı katkılarda bulunmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

3.3.4 Orta Seviye Göç

Massey (1990), göçün başlamasını etkileyen faktörlerin, göçün devam etmesini sağlayan koşullardan çok farklı olabileceğini belirtmektedir (Süregelmesi gibi). Öncü göçün ilk aşamasının ardından, göç; toplumda daha fazla sayıda insanın mevcut göçmenleri taklit etmesiyle ve onlardan yardım almasıyla birlikte göçün kendi kendine süreklileşmesine/sürdürülmesine sebep olarak daha yaygın hale gelmektedir. Göçün süreklileşmesinin; sosyal sermaye, sosyal ağlar, göç kurumları, birikimli ve dairesel göç dahil olmak üzere farklı yönleri bulunmaktadır.

Sosyolog olan Thomas Faist, orta seviye göçün önemini vurgulamaktadır (Faist vd, 1997:187-200). Faist, orta seviye göçü inceleyerek, rasyonel bireysel göç karar modellerini yapısal makro göç modelleriyle ilişkilendirmektedir. Hanehalklarında, mahallelerde, topluluklarda ve daha resmi kuruluşlarda bulunan sosyal ilişkiler, sosyal sermaye, göç kararında ve sonrasında uyum sürecinde göçmenlere yardım etmektedir. Dolayısıyla bu ikisi hem bir kaynak hem de bir bütünleştirme aracı olmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Sosyal bağlantıların ve özellikle göçmen ağlarının mikro ya da orta düzeyindeki rolü, göçün başladıktan sonraki kalıplarını ve hacmini anlamak açısından çok önemli olmaktadır. Öncü göç döneminden sonraki öncü dönem, göçmenlerin birçok zorlukla karşılaştıkları dönemdir. Onları takip eden göçmenler için gidilen hedef ülkede yaşamlarını idame etmek, öncü göçmenler aracılığıyla daha iyi bilgilendirildiklerinden daha kolay olmaktadır. Göçmen kabul eden bir ülkede ilk giden göçmenler yeni iletişim kanalları kurulmakta ve göçmen toplulukları oluşturulmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Guilomoto ve Sandron'a (2001) göre göçmen ağları kurumsallaşma ve yol bağımlılığı vb. nedenlerle sürekli hale gelebilirken aynı zamanda işgücü piyasasındaki değişimler gibi dış etkenlerden de etkilenmektedir. Bir ağın kurumsal kısmı, işlem ve göç maliyetlerini (örneğin, ebeveynlerine ev havale gönderen çocuklar gibi) azaltmak gibi durumları içeren ağın idare edilmesinde kullanılan kuralları ve normları

kastederken; örgütsel yönleri ağ içindeki öncülere verilen pratik yardımları ifade etmektedir. Ağlar potansiyel bir göçmen için hem bir şans hem de tehdit olabilmektedir. Göçmen ağlarının oluşumu sosyal sermaye olarak da bilinen bu kurumsal normlar tarafından yerine getirilmektedir. Ancak bunlar haricindeki(dışsal) göçmen kurumlarıyla da tamamlanmaktadır (Goss ve Lindquist 1995). İnsan kaçakçılarından, işe alım acentaları ve insani STK'lara kadar uzanan bu dışsal kurumlar, göçün akışını sürdürmeye de yardımcı olmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

Orta seviye göç teorilerinin sonuncusu birikimli ve dairesel nedensellik teorisi. Bu teori; göçün, bir kere başladıktan sonra kendisini sürdürerek nasıl giderek daha yaygın hale geldiğini gösterir (Massey, 1990). Geçmiş göç deneyimleri, şu anki göç kararlarının alındığı bağlamı değiştirerek göçmenlerin hane halklarının sosyo-ekonomik bağlamı ve makro ortamını değiştirerek etkilemekte ve farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu durum daha sonra gelecekteki göçmenlerin göç kararlarını etkilemektedir. Ağlar giderek genişlemekte ve göç yerel kültürün bir parçası haline gelmektedir. Göç nüfusun her kademesine yerleştiğinden her kademe de görülür hale gelmektedir (Hagen-Zanker, 2008:4-21).

3.4. İŞGÜCÜ PİYASASINDA GÖÇMEN ASİMİLASYONU

3.4.1. Göçmenlik Tercihi

İnsanlar birçok değişik nedenlerden dolayı farklı ülkelere taşınmaktadırlar. Ekonomik teorisinin en belirgin biçimde vurguladığı husus ülkeler arasındaki ücret farklılıklarından kaynaklanan uluslararası işgücü hareketliliği konusudur. Aynı şekilde, gelişmekte olan ekonomilerden birçok öğrenci, gelişmiş ülkelerin okullarında ve üniversitelerinde okumak için kısa ya da uzun süreler boyunca gelişmiş ülkelere göç etmektedir (Borjas, 2009). Ne yazık ki, birçok göç, Kuzey Avrupa'daki mültecilerin büyümesinde olduğu gibi zorbalıkların veya baskıların bir sonucuyla gerçekleşmektedir. Göçün doğası göçmenlerin eğitim seviyelerini, yaşlarını ve imtiyazlarını, dolayısıyla da muhtemel asimilasyonlarını etkilemektedir. Göçmenler tercih gücüne sahip olduklarında, göçün niteliği seçilen ev sahibi ülkeyi de etkilemektedir (Kerr, 2011:4).

Uluslararası anketler, göçmenlerin özellikle hedef ülke seçimini etkileyen gerekçelerine ilişkin birtakım bulgular sunmaktadır. Göçmenler, ev sahibi ülke tercihi yaparken özellikle şu ana sebepleri göz önünde bulundurarak tercih yapmaktadırlar:

yüksek gelir seviyesinde olanları, daha iyi kişisel güvenlik imkânı sunabilenleri, kendi ülkelerinden daha kısa mesafede bulunanları ve ev sahibi ülkede hali hazırda bulunan bir göçmen ağı olması durumlarıdır. Ekonometrik çalışmalarLucas (1975), Massey (1998) bu sonuçları destekleme eğilimindedir. Ev sahibi ve kaynak ülkeler arasındaki gelir veya GSYİH düzeylerinin karşılaştırılmasında gelir farklılıklarının belirgin bir önemi bulunduğu gözlemlenmektedir (Kerr, 2011:4).

3.4.2. Göçmenlerin Eğitim Düzeyleri, Meslek Profilleri ve Beceri Farklılıkları

Göçmen nüfusun beceri farklılıkları özellikle eğitim ve tecrübe seviyelerinin yerli halkın eğitim seviyesiyle kıyaslanması göçmenleringelişlerinin ev sahibi ülkenin işgücü piyasasında ücret ve istihdam üzerindeki etkisinin kilit bir belirleyicisidir. Bu özellikler ayrıca göçmen asimilasyonunu ve göçmenlerin mali etkilerini de etkilemektedir. Eğer gelen göçmen nüfusu, esas olarak düşük vasıflı çalışanlardan oluşuyorsa, önceden var olan düşük vasıflı nüfusun (hem ev sahibi ülke vatandaşlarının hem de daha önce bu ülkeye göç eden gelenlerin) artan işçi arzından etkilenmesini beklemek makul olacaktır. Aynı şekilde, eğer bir göçmen girişi çok özel alanlarda yüksek vasıflı işgücünden oluşuyorsa, bu özellikli alanlarda hali hazırda çalışanların etkilenmesi daha muhteme bir durumdur. Ayrıca, göçmen nüfusun beceri farklılıklarının, göçmenlerin yeni ülkelerinde asimile olma hızlarını etkilemesi muhtemeldir. Nitelikli göçmenler, ev sahibi ülkenin dilini öğrenmek de dâhil olmak üzere yeni becerileri daha hızlı bir şekilde edinebilmekte ve yerli nüfusa, diğer göçmenlere nispeten, daha hızlı bir şekilde iş bulmalarını sağlayacak bilgilere daha kolay ve hızlıca erişebilmektedirler (Blau, 2016:85-87).

Ayrıca, işgücü piyasası becerileri doğrudan mali etkilerle de bağlantılıdır. Ev sahibi ülkelerde doğanlarda olduğu gibi, düşük vasıflı göçmenler, ortalama gelir düzeyindeki meslektaşlarına göre gelir vergisi ve diğer vergiler açısından emsallerine göre kamu gelirlerine daha az katkıda bulunmaktadır. Ortalama olarak düşük gelirlerine dayanarak, bazı programlar için daha uygun olmaktadır. Ancak, sahip oldukları göçmen statüsü, yasal olsa dahi, onları diğer programlar için uygun hale getirebilmektedirler. Göçmenlik, ev sahibi ülkede doğan nüfusa bir bütün olarak ekonomik faydalar sağlarken orda doğmuş olsa dahi bu kişiler arasında çeşitli faydalardan yararlanabilme veya yararlanama durumu muhtemeldir. Göçmenlerin becerilerine benzerlik gösteren hali-hazırda piyasada bulunan çalışanlar daha düşük ücretler veya daha düşük bir istihdam oranı ile karşılaşılabilecekken, göçmenlerin

yeteneklerini tamamlayıcı niteliğe sahip çalışanlar da ev sahibi ülkede doğmuş sermaye sahipleri gibi fayda sağlayabilmektedirler. Nitelikli göçün faydalı etkilerinin, sermaye yoğun tamamlayıcı iş gücünün varlığı ile yerli sermaye sahipleri, yüksek vasıflı emekle birleştirildiğinde daha verimli hale geldiğinden, böyle bir durumda ortaya çıkması daha muhtemeldir (Blau, 2016:85-87).

Göçmen işçiler, hem yüksek hem de düşük vasıflı mesleklerde işgücü piyasasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Son on yılda, göçmenler, ABD'deki işgücündeki artışın %47'sini ve Avrupa'daki işgücü artışının da %70'ini oluşturmaktadır (OECD, 2012). OECD ülkeleri arasında, bu işgücü katılımcılarının nispeten küçük bir kısmı yönetimli işgücü göçünden sağlanırken OECD ülkelerine tüm hareketlerin sadece bir kısmını temsil etmekte ve diğerleri aile, insani, serbest dolaşım göçü de dâhil olmak üzere diğer kanallardan gelmektedir (Dumont, 2014:2-3).

Bir göçmen topluluğunun eğitimi iki bölüme ayrılabilir: (1) ev sahibi ülkeye gelmeden önce aldıkları ilk eğitim seviyesi ve (2) göçmenlik sonrası elde edilen ek eğitim. Her iki seviyede de daha yüksek eğitim miktarının, daha çok kazanç ve mali etkilere yol açması beklenmektedir (Blau, 2016:85-87).

Ayrıca, göçmenlerin eğitim durumu da oldukça değişkenlik gösterebilmektedir. Tıpkı genç ve yaşlı yerli nüfus arasındaki ilişki gibi, genç göçmenler de genellikle emekliliğe yakın olan göçmenlerden daha eğitimidirler. Bu durum, işgücüne yeni giren göçmenler için de geçerli olmakta; bunların, ortalama olarak üçte birinden fazlası yüksek-öğrenime sahiptirler. Bununla birlikte, aynı grup lise eğitimini tamamlamayanlardan oluşmaktadır. 2000/01'den bu yana göçmenler, yüksek eğitimli işgücündeki artışın Kanada'da %31'ini, ABD'de %21'ini ve Avrupa'da %14'ünü oluşturmaktadırlar (Dumont, 2014:2-3).

Göçlerin çoğu işgücü ihtiyaçları tarafından doğrudan yönlendirilmese de, göçmenler ekonominin en dinamik sektörlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Yeni göçmenler, güçlü bir şekilde büyüyen mesleklere girenler arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde %22'lik ve Avrupa'da %15'lik bir oranı temsil etmektedirler. Bunlar, özellikle sağlık sektöründeki meslekleri gruplarını ve STEM(Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik) sektörlerindeki meslek gruplarını içermektedirler. Aynı zamanda, göçmenler Avrupa'da %24 ve Amerika Birleşik Devletleri'nde %28 oranlarında olmak üzere en güçlü şekilde azalan mesleklere de yaklaşık dörtte bir oranında katılım göstermişlerdir. Avrupa'da, bu meslekler, zanaatkarları ve bunlarla ilgili esnaf çalışanlarını, makine operatörleri ve montajcıları kapsarken; Amerika

Birleşik Devletleri'nde çoğunlukla üretim, kurulum, bakım ve onarım işlerini içermektedir. Ayrıca, İngiltere'de, 2006 İşgücü Anketi verilerine göre başka ülkede doğmuş işgücü için en popüler üç sektörün kamu yönetimi, eğitim ve sağlık (%32), dağıtım, otel ve restoranlar (% 21) ve bankacılık, finans ve sigorta (% 20) olduğu belirlenmektedir. Tüm bu alanlarda, göçmenler, ev sahibi ülke vatandaşı işgücü tarafından çekici bulunmayan ya da düşük kariyer olanakları olarak kabul edilen işleri alarak işgücü ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar (Dumont, 2014:2-3).

3.4.3. Yerleşim Yeri Tercihi, Yerdeğişim Etkileri

Göçmenler çoğu zaman ev sahibi ülkelerin belirli bölgelerine özellikle de büyük şehirlerde yoğunlaşma eğilimindedirler. Şehirlerin evlerine olan coğrafi mesafeleri de önemli bir rol oynamaktadır. Geçmişteki göçlerde oluşmuş göçmen ağları, yerleşim yeri kararları alırken önem arz etmektedir. Ancak aynı milletten olsa dahi göçmenlerin kalifiye ve/veya vasıfsız olmaları ev sahibi ülkedeki şehirlerarasında farklı sıralama yapmalarına sebep olabilmektedir (Kerr,2011:11-14).

Birçok çalışma, göçmenlerin endojen yerleşim kararlarının yer değiştirmeyi zayıflatıp zayıflamadığını değerlendirmektedir. Bu çalışmalar, yerel işgücünün %10'una varan artışlara rağmen, bu olayların çok zayıf etkileri olduğunu tespit etmektedir. Bu çalışmalar arasında Borjas(2003), bölgesel çalışmaları güçlü bir şekilde eleştirmekte ve bunların yer değiştirme etkileri açısından sınırlı bilgi sağladığını söyleyen Borjas, ABD'nin ulusal bir iş piyasası oluşturduğunu savunmaktadır. Grup-okullaşma-deneyimi hücrelerine baktığımızda Borjas, göç nedeniyle yüksek oranda olumsuz ücret etkileri tespit etmektedir. Borjas'ın hesaplamalarına göre göçmen işgücü arzındaki %10'luk bir artış yerel işgücünün haftalık kazancını %3-4 oranında azaltmaktadır. Son çalışmaların çoğunda bu metodolojileri ve bulguları tartışılmakta ve özellikle de göçmen, yerel işgücünün ne ölçüde/nasıl ikame edilebilir olduğu konusunu vurgulanmaktadır (Kerr,2011:11-14).

İkinci bir tartışma da, işgücü piyasalarının aslında ne kadar ulusal ve/veya yerel olduğu hakkındadır. Ayrıca, beceri yönelimli teknolojik değişim gibi üçüncü bir faktör de ev sahibi ülkeye göçmen girişiyle eşzamanlı olarak gerçekleşmişse bu tip değişimler de ücret yapısını etkilemekte ve hesaplamaları sanki sadece ülkeye göçmen girişi ücret yapısını etkilemiş gibi sapmalı olarak etkileyebilmektedir.

Diğer çalışmalar, örneğin Borjas et al. (1992) ve (1997), ve Card (2001), ve Peri (2007),şehirlerarası ekonomik entegrasyonun ölçülen etkileri azaltıp

azaltmadığına odaklanmaktadır. Ayrıca, farklı şehirler için yapılan çalışmalarda şehirlerdeki endüstri uyumlanmasının göçmenliğe olan tepkisinin çok küçük olduğu sonucuna varılmaktadır (Kerr,2011:11-14).

Avrupa için toplanan yer değiştirme bulguları ABD ile karşılaştırılabilir niteliktedir. Ancak Avrupa için yapılan çoğu çalışma doğal deneyleri veya diğer deney ortamlarını kullanmamaktadır. Avrupa için yapılan çalışmalar, genellikle belirli bir zamanda belirli bir ülkeye giren büyük ölçülü göçmen akımlarını konu almakta ve tahminler de nedensellikten ziyade tanımlayıcı olarak tanımlanabilecek tahminlerden oluşmaktadır (Kerr, 2011: 11-14).

Bu konudaki çalışmaların çoğu örneğin, Winter-Ebmer ve Zimmermann (1998), Alman deneyimini incelenmekte ve tipik olarak büyük göçmen hacimlerine rağmen sadece küçük ücret etkileri gözlemlenmektedir. Etkiler yine yerel gruplar arasında farklılık gösterebilmektedir(Kerr,2011: 11-14).

DeNew ve Zimmermann (1994), 1980li yıllardaki göç dolayısıyla Almanya'daki vasıfsız işgücü ücretleri düşerken, vasıflı işgücü ücretlerinin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. D.Amuri vd. (2010) 1990'lı yıllardaki Almanya'ya göçten dolayı gerçekleşen ücret ve istihdam üzerindeki yer-değişim etkilerinin göçmenlerin kendileri arasında yoğunlaştığını ve bu etkinin yerel halk için çok az olduğu tespit edilmektedir. Brücker ve Jahn (2009) ücret ayarlamasına müsaade eden bir genel denge modeli oluşturmaktadırlar. Buna göre, göçle birlikte Alman işgücündeki %1'lik bir artışın ücretleri %0.1 oranında azalttığı sonucuna ulaşılmakta ve bu esneklik de ABD'deki alan temelli çalışmalarla karşılaştırılabilir niteliktedir. Uzun vadeli analizlerinde de anlamlı bir sermaye ayarlaması olduğu da önerilmekte ve böylece ortalama ücretler kalıcı olarak düşmemektedir (Kerr, 2011:11-14).

3.5. GÖÇÜN ARZ VE TALEP PERSPEKTİFLERİ

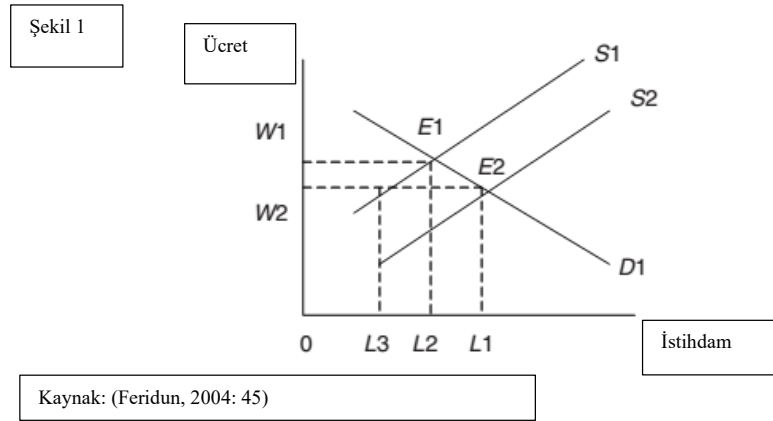
Göçün ev sahibi ülkenin vatandaşlarının gelirleri üzerindeki etkileri, arz yanlı etkiler ve talep yanlı etkiler olmak üzere iki şekilde incelenebilir. Arz yanlı etkilerde yabancı işgücü ve yerli işgücü gibi girdiler tamamlayıcı veya ikame olabilmektedir. Üretimde iki girdi birbirinin ikamesi olduğunda, bir girdinin arzındaki artış ikame olan girdinin talebini azaltmaktadır

Belirli bir işgücü piyasasındaki artan göç nedeniyle işgücü arzındaki bir artış, göçmenler arasındaki işler için bir rekabet artışına yol açmaktadır. Bu, göçmenler için piyasa ücretini azaltmaktadır. Yetenek gereksinimlerine bağlı olarak, işverenlerin,

daha düşük ücretleri kabul ettikleri için, yerli işçi yerine göçmen işçiler daha az maliyeli olduklarından göçmen işgücünü tercih etme olasılıkları artacaktır. Yerel işgücü piyasasında yerli işgücü ile göçmen işgücü arasındaki bu rekabet, yerli işgücünün kazancını azaltacaktır (Silaşi, 2006:143-146).

Seçilmiş iş gücü piyasaları arasında göçmen işgücü sayısı yerli işgücü sayısına göre farklılık gösteriyorsa, yabancı doğumlu işgücünün oranı yerli doğumlu iş gücü oranına göre daha yüksek olduğu durumda yerli doğumların ücret oranları daha düşük seviyededir. Dolayısıyla da göçmenler yerli doğumlulara üretimde ikame işgücünü oluşturmaktadırlar. Bu durumda, yabancı doğumlu işgücü yerli işgücünün kazançlarını ve iş fırsatlarını olumsuz yönde etkilemektedirler. Göçmenler ve yerli işgücünün mükemmel ikame olması durumunda iki grup da aynı işgücü piyasasındaki işler için rekabet etmektedirler. Bu durumun etkileri Şekil 1'de gösterilmektedir (Silaşi, 2006:143-146).

Şekil 3.1: Göçün arz ve talep perspektifleri

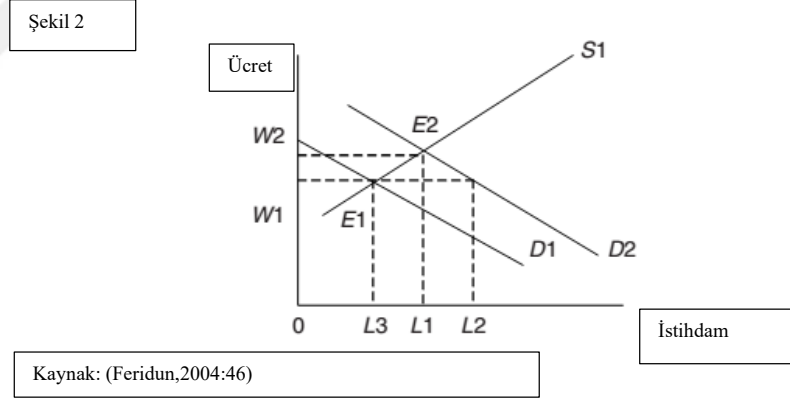

Yerli işgücü için işgücü arz eğrisinin, S1 çizgisi ile gösterilen yukarı doğru eğimli çizgi olduğunu ve (L2– L3) göçmenlerin işgücü piyasasına girerek işgücü arz eğrisini S2'ye kaydardıklarını varsayalım. Ayrıca, varsayalım ki işgücü talebinin göçmenlerin işgücüne katılmasından veya katılmamasından bağımsız olarak belirlenmekte ve sabittir. Bu durumda piyasa ücret oranı W1'den W2'ye düşer ve L1 - L3 arasındaki fark göçmenler tarafından işinden edilen yerli işgücünün sayısını vermektedir (Silaşi, 2006:143-146).

Tamamlayıcı girdiler durumunda, göç akımları yerel işgücü için ücretlerin artmasına neden olabilmektedir. Ev sahibi ülkede beceri kıtlığı varsa ve göçmenler bu

darboğazları hafifletirse, bu durum genel olarak iş fırsatlarını genişleterek işgücü talebinin artmasına ve nihayetinde de yerli işgücünün ücretlerinin artmasına neden olmaktadır (Silaşi, 2006:143-146). Bu durumda, göçmenler ve yerli işgücü iki ayrı iş piyasasında istihdam edilmektedirler ve üretimde tamamlayıcı girdiler durumundadırlar. Üretimde sürecinde tamamlayıcı girdi olmaları durumunda, emek talebindeki artış yerli işgücünün ücret oranını artırabilmektedir. Göçmen işgücünün ve yerli işgücünün üretim sürecinde tamamlayıcı girdi olması durumu göçmen işgücünün yerli işgücünün üretkenliğini artırması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle yerli işgücüne olan talep artar. Bu durum, Şekil 2'deki talep eğrisindeki D1'den D2'ye kayma ile gösterilmektedir. Bu değişimler ücret oranında W1'den W2'ye doğru bir artışa neden olmaktadır (Silaşi, 2006:143-146).

Şekil 3.2: Göçün arz ve talep perspektifleri

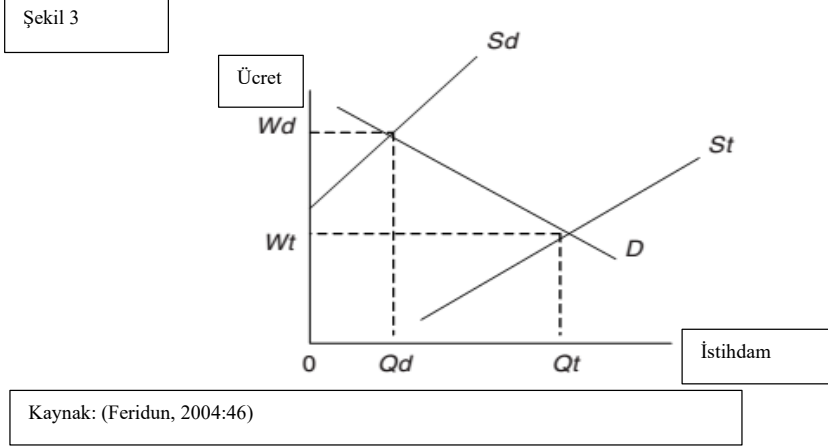
Talep yanlı etkiler incelendiğinde, ürün talebinin sabit olduğunu varsayılmaktadır. Bununla birlikte, göçün, mal piyasasında hem talep hem de arz yan etkileri bulunmaktadır. Göçmenler mal ve hizmet talep etmekte ve harcama yapmaktadırlar. Dolayısıyla da göç akışının yarattığı bu harcama artışı, mal ve hizmetlere ait talep eğrisini sağa doğru kaydırmaktadır. Bu da, sonuç olarak, emek talebinde bir artışa neden olmaktadır. Hem talep hem de arz yanlı etkiler mevcut olduğunda, yerli halk üzerindeki net etki göçmenlerin marjinal harcama eğilimlerine ve yerli halka göre iş bulma şanslarına bağlı olmaktadır. Eğer, örneğin, göçmenlerin nispi harcamaları nispi istihdamlarından daha azsa, emek talebi emek arzından daha

az bir oranda değişecek ve bu nedenle yerli işgücünün bir kısmı işlerini kaybedeceklerdir (Kolb, 2008:48-49).

Göçün ev sahibi ülkedeki işsizlik düzeyi üzerindeki etkisi iki açıdan incelenebilmektedir. Bazı insanlar göçmen istihdamının yerel işgücü istihdamını bire bir azalttığını iddia etmekteyler. Ekonomide belirli sayıda iş bulunduğunu ve bu pozisyonlardan birinin bir göçmen tarafından ele geçirilmesi durumunda, bu işin yasal olarak ikamet eden başka bir kimse için artık mevcut olmadığını savunmaktadırlar. Diğer uç bir görüş ise, göçmenlerin sadece yerli işgücü tarafından yapılmak istenmeyen işleri yaptıklarını ve dolayısıyla da yerli işgücünün çalışabileceği işleri ellerinden almadığını savunmaktadırlar (Kolb, 2008:48-49).

McConnell vd (2003) göre göç, yerel işgücünün bazı yasal olmayan biçimlerde ilgili ülkede bulunan kişiler tarafından ikame edilmesine neden olmakla birlikte, yer değiştirme miktarı büyük olasılıkla toplam göçmen istihdamından daha az olmaktadır (Kolb, 2008:48-49).

Şekil 3.3: Göçün arz ve talep perspektifleri

Şekil 3'te D, tipik emek eğrisi yer almaktadır. Sd, yerli işgücünün emek arzını göstermektedir. St, yerli ve göçmen işgücünün toplam arzını yansıtmaktadır. Yasadışı işçilerin varlığı göz önüne alındığında, piyasa ücreti ve istihdam seviyesi Wt ve Qt düzeyindedir. Göçmenlerin varlığı piyasadaki toplam iş sayısını arttırmaktadır. Yasadışı göçle birlikte işlerin sayısı Qt düzeyindedir. Giriş olmadan, işlerin Qd düzeyindedir. Bu nedenle, yerli istihdamın, Qt kadar göçmenin sınır dışı edilmesinin ardından, Qd kadar artacağı söylenebilir. Bu durum Şekil 3'te gösterilmektedir (Silaşi, 2006:143-146).

Bu teorik arkaplan ışığında, iki adet sıfır hipotezi bulunmaktadır. İlk hipotez, göçmenlerin ve yerli işgücünün mükemmel ikame olduğunu varsaymaktadır ve göçün ev sahibi ülkede kişi başına düşen gelirin düşmesine yol açacağını belirtmektedir. İkinci hipotez, göçün ev sahibi ülkede işsizliğe yol açacağını belirtmektedir (Silaşi, 2006:143-146).

3.6. NİTELİKLİ İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN EKONOMİK ETKİLERİ

Ülkeye göçmen girişlerinin biricil etkisi, işgücüyle birlikte ülke ekonomisinde genişleme yaşanması durumudur. Kişi başına düşen etkiler daha az tahmin edilebilir niteliktedir: İşgücü piyasasına yeni çalışanların girmesi durumu işgücü piyasasındaki mevcut yerli ve yabancı işgücünü olumsuz yönde etkilerken, bazende olumlu yönde etkileyebilmektedir. Birçok kişinin ücret ve istihdam olanakları etkilenmemektedir. Ücret ve istihdam etkilerinin yönü, büyüklüğü ve dağılımı, işgücü piyasasına girişin büyüklüğü ve hızı, işgücü piyasasına giren kişilerin yabancı doğumlu ve yerli doğumlu işgücü ile karşılaştırmalı becerileri ve daha önceki göçmen gruplarına kıyasla yeni gelenlerin karşılaştırmalı becerileri ve sermayenin işgücü arzındaki değişime uyumu örneğinde olduğu gibi diğer üretim faktörleri tarafından belirlenmektedir. Tüketici talebindeki büyüme (göçmenler aynı zamanda mal ve hizmet satın alırlar), ekonomideki endüstri bileşimi ve ekonominin sağlığı ve ülkenin iş kanunları, uygulama politikaları gibi etkenler de devreye girmektedir. Göçün ücret ve istihdamı nasıl etkilediğinin temel belirleyicisi, yeni gelen işçilerin var olan işgücünü ikame edici veya tamamlayıcı nitelikte olması ile ilgilidir (Blau, 2017:197).

Nitelikli göçmenler, özellikle daha gelişmiş ülkelere için, küresel göç akışlarında giderek daha önemli bir unsur haline gelmektedir. Bu durum, birçok araştırmacının, göçmenlerin işgücü piyasasındaki kısa vadeli etkilerinin ötesinde, ekonominin geri kalanında daha uzun vadeli, dinamik etkilere bakmasına neden olmaktadır (Nathan, 2014:1-2).

Son yıllarda, göç ekonomisi alanı, “göçün daha geniş etkileri” olarak adlandırdığımız ve bu süreçlerde yüksek vasıflı göçmenlerin rolünü araştıran çalışmalarda hızlı bir yükseliş görülmektedir (Nathan 2012, Kerr, 2013).

Yüksek vasıflı işgücü göçünü, uzun vadeli ekonomik kalkınma modelleri içine yerleştirmek Lucas (1988), Romer (1990), bazı potansiyel “daha geniş etkilerin” belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, göç, yeni iş oluşumuna katkıda bulunan

girişimci bireyleri veya yeni fikirler üreten “yıldızları” önceden seçebilmektedir (Borjas 1987).

Firmalar için, işgücü çeşitliliği, özellikle yüksek değerli, bilgi yoğun sektörlerde üretim tamamlayıcılıkları üretebilmektedir (Nathan ve Lee 2013).

Aynı etnik kökene sahip insanlara ait ağlara erişim, bilginin yayılmasına yardımcı olabilmekte, koordinasyon maliyetlerini düşürebilmekte ve böylece uluslararası pazar erişimini iyileştirebilmektedir (Saxenian ve Sabel 2008).

Ayrıca piyasa yapısının da dolaylı etkileri bulunmaktadır. Yeni firma girişi, iç piyasalarda rekabeti teşvik etmekte, yerleşik kişileri yenilikçiliğe ve verimliliklerini artırmaya zorlarken; göçmen diasporaları, ev sahibi ve göç gelen ülkeler arasındaki genel ticaret düzenini tamamen değiştirmeye yardımcı olabilmektedir. Teoride, tüm bu kanallarda kısıtlamalar bulunmaktadır. Bunların etkileri büyüklük, işaret ve önem bakımından belirsizdir. Uygulamada ise, mevcut bulgular çoğu zaman (her zaman olmasa da) küçük, sağlam pozitif toplam etkilere neden olduğunu göstermektedir (Nathan, 2014:1-2).

3.6.1. Göçmenlerin Ekonomik Büyüme Katkıları

Göçün ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, göçün ev sahibi toplumun refahını artırıp artırmayacağını belirleyen önemli faktörlerden birisini oluşturmaktadır. Kişi başına düşen gelirin artış hızı, göçmenler nedeniyle artarsa, genel nüfusun yaşam standartları yükselebilmektedir (OECD, 2018:134).

Göçün daha büyük bir ekonomik büyüme yol açmasının üç yolu bulunmaktadır. Bunlar (1) ev sahibi ülke ekonomisinin uzun dönem denge durumu büyüme yolunaekonominin açıklığını ve yeni yatırım talebini artırarak yaklaşmasını hızlandırmak; (2) toplam faktör verimliliğinde inovasyonu ve sonuç olarak uzun vadeli değişiklikleri teşvik etmek; (3) kısa vadede ve uzun vadede tahsis verimliliğini artırarak, toplam faktör verimliliğini yeniden artırabilmektir (Nijkamp, 2012:45).

Göçün ekonomik büyüme üzerindeki ilk etkisi, açık ekonomik büyüme modellerinde denge veya “istikrarlı durum(steady-state)” etkileri yoluyla olanlardır. Bu modeller için standart klasik bir referans, Brown göç ve büyüme modelini geliştiren Barro ve Sala-I-Martin (1995) 'dedir. Bu model küçük bir açık ekonomi modelinde mükemmel sermaye hareketliliğine ve mükemmel olmayan işgücü hareketliliği varsayarak daha yüksek göçün uzun dönem istikrarlı durum(steady state) büyüme hızına yaklaşmayı hızlandığını göstermektedir (Poot, 2004:22-24).

Göçün ekonomik büyüme üzerindeki ikinci etkisi inovasyon yoluyladır. Bu etkide göçmenler yeni fikirler üretmekte ve yeni endüstrilerde, mesleklerde çalışanlar ve/veya kendi ülkelerinden ticaret Doğrudan Yabancı Yatırım(DYY) çekmektedirler. Bundan dolayı, göçün, girişimciliği ve inovasyonu etkilenmesi beklenen bir olgudur. Göçmen girişimciliğe yeni zenginlikler, yeni işler alanları yaratması, ekonomiyi canlandırması açılarından bakıldığında göçmen girişimciliğin ekonomik büyümeyi ve inovasyonu teşvik etmesi açısından önemli katkılar sağladığı gözlemlenmektedir. Pek çok insan, Google'dan Sergey Brin gibi göçmenlerin başarı öykülerine aşınadır. Ancak az sayıda insan göçmenlerin ev sahibi ülkede yeni işler kurduğunun farkındadırlar (Poot, 2004:22-24).

Göçün ekonomik büyüme üzerindeki üçüncü etkisi, ekonomik etkinliği arttırmaktır. Göçmenlerde “kümülatif atalet”in olmaması sebebiyle göçmenlerin ekonomik sinyallere daha duyarlı oldukları ve dolayısıyla ekonominin ilerlemesini sağladıkları söylenebilmektedir. Göçmenlerin ortalama olarak daha genç olmaları, aynı zamanda onları ekonomik değişime daha istekli ve uyum sağlama eğilimli kılmaktadır. Göç, aynı zamanda ekonominin boyutunu/büyüklüğüne de arttırmakta ve bu da potansiyel olarak daha fazla rekabete, verimliliğe yol açmaktadır. Ayrıca göçmenlerin, yığılma etkileri nedeniyle büyüme oranını daha çok etkileyebilecek büyük şehirlerde kümelenme olasılığı daha yüksektir (Poot, 2004:22-24).

Göçmenler genellikle az ekonomik aktivite ve kötü fiziksel koşulları ile karakterize edilen düşük kiraya sahip bölgelerde yaşamaktadırlar. Birçok göçmen, düşük ücretli işlerde çalışmaya alternatif olarak, genellikle ev sahibi ülkeye geldikten üç ila on yıl aralığında kendi işletmelerini kurmaktadır (Garg, 2014:61-62).

Bu işletmeler genellikle emlak firmaları, restoranlar, marketler, kuaför salonları ve hediyelik eşya dükkanları gibi küçük veya orta ölçekli firmalardır. Bu işletmelerin birçoğu bölgedeki etnik grupların ihtiyacını karşılamaya yönelik perakende veya kişisel hizmetler sunmaktadır (Garg, 2014:61-62).

3.6.2. Ücret Etkileri

Göç, ev sahibi ülkedeki ücretleri çeşitli şekillerde etkilemektedir. Düşük işgücüne katılım oranlarından kaynaklı olarak, göç, evsahibi ülkenin işgücünü arttırmaktadır. Emek arzındaki bu artış, sermaye gibi diğer üretim faktörlerinin göreceli kıtlıklardaki değişikliklerden dolayı sabit olmasından dolayı, ekonomideki ortalama ücretleri etkilemektedir. Diğer üretim faktörlerinin miktarlarında herhangi bir

değişiklik olsa dahi, işgücü miktarındaki bu artış, göçmenlerin eğitim ve becerilerinin dağılımının yerel nüfustan farklı olması durumunda basit bileşim/kompozisyon etkileri nedeniyle ortalama ücreti doğrudan etkilemektedir. Çoğu Avrupa ekonomisi için, bu bileşim/kompozisyon etkisi, göçmenlerin yerli işçilerden daha düşük ortalama beceriye sahip olması nedeniyle ortalama ücreti düşürmektedir (Dustmann, 2008:479-481).

Daha ilginç, göçmenlerin de yakın ikameleri olan yerli işgücünün göreceli ücretlerini veya istihdamını azaltmaları beklenmektedir. Bu düşünüş, işgücü türlerinin nispi arzındaki değişiklikten kaynaklanmaktadır. Öte yandan, tamamlayıcı nitelikteki işgücünün ücretleri ve istihdamı veya üretim faktörleri artabilmektedir (Dustmann, 2008:479-481).

Görüldüğü üzere, göçün, ücretleri ve istihdamı nasıl etkilediğinin temel belirleyicisi, piyasaya yeni katılan işgücünün mevcut işgücünü ikame etme veya tamamlama derecesidir. İşverenler göçmen işgücünü yerel işgücü açısından kolayca ikame edebilir nitelikte görüyorsa ücretler kısa vadede düşebilmektedir. Ancak göçmen işgücü yerel işgücünü tamamlayıcı niteliklere sahipse bu bireyler için de ücretler yükselbilmektedir. Örneğin, göçmen inşaat işçilerinin işgücü piyasasına girerek inşaat işçilerinin ücretlerinde bir düşüşe neden olduğunu varsayalım. Bu duruma firmalar daha fazla inşaat işçisi işe alarak karşılık vereceklerdir. Bu ilave çalışanların faaliyetlerini denetlemek ve koordine etmek için gerekli ek birinci basamak denetçilere ihtiyaç duyulabileceğinden, bu tip tamamlayıcı işçilere olan talep ve dolayısıyla da onların ücretleri artırılabilir (Blau, 2017:197-198).

Diğer taraftan bakılacak olursa, göçmenler inşaat işçiliği de olsa üniversitede matematik hocası da olsalar, aynı işler için rekabet ediyorsa böyle bir durumda hem iş bulma olanakları zorlaşacak, hem de bu durum yerel işgücü ücretlerinin zarar görmesine yol açacaktır (Borjas ve Doran, 2012). Ayrıca, düşük vasıflı göçmenlerin daha düşük ücret seviyelerine razı olmaları firmaların gelişmelerine olanak tanımakta ve böyle bir durumda toplam istihdamın artmasına sebep olmaktadır. Ücretler ve istihdam etkilerinin benzer becerilere sahip gruplarda veyeni göçmenlerin en yoğun olduğu sektörlerde en belirgin şekilde olduğu tahmin edilmektedir (Blau, 2017:197-198).

Borjas, ABD'nin ulusal işgücü piyasası oluşturğunu öne sürmektedir. Borjas grup-okullaşma-deneyimi (cohort-schooling-experience) birimlerine bakarak göçün büyük ve olumsuz ücret etkileri olduğunu tespit etmektedir. Borjas, göçmen işgücü

arındaki %10'luk bir artışın yerel işgücünün haftalık kazancını %3-4 oranında azalttığını ölçümlenmektedir. Yakın zamanda oluşan literatürün çoğu bu bulguları ve metodolojileri özellikle göçmen işgücü ile yerel işgücü arasındaki ikame edilebilirlik durumunu göz önünde bulundurarak tartışmaktadır. İkinci tartışma ise, işgücü piyasalarının ne kadar ulusal olduğu, ne kadar bölgesel olduğu hususundadır. Ayrıca, üçüncü bir faktör de (beceri-yoğun teknolojik değişim gibi) eş anlı olarak çok sayıda vasıfsız göçmenin ev sahibi ülkeye girişleriyle birlikte ücret yapısını etkileyebilmeleridir. Bu eşanlı durum tahminlerinde sanki işgücü piyasına giren göçmenlerden dolayı ücretler negatif etkilenmiş yönünde bir yanlılı oluşmasına sebep olabilmektedir(Borjas vd, 2008:27-30).

Avrupa için toplanan bulgular ABD ile kıyaslanabilir niteliktedir. Çoğu çalışma Alman deneyimini incelemiş, tipik olarak büyük göç hacimlerine rağmen sadece küçük ücret etkileri tespit edilmektedir. DeNew ve Zimmermann (1994), 1980'lerdeki göç sonucu Almanya'daki vasıflı işgücüne ait ücretler artarken vasıfsız işgücüne ait ücretlerdeki düşüşlerin ortaya çıktığını tespit etmektedir. Dí Amuri vd (2010) 1990'lı yıllarda Almanya'ya göçten kaynaklanan ücret ve istihdam kaymasının etkilerinin, yerel halk için çok az olduğunu çünkü göçmenlerin daha ziyade kendi aralarında yoğunlaştıkları sonucuna ulaşmaktadırlar. Diğer bir çalışmada, Brucker ve Jahn (2010), Alman işgücündeki göç kaynaklı %1'lik bir artışın, ABD'deki alan bazlı çalışmalarla karşılaştırılabilir bir esneklik olan, ücretleri %0,1 düşürdüğü sonucuna ulaşmaktadır. Brucker ve Jahn (2010)'ın uzun dönem analizleri de anlamlı bir sermaye düzeltmesi önermekte, böylece onlar da ortalama ücretlerin kalıcı olarak düşmediği sonucuna ulaşmaktadırlar (Kerr, 2011:13-14).

Ücret esnekliklerinin küçük olması durumunun diğer Avrupa ülkeleri için de geçerli olduğu görülmektedir. Avrupa'daki ücret etkilerinin küçük olmasının bir nedeni, göçmenlerin genellikle hemen iş bulamaması durumu olabilmektedir. Çünkü göçmenlerin büyük bir kısmı göç ettikleri ülkeye geldiklerinde işgücünün dışında kalmaktadırlar. Avrupa'daki ücret etkilerinin küçük olmasının son dönemde ABD'de yapılan çalışmaların göçmenlerin ve yerel halk yerine geçme oranlarını vurguladığı görülmektedir. Karşılaştırmalı değerlendirmeler mevcut olmasa da, göçmenlerin birçok Avrupa ülkesinde ABD'den daha az ikame edilebilir olmaları daha olası olduğu gözlemlenmektedir (Kerr, 2011:13-14).

Göçmenlerin ilk gelişlerindeki kazanç farkı seviyelerinin konusunda ise çoğu çalışmada gösterilmiştir ki evsahibi ülkede harcanan zaman artıkça kazanç farkının

azalmaktadır. Kazanç farkındaki bu azalmanın nedeni göçmenlerin zamanla dil becerilerini geliştirmesi veya daha fazla eğitim alması ile ilgilidir (Chiswick 1999; Borjas 1994). Avrupa için yapılan çalışmalar arasında Dustmann (1994), Dustmann ve van Soest (2002) ve Dustmann ve Fabbri (2003) gibi bir çok önemli çalışma göçmenlerin dil açısından evsahibi ülkeye uyumlanmaları üzerine birçok çalışma bulunmaktadır. Ne yazık ki, birçok bağlamda dil becerilerinin uyumlanmaları konusunda veri kısıtlamaları bulunduğundan, bu konuyu çalışmak göreceli olarak daha zordur. Son zamanlardaki literatür, çoğunlukla göçmen-yerel halk arasındaki maaş farklılıklarının göçmenlerin kalış süresi arttıkça azaldığını, ancak yine de bir takım kalıcı farkların gideilemediği sonucuna varılmaktadır (LaLonde ve Topel, 1992; Schoeni vd 1996:). ABD'ye benzer şekilde, çoğu Avrupa ülkesine yakın zamanda göçeden göçmen gruplarının yerel ücret seviyelerine tam olarak ulaşması beklenmemektedir (Kerr, 2011:6).

3.6.3. Yerel Göçmen Tepkileri

Göçün, yerel işgücü üzerindeki tahmini etkilerini inceleyen boyutsal korelasyon çalışmalarından elde edilen sonuçlar, özellikle bazı durumlar için, büyük hacimli göç akımlarını ilgili ülkenin bölgesel işgücü piyasasının nasıl özümlediği sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu soruyla ilgili özellikle şu iki açıklama öne sürülmektedir: Birincisi, yerel halkın göçmen girişi olan işgücü piyasasından çıkararak göçmenlerin neden olduğu göreceli arz artışınının bu şekilde telafi edilmesi olabilir. İkincisi, çok sektörlü bir ekonomide, endüstri yapısı ve birçok çıktıdan oluşan piyasa, işgücünün beceri bileşimindeki değişimlere uyum sağlayabilmektedir. Niteliksiz göç durumunda, bu vasıfsız işgücünü daha yoğun kullanan sektörlerde üretim artışı anlamına gelmektedir. Bu açıklamaların geçerliliğini doğrudan değerlendirmeyi amaçlayan çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Dustmann vd., 2007:51-52).

1975-1980 dönemine ilişkin önemli bir çalışmada, Randall Filer (1992), göçmenlerin ABD'de bölgesel bir işgücü piyasasına girmesinin yerel göç yanıtları sağlayıp sağlamadığını incelemektedir. Yazar, 1980'deki ABD Nüfus Sayımı verilerini kullanarak, hem yerel halkın hem de göçmenlerin konumsal kararları arasında basit korelasyonlar ve yerel halkın yer değiştirmeleri ile göçmen varış oranları arasında bir ilişki olduğunu öne süren regresyon sonuçlarını sunmaktadır. Bu analizin sonuçlarına göre göçmenlerin bölgeye gelişi yerel halkın bu bölgeye gelmesini azaltmakta ve bu bölgede bulunan yerel halkın da burdan başka bölgelere göç etmesine

sebeptir. Böylece genel olarak yerel halkın göçe verdiği tepki, göçmenlerin gelişini dengeleyecek bir seviyeden daha fazladır (Dustmann, 2005:35-36). Özellikle, düşük vasıflı yerel halk arasında yer değiştirme tepkileri daha yoğun şeklindedir. Bu durum beyazlar arasında diğer azınlıklara göre daha güçlüdür. Filer(1992), yüksek miktarda yeni göçmen konsantrasyonunun, yerel işgücü için bir alanın çekiciliğini olumsuz etkilediğine ve bu durumun da kısmen psikolojik nedenlere bağlı olabileceği sonucuna ulaşmaktadır. Benzer bir sonuca, Frey (1995) California'daki yerel halkın göçmenlerin bulunduğu bölgeden göç etmelerini inceleyen çalışmasında ulaşmaktadır. Ayrıca Walker, Ellis ve Barff (1992) bu konuyla ilgili benzer sonuçları elde etmektedir. Hatton ve Tani (2003) İngiltere üzerine benzer bir çalışma yapmakta ve bu çalışmada İngiltere'deki 12 bölgeyi incelemektedir. Bu 12 bölgenin verilerini kullanarak yaptıkları incelemede özellikle Güney İngiltere bölgeleri için bölgeye göçmen girişi ile bölgeden yerel halk çıkışları arasında bir korelasyon olduğu sonucunu elde etmektedir (Dustmann, 2005:35-36). Buna göre, belirli bir bölgeye giren her 10 göçmen için o bölgede yerel halktan 2 daha az kişi o bölgede yaşamayı seçerken ve belirli bir metropol alanına giren her 10 göçmen için yerli halktan 3 ile 6 kişi arasında orada yaşamamayı tercih etmektedir. Yerel bir işgücü piyasasının coğrafi tanımına bağlı olarak, ayrıca mekansal korelasyon çalışmalarında ortaya çıkan sonuçlara göre yerel göçmen tepkilerinin göçün ölçülen ücret etkisini azalttığı ve yapılan analizler arasındaki ölçülen etkinin ulusal ve bölgesel düzeyde yapılan analizler için %40 ile 60'ını oluşturduğu anlamına gelmektedir (Dustmann vd., 2007:54).

3.6.4. İşgücü Piyasası ve İstihdam

Daha önce de ü, göçün işgücü piyasası üzerindeki etkileri özellikle göçmenlerin becerilerine, mevcut işgücünün özelliklerine ve ev sahibi ülke ekonomisinin özelliklerine bağlıdır. Ayrıca, ekonomi ve işgücü talebinin işgücü arzındaki artışa uyum sağlayabildiği kısa ve uzun dönemler arasında da farklılıklar var olmaktadır (Ruhs, 2018).

Göç, ekonominin belirli sektörlerindeki işgücü havuzunda artışa neden olduğu için işgücü arzını etkilemektedir. Aynı zamanda, göçmenlerin işgücü talebini arttırması da mümkündür. Çünkü göçmen sayısındaki artış belirli mal ve hizmetler için tüketici talebinde artışa neden olmaktadır. Yani, göç, bazı meslek sektörlerinde var

olan işler için rekabeti artırabileceği gibi aynı zamanda yeni işler de yaratabilmektedir (Ruhs, 2018).

Göçün mevcut işçilerin ücretleri veya istihdamı üzerindeki hemen gözlemlenebilecek kısa vadeli etkileri, göçmenlerin mevcut işgücü için ikame veya tamamlayıcı nitelikte olması ile bağlantılıdır (Borjas, 1995). Göçmen işgücü mevcut işgücü için ikame nitelikteyse, göçün, kısa vadede mevcut işler için rekabeti arttırması ve ücretleri azaltması beklenmektedir. İstihdam açısından, azalan ücretlerin, işsizliği veya mevcut işçiler arasında hareketsizliği artırma derecesi, işgücünün yeni düşük ücretleri kabul etme istekliliğine bağlıdır. Öte yandan, göçmenlerin yetenekleri mevcut işgücünün becerilerini tamamlayıcı nitelikteyse, beklenen verimlilik artışı nedeniyle tüm çalışanlar mevcut işgücünün ücretlerinde artış meydana gelmektedir. Genel itibariye, düşük vasıflı mesleklerde çalışan işgücünün göçmenlerden dolayı daha fazla rekabetle karşılaşması beklenmektedir. Çünkü bu işler daha az uzmanlık gerektiren işlerdir ve bu işler için gereken becerilerin kazanılması daha kolaydır (Ruhs, 2018). İkincisi, işgücü arzı artışına ek olarak, göç aynı zamanda işgücü talebini de artırabilmekte ve bu da yeni işler yaratabilmektedir. Bu durum da ekonomide sabit sayıda iş bulunmamasından kaynaklanmaktadır “işgücü yanılısı toplamı” da denebilir. Göçmenler, mal ve hizmetlere yönelik tüketici talebini artırmakta ve işverenler de göçmen işgücünün kullanıldığı sektörlerde örneğin; tarım veya bakım sektörleri gibi, üretimi artırabilmektedir (Ruhs,2018).

Ücretlerdeki ve istihdamdaki değişiklikler, ekonominin göçe verdiği tek cevap değildir. En az iki farklı ayarlama mekanizması daha bulunmaktadır. Birincisi, göç, ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin bileşimini ve dolayısıyla da işgücü piyasasının mesleki ve endüstriyel yapısını değiştirebilmektedir. Örneğin, düşük vasıflı işgücü göçü, düşük vasıflı işgücünü yoğun kullanan belirli ürünlerin(hizmet) üretimini(tedarikini) artırabilmektedir. Sektörün genişlemesi daha sonra talebi artırmakta ve ücretlerin tekrar artmasına neden olmaktadır. Benzer şekilde, göç, belirli ürünlerin(hizmetlerin) üretiminde(temininde) kullanılan teknolojiyi de değiştirebilmektedir. Örneğin, vasıflı işgücü göçü, inovasyonu ve yine işgücü talebini etkileyebilecek daha yoğun beceri gerektiren teknolojilerin benimsenmesini teşvik edebilmektedir. Yatırımın ve işgücü talebinin göçe ne ölçüde yanıt vereceği ekonominin özelliklerine bağlıdır. Ekonomik daralmadönemlerinde işgücü talebi, ekonomik büyüme dönemlerine göre daha yavaş tepki verebilmektedir(Dustmann vd., 2008:482- 483).

Göç konusundaki ekonomik literatürün politika tercihleri açısından büyük bir önemi bulunmakta ve gelişen bir araştırma geleneğini oluşturmaktadır. Bu bölüm göçmenlerin ev sahibi ülkeler için ekonomik etkileri ile ilgili son bulguları ve göç teorisini sunmaktadır (Kerr,2008:24).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM GÖÇMEN GİRİŞİMCİLER

Ekonomiler, göçmenliğe çeşitli mekanizmalar yoluyla cevap vermektedir. Bu mekanizmalar faktör fiyatlarının ayarlanması, çıktı bileşimindeki değişimler ve üretim teknolojisinin kullanımındaki değişiklikler şeklindedir. Göçün ekonomik etkilerinin ele alındığı bir önceki bölümde ağırlıklı olarak işgücü piyasasındaki marjinal ürüne ve ev sahibi ülkelerin işgücü piyasalarındaki göç sonucu ortaya çıkan ücret ve istihdam sonuçlarına odaklanılmaktadır. Bu bölüm de göçmenlerin belirli bir bölümünü oluşturan girişimcileri ve göçmen girişimcilerin ekonomiye katkısını incelenmektedir.

4.1. GİRİŞİMCİLİK

‘Girişimci/entrepreneur’ kelimesi, ‘girişimci’ Fransızca kökenli ‘entreprendre’ anlamına gelen fiilden türemiş ve girişmek, el ele almaya çalışmak, sözleşmek, maceraya atılmak ya da denemek gibi anlamlara gelmektedir(Sinnya, 2012:4).

Girişimcilik, girişimcilik faaliyetleri ile ilişkili bir olgudur. Yeni ihtiyaçları (ürünler, süreçler, pazarlar vb.) belirleyerek ekonomik faaliyetlerin yaratılması / genişletilmesi yoluyla değer üretme çabaları süresince kullanılan faaliyetler bütünüdür(Ramírez, 2014:3-4).

Girişimciler, yeni faaliyetler, süreçler veya pazarları tanımlayarak, kullanarak ekonomik faaliyetin yaratılması veya genişletilmesi yoluyla değer üretmeyi amaçlayan kişilerdir (işletme sahipleri) (Ramírez, 2014:3-4).

Göçmen girişimci, göçmenlerin sahip olduğu işletmeleri ve göçmen kökenli olan serbest meslek sahibi profesyonel meslekleri ifade (Ramírez, 2014:3-4).

Göçmenlere ait işletmeler, en az %51'i bir veya daha fazla göçmen tarafından sahip olunan bağımsız işletmelerdir. Bu işletmelerin yönetimi ve günlük

çalışmalarda göçmen olan sahiplerinden biri veya birkaçı tarafından kontrol edilmektedir (Ramírez, 2014:3-4).

4.1.2. Girişimciler Literatür Taraması

Girişimcilik kavramı zaman içerisinde gelişmektedir. Schumpeter ve Drucker gibi yirminci yüzyılda yaşamış bilim insanları girişimciliğın yenilikçi ve yaratıcı yönlerine daha fazla odaklanmaktadırlar. Schumpeter (1989)'a göre, “girişimcilik toplumda zenginlik yaratılması ve tek bir firma söz konusu olduğunda da eski mal ve hizmetlerin yerine yenilerinin getirildiğı, eskilerin değıştirildiğı bir süreç olarak görülmekte ve bu süreç inovasyon olarak adlandırılmaktadır” (Sinnya, 2012, 4-10).

Peter F. Drucker'a göre girişimcilik “risk alma kararları vasıtasıyla bir şirketin ekonomik performansına yönelik çalışmalar” şeklinde tanımlamaktadır (Drucker, 1985). Venkataraman, girişimciliğı “esas itibarıyla gelecekteki mal ve hizmetler için mevcut pazarın olmaması durumlarında, bu mal ve hizmetlerin nasıl ortaya çıkabileceğini anlamak” olarak tanımlamaktadır (Sinnya, 2012, 4-10). Bird, girişimciliğı “ya yeni girişimler yaratmaya ya da mevcut girişimlerde yeni değerler yaratmaya” odaklanmak olarak nitelemektedir (Bird, 1988).

Hatten (1997)'e göre, “başarılı bir girişimci olmak, belirsizliğe karşı yüksek bir toleransı, bir şey elde etmeye güçlü bir ihtiyaç duymayı ve riskleri kabul etmeyi” gerektirmektedir (Omar H, 2011: 36).

Girişimcilik, insanlar arasında farkındalık oluşmasına sebep olan, serbest meslekler ve ek istihdam olanakları yaratan bir ekonomik gelişme süreci olarak tanımlanabilir. Girişimci de yenilikçi ve yaratıcı olan ve yeni bir girişim başlatmak veya mevcut bir girişime değer katmak için risk almak isteyen bir kişi olarak tanımlanabilir. Girişimcilik önemlidir, çünkü girişimcilik yeni istihdam olanakları sağlamakta ve insanlar arasındaki ekonomik faaliyetler hakkında farkındalık yaratmaktadır. Bu sebeplerden dolayı dagirişimcilik, etnik ve azınlık grupların ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmeye yardımcı olabilmektedir. Yeni işlerin yaratılmasında girişimci firmaların toplum açısından önemi açıktır (Barringer, 2008:19-21)

4.1.3. Göçmen Girişimciler Literatür Taraması

Girişimcilik süreci fırsat, kaynaklar ve ekipler olmak üzere üç önemli bileşenden oluşmaktadır. Girişimciler pazarda var olan fırsatları tespit edebilmeli ve bu pazar için gerekli mal ve hizmetleri sunarak bu fırsattan yararlanmaya istekli olmaları gerekmektedir. Timmons ve Spinelli (2009)'ye göre, fırsat; bir ürün veya hizmete sabitlenen dayanıklılık, çekicilik, zamanlama gibi özelliklerden oluşmaktadır. Söz konusu fırsat bir kere belirlendikten sonra, fırsattan yararlanmak için seferber edilecek kaynakların kullanılabilirliği değerlendirilmelidir. Birçok girişimci, herhangi bir girişimi başlatmak için en önemli aracın sermaye olduğunu düşünür. Ancak Timmons ve Spinelli, bir şirketin uzun vadede başarılı olabilmesi için çok özel ve nitelikli ekip üyeleriyle birlikte iyi bir 'fırsat'a sahip olması gerektiğini savunmaktadırlar (Timmons ve Spinelli, 2009). Bir girişiminin başarısı, ekip üyelerine ve girişimcinin liderliğine bağlıdır. İyi bir ekip, işle ilgili deneyimler, yaratıcılık, motivasyon, kolay adapte olabilen, iletişim, liderlik, cesaret vb. gibi niteliklere sahip üyelerden oluşmalıdır (Sinnya, 2012:4-10).

Bu girişimcilik süreci modeli, göçmenlerin piyasada yatırım yapabilecekleri bir fırsat yakalamaları durumlarında göçmen girişimciliğini tanımlamak için de kullanılabilir. Daha sonra, göçmenler kaynaklarını toparlamakta ve bu kaynaklar da genellikle gerekli insan gücü ve sermayeden oluşmaktadır. Gerekli insan gücünü genellikle kendi aile üyelerinden sağlamakta ve bunlar da daha sonra kendini işe adayın özel ekiplere dönüşmektedir. Bu ekipler de iş dünyasında hedeflerine ulaşmaya odaklanmaktadırlar (Sinnya, 2012:4-10).

Girişimcilik, hem mikro hem de makro düzeyde pazar entegrasyonuna çözüm olarak görülmektedir. Makro düzeyde, göçmenler arasındaki girişimcilik, işsizliğin azalmasına sebep olmasının yanı sıra aynı zamanda toplumda ve ülkede ekonomik büyümenin yaratılmasına ve sürdürülmesine katkı sunmaktadır. Daha bireysel bir düzeyde girişimcilik, göçmenlerin işgücü piyasalarına entegrasyon sürecini diğer firmalara göre daha fazla arttırmaktadır (Hjerm, 2004:741-742). Dolayısıyla girişimcilik, göçmenlerin yerleşik toplulukta kabul görmesi açısından iyi bir yol olduğu sonucuna varılmaktadır. Yeni göç edenler açısından serbest meslekleri tercih etmek, tehdit altında olmadan güvenli bir yaşam sağlamak ve hareketliliği artırma şansını arttırmak gibi cazip hale getiren birçok avantaj sağlamaktadır (Ensign, 2011:34-41). Dolayısıyla, yeni göç etmiş biri için, girişimcilik gibi bir yolu tercih

daha kolaydır. Çünkü bu sosyal hiyerarşiyi içerisinde yükselip, kendilerine ait emek piyasası yaratmaları için gereklidir (Sinnya, 2012:4-10).

Mevcut durumda göçmen girişimcilik birçok araştırmacı açısından cazip konulardan biri haline gelmektedir. Göçmen ve etnik girişimcilik literatüründe (Najib, 1999; NUTEK 2001), eğer bir göçmen ev sahibi ülkede bir işletme kurduğunda bu göçmen bir göçmen girişimci ve işi de göçmen işletmedir gibi bir sonuca varmaktadır (Dalhammar, 2004:8-9). Bazı araştırmacılar, göçmen girişimcileri açıklamak için 'etnik girişimcilik' terimini de kullanmaktadırlar. Her iki terimin de benzer bir anlamı olsa da, iki terim arasında çok küçük bir fark bulunmaktadır. Genel olarak, “etnik girişimcilik”, belirli etnik gruplara atıfta bulunan girişimcilik anlamına gelirken, “göçmen girişimcilik”, bir ülkedeki tüm göçmen gruplar tarafından gerçekleştirilen girişimciliği ifade etmektedir (Dalhammar, 2004:8-9).

Göçmen girişimciler, ekonomiyi geliştirme açısından önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, göçmenler hala yeni gelen gruplar olarak kabul edilmektedirler. Düşük kârlı sektörlerde faaliyet gösterdiklerinden göçmen girişimcilerin işgücü piyasasına “daha az entegre” oldukları sonucuna ulaşılmaktadır (Ensign, 2011:34-41).

Göçmenler, girişimciler olarak genel nüfustan çok daha fazla bir serbest meslek oranına sahiptirler (Light ve Bonacich, 1988). Göçmenlerin çoğunun yerli halktan daha yüksek oranda bir girişimcilik oranına sahip olduğu görülmekte ve bunun temel sebebi de göçmenlerin ana işgücü piyasasından ayrışmaları olduğu yönünde değerlendirilmektedir (Ensign, 2011:34-41). Bu durum, iki temel fenomenle açıklanabilir: Birincisi, genel olarak iş ve emek piyasalarının, göçmenlerin firmaya katacağı değeri anlayamamaları ve göçmenlerin de gerekli işleri yapabilmek için yeterli bilgi, dil becerisi ve kültürel anlayıştan yoksun olduklarını hissetmemeleridir. Bu durum, göçmenlerin, ücretli işlerde istihdam edilme konusunda güvensiz olmalarına neden olmaktadır. İkincisi de banka kredisi başvurularının reddedilmesi ve piyasayı tanımama gibi faktörlerin göçmenleri girişimcilik tipi iş alanlarına itmesi durumudur (Ensign, 2011:34-41).

4.1.4. Serbest Meslek

Her göçmen, her şeyin daha iyi olacağı, özgürce ve bağımsız olarak yaşayabilecekleri hissiyatıyla yeni bir ülkeye gelir. Kendilerinin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek, hayatlarını idame ettirebilmek isterler. Ancak bunu

yapabilmek için ev sahibi ülkeye gelmeden önce bir çalışma alanı ve istihdam olanığı bulmaları gerekmektedir. Ev sahibi ülkede iş bulmakçeşitli nedenlerden dolayı zordur (Sinnya, 2012:4-10) Chrysostome ve Lin (2010) gibi araştırmacılar çalışmalarında göçmenlerin ev sahibi ülkede iş ararken karşılaşılabilecekleri bazı sorunları vurgulamaktadır. Bu sorunlardan bazıları dil engelleri, akademik kimlik bilgilerinin tanınmaması, mesleki deneyim, yerel kültür hakkında sınırlı bilgi ve yoksulluk nedeniyle hareketlilik eksikliği şeklindedir (Chrysostome, 2010:141-142). Dolayısıyla, örneğin ev sahibi ülkenin ana diline akıcı bir şekilde hakim olmayan ve ingilizce konusunda fazla eğitilmiş olmayan göçmenlerin girişimcilik yolunu tercih etmekten başka seçeneği bulunmamaktadır (Portes ve Zhou, 1996). Bu nedenle, dil zorlukları göçmen girişimcileri serbest meslek sahibi olmaya itmekte, sonucuna varılabilmektedir(Chrysostome, 2010:141-142).

Göçmen girişimcileri serbest meslek sahibi olmaya iten diğer bir faktörse girişimciliğin bu göçmenlerin ailelerinden gelen bir gelenek olması ya da kendi ülkelerindeki etnik geleneklerin kaynaklı bir eğilim olması durumudur. Sosyal ağlar, göçmen toplumu için kendi işini kurma kararında önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, karar vermeden önce belirlenmesi gereken potansiyel fırsatlar ve hücre pazar gibi hayati faktörler de bulunmaktadır (Ensign ve Robinson, 2011:34-41). Ancak araştırmanın gösterdiği sonuç, daha az eğitilmiş olan göçmenlerin iş piyasasında büyük bir sorunlarla karşı karşıya kaldıkları ve dolayısıyla da yasadışı, gayri resmi faaliyetlere kaydıklarıdır (Chrysostome, 2010:141-142). Başka bir nedense, girişimciliğe yönelen göçmenlerin ait oldukları belirli bir topluluğun ihtiyaçlarını, önceliklerini ve tercihlerini belirleyebilmeleri olabilir. Bu özellikleri de, ilgili kişilerin bu toplulukla güçlü bir ilişki kurmalarına yardımcı olabilir ve yeni bir iş kurmaları için dönüm noktası olabilmektedir (Ensign & Robinson, 2011:34-41).

Borjas (1986)'a göre, göçmenlerin ev sahibi ülkedeki emek piyasasına entegre olabilmeleri için gerekli becerileri elde etmek adına bu işgücü piyasasına aktif katılımları gerekmektedir. Göçmenler için fırsatlar, entegrasyonun ilk aşamasında esas olarak işgücü piyasasında var olmakla birlikte, ikamet dönemi boyunca birincil sektöre olan yukarı doğru hareketlilik gittikçe zorlaşmaktadır (Bevelander, 2001:457). Bunun başlıca nedeni, göçmenlerin ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaları ve işgücüne sonradan katılanlar olarak görülmeleleridir. Serbest meslek, göçmenler için işgücü piyasasında ayrımcılığın önlenmesinde bir araç olarak görülmektedir. Bu

yüzden girişimcilik faaliyetine başlama kararı, işgücü piyasasının sunduğu fırsatlarla kıyaslandığında göçmenler için mantıklı bir karardır (Ensign , 2011:34-41).

4.1.5. Serbest Meslekte Belirleyici Unsurlar

Genel olarak girişimcilerin neden serbest meslek sahibi olmayı seçtiklerini anlamak önem arz etmektedir. Ücretli sektördeki sınırlı imkânlar nedeniyle çalışanların çoğunluğunun serbest çalışmayı seçtiğine sürülmektedir (Rissman, 2006:17-22). İnsanlar serbest mesleği ücretli sektörde başarılı olabilmek adına gerekli becerileri edinmemiş olmalarından dolayı ya da ücretli sektörlerdeki yeterli olmayan işgücü talebi nedeniyle tercih etmiş olabilirler. Bu nedenle, serbest meslek sahibi olmanın kendilerine sunduğu fırsatlar, ücretli bir piyasada bulunmaktan çok daha iyidir. Bazı insanlar da daha iyi bir ücret teklifi alıncaya kadar hayatını devam ettirmek adına serbest meslek sahibi olmayı seçmektedirler (Rissman, 2006:17-22). Bir bireyin serbest meslek sahibi olmayı seçmesinin bir diğer nedeniyse kendi patronu olmasının kendisi için önemli ve değerli olması durumudur (Rissman, 2006:17-22). Ayrıca, devletin ekonomik koşullarının, serbest mesleğe girme ve serbest meslekten ayrılmada gerçekten önemli bir rol oynadığı öne sürülmektedir. Rissman (2003) ve Paulson ve Townsend'e (2005) göre, ekonomi nispeten fakirken insanlar serbest meslek edinmelidir. Bunun nedeni, ekonominin nispeten zayıfken, serbest meslek sahibi olmanın daha cazip hale gelmesidir. Ancak ekonominin düzelmesiyle birlikte bu çalışanların serbest meslekten çıkmaları da muhtemeldir. Bu nedenle, serbest mesleğin varlığı, giriş sırasındaki ekonominin durumuna ve işçinin serbest çalıştığı dönemde ekonominin nasıl değiştiğine bağlıdır (Rissman, 2006:17-22). Öyleyse, göçmenlerin neden serbest meslek sahibi olmayı seçtikleri sorusuna cevap şu şekilde cevap verebilmektedir: Çalışmalar bu olgu için iki tip etkenin olduğunu vurgulamaktadır. Bunlardan biri 'gereklilik' ve diğeri de 'fırsat' dolayısıyla ortaya çıkan etkenlerdir. 'Gereklilik' dolayısıyla ortaya çıkan girişimcileri girişimciliğe itilmiş olanlardır. Çünkü iş yapabilmeleri için başka seçenekleri bulunmamaktadır. Oysa 'fırsat' dolayısıyla ortaya çıkan girişimciler kendileri için mevcut olan iş fırsatlarından yararlanmaya çalışanlardır (Williams, 2008:205). Ayrıca, göçmenlerin ev sahibi ülkenin işgücü piyasasında karşılaştıkları ırk ayrımcılığı gibi engellerin önüne geçmek adına girişimciliği tercih etmiş oldukları da öne sürülmektedir. Bu durumlar göçmenlerin düşük gelirli işlerde çalışmaya zorlanması ve yukarı doğru hareketliliğin önünü tıkanması gibi durumlardır (Jones ve ark, 1992; Ram 1994); Basu

ve Altınay (2002). Göçmenler, ayrımcılık, dil engelleri ve terfi yollarını tıkayan rekabet edemedikleri eğitim veya öğretim nedeniyle serbest mesleğe yönelmektedirler(Sinnya, 2012:4-10).

Birçok araştırmacı, göçmenlerin serbest meslek tercih etmelerinin temel nedeninin “itme” veya “çekme” faktörlerinden kaynaklandığını göstermektedirler. Girişimcileri serbest meslek sahibi olma konusunda motive eden “çekme” faktörleri “terchiler” tarafından üretilmektedir. Genel olarak, 'çekme' faktörleri insanları kendi işlerini kurmaya teşvik etmektedir. Çünkü bu sektörde para kazanabilecekleri bir fırsat görmektedirler. “Çekme” faktörleri, serbest mesleğin olumlu özelliklerine odaklanarak bu işi cazip hale getirir ve bunlar da sadece tercihlerden etkilenen, bu girişimi çekici yapan faktörlerden oluşmaktadır (Freitas, 1991). Göçmenlerin serbest çalışmayı seçmelerinde belirleyici olan dört temel etken Clark ve Drinkwater (2000) tarafından aşağıdaki şekilde özetlenmektedir (Sinnya, 2012, 4-10):

Göçmenlere Ait Yerleşim Bölgeleri (Enclaves)

Göçmenlere ait yerleşim bölgeleri, belirli bir coğrafi bölgedeki aynı etnik kökene sahip bireylerin konsantrasyonu olarak tanımlanmaktadır (Clark, 2000:606-607). Göçmenlere ait bu yerleşim bölgeleri, etnik grupların korumalı bir piyasa oluşturmalarına yardımcı olmakta ve bu da kendi dillerini kullanarak birbirleriyle ticaret yapmalarına imkân sağlamaktadır. Bu tür etnik azınlık girişimcilerin, kendi etnik kökenine sahip insan gruplarının zevk ve tercihlerini bilmeleri, onlar açısından bu tip pazarlara girmek için iyi bir neden olmaktadır. Ancak yine aynı sebepten dolayı bu tip girişimcilerin daha geniş topluluklara ait piyasalara girmeleri daha da zor olmaktadır. Öte yandan, bu özel girişimcilerin karşılaştığı birçok zorluklar da söz konusu olmaktadır. Birincisi, aynı etnik grup arasındaki rekabet yüksek olmakta ve bu durum da girişimcilik fırsatlarını sınırlayarak işletmenin daha düşük gelirli olmasını sağlamaktadır (Clark, 2000:606-607).

Dil

Göçmenlerin ev sahibi ülkenin anadilini bilmemeleri veya bu dili akıcı şekilde kullanamamaları, etnik grubun serbest meslekte çalışmayı seçmelerine neden olan diğer bir etkidir. Çünkü bu dil bariyeri göçmenlerin ev sahibi ülkede ücretli sıradan işler bulmalarını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, göçmenler için dil, ev sahibi ülke olarak nereyi tercih ederlerse etsinler oraya geldiklerinde çok önemli hale

gelmektedir. Böylece bazı etnik gruplar kendi işlerine sahip olmaya çalışmakta ve kendi dillerinde kendi grupları içinde ticaret yapmaktadırlar (Clark, 2000:606-607).

Din

Bazı dinlerde serbest meslek yaşamda ilerlemek adına uygun bir yol olarak görülmektedir. Müslüman ve Sih toplumlarında, insanlar genellikle kendilerine ait işler kurmakta ve diğer dinlere göre kendi işlerini kuranların oranı diğer dinlere kıyasla daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla din de, herhangi bir insanın girişimcilik faaliyetinde bulunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, Hinduizm'de, işletme faaliyetlerinde uzmanlaşmış belirli sınıfta üyebireyler bir takım özel yetenekleri olduğu ve girişimcilik söz konusu olduğunda bu kişilerin öncelikli olarak tercih edilmelerine neden olmaktadır (Clark ve Drinkwater, 2000:606-607).

Göçmenlerin Statüleri

Göçmenler arasındaki serbest meslek edinme oranları ev sahibi ülkede yaşadığı süre ile birlikte artış göstermektedir. Bu durumun nedeniyse, serbest mesleğe girme maliyetinin, yakın zamanda göç etmiş göçmen gruplarının bu sektöre girmelerini engellemesinin muhtemel olması durumudur (Clark, Drinkwater, 2000: 606-607).

4.2. SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE EKONOMİK ETKİLERİ

4.2.1 Genel Yaklaşım

Suriye'de iç savaş başladığında, Türkiye, ülkeden kaçan Suriyeliler için bir 'açık kapı politikası' uygulamakta ve Suriye'den göç eden insanlar için ivedi şekilde donanımlı mülteci kamplarına yerleştirmekte ve gayet cömert insanı yardımlar sağlamaktadır. Türkiye bu yardımları sağlarken başta Afet ve Acil Durum Yönetimi Otoritesi (AFAD) aracılığıyla yapmakta ve diğer devletlerin önderliğindeki insani yardım kuruluşları, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), uluslararası toplumdan da destek almaktadır. Türkiye, Suriyeli göçmen akımını yönetme sürecinde bugüne kadar 30 milyon Amerikan dolarından fazla para harcadı. Savaşın ilk yıllarında Türkiye'nin kitlesel göç yönetiminde uyguladığı temel özellik, durumun geçici yönünü vurgulamak adına yerlerinden edilmiş Suriyelileri "misafir" olarak tanımlamasıdır (Memişoğlu ve Ilgıt, 2016:320).

Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisinin en büyük göstergelerinden biri Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'dır. 2012-2014

arasında Türkiye'nin GSYİH'si, önceki yıllardaki %5'lik büyüme oranına kıyasla yıllık ortalama %3 oranında büyümektedir. Türkiye ekonomisi 2013 yılında %4,2 oranında büyümünün ardında, ekonomi 2014 yılında %2,9'luk bir büyüme oranıyla yavaşlamış bulunmaktadır. Ancak, Türkiye ekonomisi bütün politik çalkantılara ve artan güvenlik tehditlerine rağmen 2015'te %4 oranında büyüyerek tüm tahminleri alt-üst etmekte ve dünyada gelişmekte olan ülkeler arasında en iyi gelişen piyasalar arasındayerini almaktadır. 2015 yılında Türkiye'nin GSYİH'si 1,95 trilyon Türk Lirasına yükselmektedir. Bu da 2013 yılından sonra gerçekleşen en büyük yıllık genişlemeyi göstermektedir (Kuyumcu, 2017:79)

Türkiye ekonomisi, 2017 yılının dördüncü çeyreğinde, bir önceki üç aylık dönemde yüzde 11,3'lük bir artışı takiben, yıllık bazda yüzde 7,3 oranında büyümekte ve yüzde 7'lik pazar beklentilerini aşmaktadır. Hanehalkı tüketimi ve sabit yatırımlar daha yumuşak bir hızla yükselirken, net harcamalar ithalattaki yükselişe bağlı olarak olumsuz bir katkı yapmakta ve devlet harcamaları da artmaktadır. Mevsimsellikten arındırılmış çeyreklik bazda, ekonomi, bir önceki dönemdeki yüzde 1,3'lük artışın revize edilmesinin ardından, üç ay içinde Aralık ayında yüzde 1,8 oranında büyümü kaydetmektedir. 2017 yılında GSYİH, 2016 yılındaki yüzde 3,2'ye kıyasla yüzde 7,4 oranında artmaktadır (Ferreira,2018).

Türkiye'nin GSYİH'sindeki uzun vadeli büyümeyi, 2015 yılındaki hükümet harcamalarındaki%6,7'lik bir artış ve özel tüketimdeki%4,5'lik bir artıştan kaynaklanan iç talepteki artışa dayandığı varsayılmaktadır. Türkiye'deki ekonomik büyüme 2012 sonundan beri durgunken Türkiye nüfusu hızla artmaktadır. 2011 yılında Türkiye nüfusu 74,2 milyonken şu anki Türkiye nüfusu, Suriye'den gelen büyük mülteci akını ile 81,8 milyona ulaşmaktadır. Bazı ekonomistler, Suriyeli mültecilerin bu genişlemede büyük bir rolü olduğuna inanmaktadırlar (Kuyumcu, 2017:79).

4.2.2 Türkiye - Suriye Ekonomik İlişkileri

2004 yılında, Türkiye-Suriye arasında Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması, Yatırımın Korunması ve Teşvik Edilmesi ve Serbest Ticaret Anlaşması gibi birçok anlaşma imzalandı. Bu anlaşmalar 2007 yılında yürürlüğe girmiştir(Abdel Hameed, 2018, 62).

Aralık 2010'un başlarında, Türkiye, Suriye, Lübnan ve Ürdün'den temsilciler, İstanbul'da Türkiye'nin Dış Ekonomik Kurulu (DEİK) tarafından

hazırlanan "Dörtlü İşbirliği" oluşturmak üzere bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma Türkiye için 'Avrupa Birliği'ne bir alternatif olmasa da, anlaşma tarafı ülkeler bu anlaşma ile 'Ortadoğu'nun AB'si' olarak öngörülen bir topluluk oluşturmayı ve birbirleriyle daha yakın ekonomik ve kültürel entegrasyon geliştirmeyi hedeflemekteydiler. Bu anlaşma 2015 yılına kadar İran, Irak, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman ve Yemen'i içerecek şekilde projelendirildi. Başlangıç olarak, bu 'Dörtlü İşbirliği' ülke vatandaşları için anlaşma ülkeleri arasında vizesiz seyahat imkanı oluşturulmaktaydı. Bu zaten Türkiye'nin Irak ve Ermenistan harici yakın komşularıyla uygulamakta olduğu bir politikaydı. Bu arada data taraf ülkeler serbest mal ve hizmetler ticareti için serbest bir ticaret bölgesi kurmaya çalışacaklardı (Bishku, 2012).

2011 yılında, Türk şirketleri Suriye'de yaklaşık 223 milyon dolar yatırım yaptılar. Türkiye'yi ziyaret eden Suriyeli turistlerin sayısında önemli bir artış olgu gözlemlendi. 2003 yılında Suriyeli turist sayısı 154.000 iken 2010 yılında bu sayı 500.000'e yükselmektedir. Sonuç olarak, bu iki ülke arasında dış ticaret oranı artmakta, ancak ticaret dengesi Tablo 4.1'de gösterildiği gibi Türkiye lehine gerçekleşmektedir (Abdel Hameed, 2018:62).

Tablo 4.1: 2003-2018 yılları arası Türkiye'nin Suriye'ye olan ihracat ve ithalatı (milyon dolar)

Yıl	Türkiye'nin Suriye'ye İhracatı	Türkiye'nin Suriye'den İthalatı
2003	410.755	261.193
2004	394.783	247.551
2005	551.627	142.585
2006	609.417	187.250
2007	797.766	259.282
2008	1.115.013	323.697
2009	1.421.637	221.454
2010	1.844.605	452.493
2011	1.609.861	336.646
2012	497.960	67.448
2013	1.024.473	84.909
2014	1.800.962	115.499
2015	1 522	51
2016	1 322	65
2017	1 363	71

2018	1 346	69
------	-------	----

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu,2019)

Suriye devriminin patlak vermesin ardından Suriye halkı Esad tarafından bastırıldı. Ardından Türkiye'nin Suriye'ye yönelik politikalarında değişimler yaşandı. 2011 yılı Kasım ayında Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Esad'ın rejimine karşı ekonomik yaptırımlar uyguladı (Abdel Hameed, 2018:62).Buna rağmen Türkiye, Suriyeli mültecilerin ana destinasyonlarından biri olmaktadır. Vize serbestleşmesi gibi Suriye ile olan önceki ilişkilerinden dolayı Türkiye'nin uyguladığı açık sınır politikası, Suriye'den Türkiye'ye kitlesel bir göçe neden oldu. Suriyeli göçmenler ülkeye sadece pasaportlarını göstererek girebildiler (Kirişçi, 2014:1).

2011 sonrası Suriye'ye yapılan ithalat ise oldukça çok gerilemektedir. 2010 yılında 663 milyon dolar olan ithalat, 2011 yılında 524 milyon dolara gerilemiş olup, takip eden yıllarda ise bu rakam 50-115 milyon dolar seviyelerinde dalgalanarak 2018 yılında 69 milyon dolar olarak gerçekleşmektedir(Abdel Hameed, 2018:62).

4.2.3. Türkiye'de Girişimcilik ve Ekonomik Durum

Son zamanlarda, girişimcilik günümüz ekonomisinin temel sorunu olan işsizliğin ve inovatif belirleyicilerin çözümü haline gelmektedir. Girişimcilik, gelişmekte olan ülkelerde yeniden yapılanmanın ve gelişmenin; gelişmiş ülkelerde ise canlanmanın anahtarı olarak kabul edilmektedir (Incesulu, 2017:2).

Türkiye hızlı büyüyen ve verimlilik odaklı bir ekonomiye, yüksek girişimcilik mevcudiyetine, iyi bir coğrafi konuma, genç bir nüfusa, güçlü bir iş piyasasına ve finans sektörüne sahip bir cazibe merkezi olarak kabul edilmektedir. Bu özellikler Türkiye'nin ülke olarak girişimcilik açısından elverişli bir ortama sahip olduğunu gösteren özelliklerdir (Incesulu, 2017:2).

Genç işsizliği sorununa ek olarak, uzun bir göç tarihi bulunmaktadır. Günümüzde Türkiye, sığınmacıların, düzensiz göçmenlerin ve göçmen işçilerin karışımından oluşan bir göçmen akımı için önemli bir merkez haline gelmektedir. Suriye'deki iç savaşın son yirmi yılda yaşanan diğer çatışmalardan daha fazla mülteci ürettiği gözlemlenmektedir. Yaklaşık 5,5 milyon kişi ülkeden kaçarken bunun yanında 7,6 milyon kişi de ülke içerisinde yer değiştirmektedir. Yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli, Türkiye'yi dünya çapında en büyük mülteci barındıran ülke yaparak Türkiye'ye sığındı. Bunun yanı sıra, Suriyelilerin büyük çoğunluğu (%85) mülteci kamplarından ayrılarak, Türkiye işgücü piyasasına girdiler(Incesulu, 2017:2).

Suriyeli mültecilerin girişi, mültecinin çoğunlukla kaldığı şehir ve belediyelerde yeni sosyal, ekonomik, politik talepler yarattı. 2015 ve 2016 yıllarındaki politik gelişmeler ve turist gelişlerini azaltan bir dizi terör saldırısı da Türkiye ekonomisine oldukça büyük yükler bindirdi (World Bank, 2018:3). Türkiye, 2017 yılında %7,4'lük büyüme ile güçlü bir dönemsel iyileşme yaşamaktadır. 2017 yılında talep, mali önlemlerle ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) finansmanı için oluşturulan bir Kredi Garanti Fonu ile canlandırıldı. Toplam tüketim, bu dönemde gerçekleşen büyümenin üçte ikisinden fazlasını oluşturmaktaydı. Güçlü talep, 2017 yılında ortalama %11 olarak gerçekleşen yüksek bir tüketici fiyat enflasyonu ile sonuçlanmaktadır. Cari işlemler açığı, 2016 yılında GSYİH'nin %3,8'i iken bu oran 2017'de yaklaşık %5,5'e yükselmektedir. Net portföy akışındaki iyileşme cari açığın yarısını finanse etmeye yardımcı olmaktadır. Mali harcamaların yüksek seyretmesine rağmen, güçlü gelire rağmen mali açık 2017 yılında GSYİH'nin %1,7'lik bir kısmını oluşturmaktaydı. Güçlü büyüme 2017 yılında işgücü piyasasını canlandırarak harekete geçirdi. İşsizlik oranı Kasım 2016'da %12,1 iken Kasım 2017'de %10,3'e düşerek 1,8 puanlık birazalma gösterdi. Aynı dönemde istihdamda 1,5 milyon kişilik bir artış yaşandı. Bu artışın %54,6'sı hizmet sektöründe, %19,2'si sanayi sektöründe, %18,6'sı da tarım sektöründe gerçekleşti. Kadınlarda işgücüne katılım oranı yıllık bazda 1,1 puan artarak %33,8'e yükselirken, gençlerde işsizlik oranı 3,3 puan gerileyerek %19,3 oldu (World Bank, 2018:3).

4.2.4. Suriyeli Girişimciler

Girişimcilik, sürdürülebilir ekonomik büyümenin motoru olabileceği için, hangi faktörlerin kişinin girişimci olmasını sağlayacak özellikler olduğuna dair birçok araştırma yapılmaktadır. Bir göçmen veya herhangi bir kimsenin girişimcilik faaliyetinde bulunmasının yaygın nedenleri şunlardır: Kültürel ve kişisel yatkınlıklar, girişimciliği destekleyen bir çevre/ortam, kişinin ticari olarak uygulanabilir bir iş fikrinin olması, sermayeye ve alternatif istihdam seçeneklerine erişimlerinin olması durumlarıdır. Bu faktörlerin göçmenler açısından bakıldığında belirli etkileri bulunmakta ve neden göçmenlerin sıklıkla girişimci olduklarını açıklayabilmektedir (OECD, 2010:6-7).

Yapılan çalışmalar, mülteciler de dâhil olmak üzere dünyadaki bütün ülkeler için göçün ekonomik açıdan faydaları olduğunu göstermektedir. Bu ekonomik

faydalar, yenilikçilik/inovasyon ve girişimcilik yoluyla veya yerli halkı daha yüksek değerli işlere yönlendirmesi yoluyla anlaşılmaktadır. Aslında, göçmenler dünya nüfusunun yalnızca%3,4'ünü oluşturmaktadır. Ancak araştırmalar, göçmenlerin, küresel GSYİH'ye katkılarının yaklaşık%10 olduğunu ortaya koymaktadır (Woetzel ve değerleri, 2016:11).

Girişimciliğin, göçmenlerin yetkinliklerin tamam bir uygunluk gösterdiği görülmektedir. Gelişmiş ekonomilerde göçmen girişimcilerin başarı öykülerinin sayısız örneği bulunmaktadır. Harvard Business Review'de son zamanlarda yayınlanan bir makaleye göre, "ABD'de, göçmenlerin girişimci olma ihtimalleri yerli kökenli ABD vatandaşlarının girişimci olma ihtimallerine oranı neredeyse iki kat daha fazla olduğu tespit edilmektedir. Göçmenler, ülkelerdeki girişimcilerin%27,5'ini, ancak nüfusun sadece%13'ünü temsil etmektedir." Buna göre göçmenler arasında daha yüksek girişimcilik oranı olması yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, tüm dünyada gözlenen bir olgudur. Bu orandaki yüksekliğin sebebi kendilerinin seçebiliyor olması (self-selection): yani girişimci ruhlu bireylerin göç etme olasılığı daha fazla olma durumundan kaynaklıdır (Vandor ve Franke,2016).

Göçmenlerin işgücü piyasalarına erişimde karşılaştıkları zorlukların olmasıdır onları iş kurmaya zorlamasından dolayıdır. Harvard Business Review makalesinde, kültürler arası deneyimlerin bireylerin gelecek vaat eden iş fikirlerini tespit edebilme ve yaratıcılık yeteneklerini artırabileceği ifade edilmektedir. Ek olarak, göçmenlerin yeni bir ülkede gelişmesine yardımcı olan esneklik ve ısrar gibi nitelikler de göçmenleri girişimciliğe elverişli hale getirmektedir (Vandor ve Franke, 2016).

Dünyanın dört bir yanındaki Suriyeliler, Suriyeliler'in özellikle girişimciliğe olan eğilimlerinin tarihsel ve kültürel açıdan incelendiğinde, göç ve girişimcilik arasındaki bu pozitif bağlantıların nasıl olduğunu göstermektedir (Rosenlund ve Tabbaa, 2016). Amerikan İlerleme Merkezi (Centre for American Progress) tarafından yapılan bir araştırma, "Suriyeli göçmenlerin [Amerika Birleşik Devletleri'nde] son derece yüksek bir işletme sahipliği oranına sahip olduğunu ortaya koymaktadır(% 11'i işletme sahibi). Bu oran, toplam göçmenlerin işletme sahipliği oranının iki katında fazla iken ABD doğumlu vatandaşların işletme sahipliği oranından 3 kat daha fazladır. Bu oran sadece sayıca güçlü değildir. Bu işletmeler aynı zamanda yerel ekonomilere iş ve teşvik sağlamada da daha başarılı olma eğilimindedir (Kalliek vd., 2016).

Suriyeli mülteci girişimcilerin Birleşik Krallık, Almanya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ekonomilerdeki başarı öyküleri, bu ülkelerdeki fırsat ve olanak sağlayan ortam göz önüne alındığında, mültecilerin yeni ülkeler için değer yaratma ve katkıda bulunma konusunda büyük bir potansiyel olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu büyüyen, başarılı Suriye diasporası topluluğu Suriye'nin gelecekteki yeniden inşası için gerekli olan doğrudan yatırımlar, beceri transferleri, hibeler ve hayırseverlik açısından önem arz etmektedir. Suriyeli mülteciler, Türkiye ekonomisini işletmeler yoluyla canlandırıp hareketlendirmektedirler. Resmi olmayan, kayıt-dışı işletmeler ile birlikte alındığında, Türkiye'deki toplam Suriyeli şirket sayısının 10.000'in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (Ucak vd., 2017:9-18). 2011'den bu yana, Suriyeli girişimciler tarafından 6,033 yeni resmi şirketlere yaklaşık 334 milyon dolar yatırım yapılmaktadır. 2013'ten beri her yıl yeni şirketlerin yabancı kurucuları arasında Suriyeli işletmelerin sayısı birinci olmaktadır. 2017'de, Suriyeliler, Türkiye'de 2.000'den fazla yeni şirket kurarak ve 90 milyon dolarlık bir Suriyeli sermayesi yatırımı gerçekleştirmiş oldular (Ucak vd., 2017:9-18).

4.3. TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Suriyeli mülteci dalgası, Türkiye ekonomisini ve toplumu dört yönden etkilemektedir. Bunlardan birincisi kamu maliyesi yoluyla olan etkisidir. Türkiye, 2011'den bu yana, geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilere GSYİH'sinin %1'i oranında yardım sağlamaktadır. İkincisi, Suriyeli mülteciler, yalnızca işgücü arzı yoluyla değil, aynı zamanda girişimcilik yetenekleriyle de Türkiye'de ekonomik bir aktör haline gelmektedirler. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği verilerine göre 2011 yılında savaş başlamasından buyana Türkiye'de Suriyeliler tarafından kurulan veya Suriyelilerin ortağı olarak kurulan şirket sayısı 2012'de sadece 157 iken 6.500'den fazla sayıya ulaşmış bulunmaktadır. Suriye diasporası arasında girişimciliği geliştirmeyi amaçlayan bir örgüt olan Suriye Ekonomik Forumu (SEF), kayıt dışı sektör dâhil edildiğinde bu sayının aslında 10 binin üzerinde olduğunu tahmin etmektedir. Üçüncüsü, söz konusu Suriyeli mülteci dalgası, Türkiye'deki nüfusun yaş yapısını etkileyerek Türkiye'nin demografik yapısı açısından potansiyel bir fırsat penceresini fırsat penceresi açmaktadır. 'Demografik fırsat penceresi' tanımı, bir ülkedeki çalışma yaşında olan nüfusun, desteklemesi gereken bağımlı nüfusa kıyasla daha fazla olduğu zaman dilimini ifade etmektedir. Bu dört yönden sonuncusu ise

Suriyeli mültecilerin bölgesel işgücü piyasalarına olan etkisidir (Esen ve Binatlı, 2017:1).

Yukarıda bahsedildiği üzere, Türkiye'nin mültecilere yönelik kamu harcaması, yıllık GSYİH'nin yüzde birinden azını temsil etmektedir. Bu oran anlamsız değil ve bu harcamalar büyük oranda dahili olarak finanse edilmektedir. Suriye krizinin ve Türkiye'ye olan mülteci akımının net ekonomik etkisi tam olarak ölçülememektedir. Ancak Suriye savaşının başlamasından bu yana Türkiye'ye yeni mültecilerin girişleriyle ilişkili olarak tüketim artmakta ve tüketim artışının da Türkiye'nin ekonomik büyümesinin kısmen etkilediği savunulmaktadır (Ucak vd., 2017:9-18).

Kamu harcamaları, çoğunlukla yerel ekonomilerin canlanmasına sebep olan kamplarda, giyim, beslenme ve barınma ihtiyaçları gibi mal ve hizmetlere nakit olarak enjekte edilmektedir. Ayrıca, uluslararası toplum tarafından yapılan yardım harcamalarının, özellikle gıda ve tekstil sektörlerinde, Türk ve Suriyeli firmalara yeni iş fırsatları sunmuş olması muhtemeldir (Ucak vd., 2017:9-18).

Diğer araştırmalar, Suriye krizinden kaynaklı olarak ortaya çıkan bir takım altyapının güçlendirilmesi gereksinimlerinin ortaya çıkması (örneğin, devlet okullarının yenilenmesi / iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinde gelişmiş teknoloji kullanımı, daha iyi atık su yönetimi vb.) gibi ek faydaların olduğunu ortaya koymaktadır (International Crisis Group, 2016:14).

Suriyelilerin artışı, Suriyelilerin yoğunlukta olduğu bölgelerde konut, ulaşım ve tüketim mallarının maliyetlerini artırmakta ve bu durum da o bölgelerdeki enflasyon oranlarının resmi rakamlarla ülke ortalamasından daha yüksek olmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, ucuz kayıt-dışı işgücü arzı nedeniyle, genel tüketici fiyat seviyesinin Suriyeli göçü nedeniyle yaklaşık yüzde 2,5 oranında düştüğünü de gözlemlenmektedir (Balkan ve Tümen, 2016:17-23).

Dünya Bankası, "Suriyeli mültecilerin, gayri resmi olarak istihdam edildiğini, gelişlerinin kayıt-dışı işgücünde çok belirgin bir arz şoku yarattığını", "gayri resmi sektörde yerli halkın büyük ölçüde farklı sektörlere kayacağını" öngördüğünü hesaplamalarla bildirdiğini belirtmektedir (Del Carpio, 2015:28). Türkiye'deki Suriyelilerin ekonomik etkilerini araştıran bir ankete göre, "sınır kentlerindeki işlerini kaybedenlerin yüzde 40 ila 100'ü Suriyeliler nedeniyle işlerini kaybettiklerini düşünüyor". (Orhan ve Gündoğar, 2015:17). Mevcut bu durum

makroekonomik baskılar nedeniyle işsizliğin artmasından dolayı hâlihazırdaki gerilimleri daha da arttırabilmektedir.

Türk iş dünyası açısından algılanan olumsuz etkiler, kayıt dışı ekonominin genişlemesi, haksız rekabet ve daha yüksek işsizlik oranlarıdır. TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) tarafından yapılan bir değerlendirmeye göre, Türk iş adamları daha fazla eğitim, dil ve mesleki eğitim ve ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerin önlenmesi ve daha fazla entegrasyon için gerekli düzenlemelere olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Diğer taraftan, Suriyelilerin yatırımlarının genellikle özendirildiği Gaziantep'te ise bu durum, yerel iş dünyası tarafından “ekonomi üzerindeki etkisinin maliyet-fırsat perspektifinden görülmesi gerektiği” anlaşılmakta ve göçmenlerin sadece bağımlı olarak kabul edilmemesi gerektiği bilinmektedir (Ucak vd., 2017:9-18).

Bu değerlendirme, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin yüzde 11'ini barındıran Gaziantep'te bulunan Suriyeli KOBİ'lere odaklanmaktadır. Gaziantep, Türkiye GSYİH'sindeki yüzde 1,7'lik payı ile ülke sıralamasında 10. sırada yer almaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016). Gaziantep, daha küçük bir ekonomi, daha düşük bir kişi başı GSYİH ve tarihsel olarak daha yüksek işsizlik oranlarla karşılaşmış olması ve daha yüksek bir güvenlik riski taşıması gibi bölgesel zorluklar barındırırken, özellikle ihracata yönelik imalat sanayiiyle ülkedeki en dinamik ekonomiler içerisinde yerini korumaya devam etmektedir (Ucak vd., 2017:9-18).

4.3.1. Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Ekonomisine Etkilerini İnceleyen

Literatüre Genel Bakış

Uygulanan temel modellerde göç, işgücü arzını artırırken istihdamı ve ücretleri azaltmaktadır. Bununla birlikte, göçün istihdam veya ücretler üzerinde çok az etkisi olduğunu veya hiç etkisi bulunmadığı söyleyen çok sayıda çalışma literatür yer almaktadır. Zorunlu göçün işgücü piyasasına etkilerini inceleyen çalışmaları, “gönüllü” göçü inceleyen çalışmalara kıyasla daha az sayıdadır (Esen ve Binaltı, 2017, 2).

Del Carpio ve Wagner (2015) çalışmalarında mültecilerin gelişinin kayıt-dışı sektörde arz şokuna ve kayıtlı sektörde de talep şokuna sebep olduğunu ileri sürmektedirler. Bir mülteci girişinin, yerel halkı kayıt dışı sektörden uzaklaştırması ve ücretleri düşürmesi beklenebilmektedir. Mülteci girişinin kayıtlı sektör üzerindeki

etkisi belirsizdir. Talep şokunun olumlu ya da olumsuz olması, kayıt dışı işgücü ve kayıtlı işgücü arasındaki ikame sonucunda kayıtlı işgücü talebindeki düşüşün, düşük üretim maliyetlerine sebep olması sonucu üretimin artmasına neden olmasına bağlıdır. Ayrıca, kayıt dışı sektörde ortalama ücret düşüşlerinin olduğunu ancak mültecilerin kayıtlı sektördeki ortalama ücretler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu gibi bir sonuca ulaşmamaktadırlar.

Akgündüz vd. (2015) Suriye'deki mülteci krizinin Türkiye'nin güneydoğusundaki fiyatlar, istihdam oranları ve iç göç üzerindeki etkilerini sabit etkili farklılıklar modellerini (difference-in-difference models with fixed-effects) kullanarak incelemektedir. Bu çalışmada, mülteci girişinin gıda ve konut fiyatlarında bir artışa neden olduğunu, göçten etkilenen bölgelere iç göçün azaldığını, ancak istihdam üzerinde bir etkisi olmadığı sonucu elde etmektedirler. Göçün istihdam üzerinde bir etkisi olmaması durumunu da iç göçün yavaşlamasının dengeleyici bir etken olmasına dayandırarak açıklamaktadırlar. Analizlerinde sadece çoğu Suriyeli mültecinin kamplarda olduğu ve yeni gelenlerin de hâlihazırdaki Suriyeli mülteci sayısına nispeten daha az olduğu 2012 ve 2013 yıllarını incelemektedirler. Bu nedenle, göç, ilk yıllarda işgücü piyasaları üzerinde gözle görülür bir etkiye sahip olmazken mültecilerin taleplerinin veya çalışanların ve mülteci kamplarının ziyaret edenlerin taleplerinin fiyatlar üzerinde yukarı yönlü bir baskı oluşturması ve bu bölgedeki illerden olan iç-göçü azaltması şaşırtıcı değildir.

Bahçekapılı ve Çetin (2015), Suriyeli mültecilerin girişinin gerçekleştiği ve bunu takip eden yıllardaki oranlardaki ortalama farklılıkları hesaplayarak Suriyelilerin işsizlik oranları, enflasyon, dış ticaret ve iç-göç üzerindeki etkilerinin açıklayıcı bir analizini sunmaktadır. Bu çalışmada, Suriyeli mültecilerin krizden en fazla etkilenen bölgelerde işsizliği artırdığını ve fiyatları düşürdüğünü söylemektedirler. 2010'dan 2012'ye kadar olan verileri önceki dönem için ve 2013 ve 2014 yıllarına ait verileri de sonraki dönem için kullanmaktadırlar. Analizleri tanımlayıcı nitelikte ve bu nedenle, Suriyeli mülteci krizi öncesi ve sırasındaki oranlardaki farklılıklardan sorumlu olabilecek diğer etkileri kontrol etmemektedir.

Ceritoğlu vd.(2017) ve Tümen (2016), bir hane-halkı anketinden elde edilen mikro-seviye veri setini kullanarak, mülteci akımından önce ve sonra yerli halka ait işgücü piyasası sonuçlarını/çıktılarını karşılaştırmaktadır. Bu çalışmalarda Suriyeli mültecilerin işsizliği ve resmi istihdamı arttırdığını, ancak kayıt dışı istihdamı azalttığı tespit edilmektedir. Ayrıca Tümen (2016), mültecilerin mal ve hizmet fiyatları

üzerinde olumsuz ve konut kiralari üzerinde olumlu etkileri olduğunu da bildirmektedir. Balkan ve Tümen (2016), Suriyeli mültecilerin yoğunlaştığı bölgelerdeki ürün ve ürün gruplarının fiyatlarını kullanarak tüketici fiyatlarındaki düşüş olduğunu belirtmiş ve konu ile ilgili daha fazla bilgi vermektedir. İddialarına göre, kayıt-dışı emek yoğun sektörlerde görülen fiyat düşüşleri kayıtlı emek yoğun sektörlerden daha fazladır (Ceritoğlu vd., 2015: 23-24).

Esen ve Binatlı (2017) uzun bir zaman dilimini analiz etmekte ve bu nedenle Suriyeli mültecilerin işgücü piyasası üzerindeki orta vadeli etkisini gösterebilmektedirler. Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasına ilk yıllardaki etkisi, ileriki yıllarda Suriyelilerin sayısının belirgin şekilde daha çok artması ve coğrafi olarak daha fazla dağılımları nedeniyle sonraki yıllarda etkilerinden farklı olabilmektedir. Ayrıca bu durumun bir diğer nedeni de söz konusu krizin beklenenden daha uzun sürmesinden kaynaklı mültecilerin beklentilerinin süreç içinde belirgin şekilde değişmesi de olabilmektedir. Esen ve Binatlı (2017) çalışmalarında Suriyeli mültecilerin yoğunluğunun bölgesel işgücü piyasaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu sonucunu elde etmektedirler.

Tablo 4.2: Literatüre genel bakış

Çalışma/Makale	Sonuç
Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri: Bölgesel İşgücü Piyasasının Etkileri - Ekim, 2017: Oğuz Esen Ayla Oğus Binatlı	Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin bölgesel işgücü piyasalarına etkisi karmaşık ve çok yönlü olmakla birlikte zaman içinde değişiklik göstermektedir. Mültecilerin mal ve hizmetlere olan talepleri veya onların bakımı için gerekli olan mal ve hizmetlere olan talebin artması, hem resmi hem de kayıt dışı işgücü piyasasını etkilemektedir. Mültecilerin resmi işgücü piyasasına son zamanlarda olan erişimlerinin etkisinin, orta vadede gerçekleşmesi beklendiği şekilde mülteci sayılarının artmasıyla ortaya çıkması muhtemeldir. Yeteri kadar çok sayıda Suriyeli mültecinin resmi işgücü piyasasına dâhil edilebilirse bu durum işgücü piyasasına ek bir talep getirmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, Suriyeli mültecilerin kayıt dışı sektördeki işsizliği ve istihdamı olumsuz yönde etkilediği

	ve göçün uzun vadede olumlu bir etkisi olabileceğini göstermektedir.
Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki yerel halk istihdamına etkisi: Yarı deneysel yöntem ispatları - Haziran, 2017 Ceritoğlu, E vd.	Türkiye'deki mülteci yerleşim kalıplarındaki bölgesel çeşitliliğinden doğan hareketle ortaya çıkan ve DD stratejisini kullanan bu çalışma, mülteci girişlerinin, Türkiye'deki yerel halkın istihdamı zerinde önemli etkiler yarattığını, bununla birlikte, ücretler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığını tespit etmektedir. Çalışmada, mülteci girişlerinin, özellikle, kayıt dışı istihdamın nüfusa olan oranını %2,2 puan negatif yönde etkilediği, bu oranın erkekler ve kadınlar için sırasıyla yaklaşık, %1,9 ve %2,6 puan olarak gerçekleştiğini tespit edilmektedir. Bu durum Suriyeli mültecilerin çalışma izinlerinin olmaması ve eğitimsiz olmalarından dolayı en çok kayıt dışı istihdam çıktılarını etkilemektedir. Dolayısıyla Suriyeli mülteciler Türkiye işgücü piyasasına yalnızca kayıt dışı istihdam yoluyla girebilmektedirler. Bu çalışma, Suriyeli mültecilerin, Türkiye'nin Güneydoğu sınırından zorunlu girişlerinin, uygulama alanındaki yerel halk istihdam çıktılarını kontrol alanına göre olumsuz yönde etkilediği, ancak ücret çıktılarının çoğunlukla etkilenmemiş olduğu sonucuna varılmaktadır. Genel olarak, Suriyeli mülteci girişlerinin Türkiye işgücü piyasaları üzerindeki etkisi sınırlı kalmakta, bu da Avrupa ve etkilenen diğer işgücü piyasaları üzerindeki potansiyel maliyetlerin de sınırlı olabileceğini göstermektedir.
Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin İşgücü Piyasasına Entegrasyonu: Mültecilerden Yerleşimcilere - Haziran, 2017	Mültecilerin gelişi, kayıt dışı piyasaya arz şoku olarak algılanmaktadır. Ortalama olarak bakıldığında, işgücü maliyetinin azalması nedeniyle kayıt dışı piyasada ücretlerin ve tüketici fiyatların düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir. Mülteciler tarafından sağlanan ucuz işgücü, işverenlerin yerel halk yerine Suriyeli mültecileri tercih etmelerine neden olmaktadır. Bu haksız rekabet, kayıt dışı pazarda yerel halkın barınamamasına yol açmakta ve bu durum da toplumsal

Ahmet İçduygu, Eleni Diker	gerilime neden olmaktadır. Kötü ve güvenilir olmayan iş yeri koşulları ve çocuk işçiliği, kayıt dışı piyasada karşılaşılan temel sorunlardır. Kayıtlı piyasaya geçişi teşvik eden politikalar, hem mültecilerin hem de yerel halkın durumlarını göz önünde bulundurarak tasarlanmalıdır.Suriyeli mültecilerin dikkat çekici girişimcilik becerileri göz önünde bulundurularak değerlendirilmeli ve Suriyeli mülteciler için Ticaret Odası ofislerinde bir işin nasıl kurulacağı konusunda birebir danışmanlık sağlayan merkezler kurulmalı ve düşük faizli kredilerle girişimciliği teşvik etmek gibi ilave destek mekanizmaları ile Suriyeli mültecilerin iş kurmaları kolaylaştırılmalıdır.
Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri - Ağustos, 2015 Del Carpio, X ve Wagnerm M,	Bu çalışma, Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasası çıktılarına olan etkisini değerlendirmek için, 2014 yılında Türkiye'nin çeşitli bölgelerine dağılmış olarak bulunan 1,6 milyon Suriyeli mülteci hakkında yeni veriler içermektedir. Türkiye'deki Suriyeli mülteciler, çalışma izni verilmemiş olması nedeniyle ağırlıklı olarak kayıt dışı sektörde istihdam edilmektedirler. Bu durum da kayıt dışı işgücü için açık bir arz şoku oluşturmaktadır. Bu çalışma, ekonomik teoriye uygun olarak, Türkiye-Suriye sınırına olan mesafeyi göz önünde bulundurularak kayıt dışı sektörde istihdam edilen yerel işgücünün büyük ölçüde yer değiştireceğini önermektedir. Aynı zamanda, mesleki gelişim ile tutarlı olarak, Türkiye'de resmi istihdamda da artışlar söz konusudur. Bu artışın sadece lise öğrenimini tamamlamayan erkekler arasında gerçekleştiği görülmektedir. Kadınlara ait istihdam kalıpları ve kadınların yüksek vasıflı olmaları, onların düşük maliyetli kayıt dışı işgücünden yararlanmak için uygun bir konumda olmadıkları anlamına gelmektedir. Düşük eğitilmiş kişilerin ve kadınların, hem resmi hem de kayıt dışı işgücü piyasasından net bir şekilde ayrılmaları söz konusu olmakta ve bu da kazanç olanaklarını azaltmaktadır.

Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkilerinin Ampirik Bir Analizi - 2019 Suzuki, K vd.	Bu çalışma, Suriyeli mültecilerin ani akımının Türkiye'nin sınır bölgelerindeki yerel halkın işgücü piyasası çıktılarını olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle hâlihazırda kayıt dışı sektörde çalışmakta olan Türkiyeli çalışanları etkilemektedir. Ayrıca elde edilen bulgular, Türkiyeli çalışanlarının korunmasız kesimlerini destekleyen politikaların uygulanması gerektiğini göstermektedir. Mültecilerin, Türkiye'deki kayıt dışı sektörde çalışan işgücünü olumsuz etkilediği sonucuna varılmaktadır.
Mülteci Krizlerinin Ev Sahibi Ülke İşgücü Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Krizi Örneği - Şubat, 2015 Akgündüz, Y vd.	Bu çalışmadaki analiz, mültecilere ev sahipliği yapan bölgelerdeki işgücü piyasasında çalışan yerel halktan görevli kişilerin bakış açısı göz önünde bulundurularak incelenmektedir. Göçün istihdam etkilerini inceleyen literatürle uyumlu şekilde göçmen girişlerinin yerel halkın istihdam oranlarına herhangi olumsuz bir etkisi olmadığı sonucu gözlemlenmektedir. Belki de yerel halkın bakış açısından endişe verici tek bulgu, gıda malları ve (daha az bir ölçüde) konut fiyatları enflasyonudur. Bu kategorilerdeki fiyat artışları, daha çok temel gıda maddeleri ilgili olduğu için düşük gelir düzeyine sahip yerel halkı orantısız şekilde etkileyebilmektedir. Bununla birlikte, göç akımlarının yerel halkın bölgeden ayrılması oranları üzerinde bir etkisi olmadığını yani yerel halkın bölgede kaldıklarını göstermektedir.
Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler - Temmuz 2018 Tolga Tören	2000'li yılların başından itibaren Türkiye işgücü piyasalarındaki gelişmelerle birlikte reel durumu göstermeyi ve belgelemeyi amaçlamaktadır. Suriyeli mülteciler, çalışma koşulları, yaşam koşulları, ayrımcılık, bürokrasi, düzenlemelerde yetersizlik, çocuk eğitimi, dil engelleri vb. gibi nedenlerle Türkiye'de zor bir hayat sürmektedirler. Çalışma şartları açısından en önemli sorunlardan biri çocuk işçiliği ve Suriyeli işgücünün işsizliği olgularıdır. Ailelerdeki yetişkinler çalışma izinleri olmadığı için işsiz kalmakta,

	<p>dolayısıyla bu durum da aile hayatlarını sürdürebilmek için çocukların işgücü piyasasına katılmalarını zorunlu hale getirmektedir. Bununla birlikte, çocuk işgücünün yaygın olarak tercih edilmesinin temel nedeni, bu durumun işverenlerin daha fazla kar elde etmelerini sağlamasıdır. Ayrıca, bu konu da devlet tarafından kontrol edilmemektedir. Suriyeli mültecilerin işgücü piyasalarında karşılaştığı diğer sorunlar düşük ücretler, daha uzun çalışma saatleri, sigortasız istihdam, ücretlerin geç ödenmesi veya hiç ödenmemesi, işyerinde ayrımcılık gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.</p>
<p>Zorunlu Göçün Bölge Ekonomileri Üzerindeki Etkileri: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği - Ağustos, 2015 Bahçekapılı, C ve Çetin, B</p>	<p>Suriyeli mülteci hareketini ve belli başlı makroekonomik değişkenler kullanılarak yedi farklı bölgeye etkilerini inceleyen bu çalışmada en belirgin ve paralel bulgular iç göç ve dış ticaret göstergelerinden kaynaklandığı görülmektedir. Çalışmaya dâhil edilen yedi bölgenin hepsinde, Suriyeli mülteciler geldiğinde iç göç oranı artmakta ve dış ticaret dengesi iyileşmektedir. Ticaretteki iyileşmenin iki olası nedenden kaynaklandığı söylenebilmektedir. Birinci sebep, Suriye'nin kuzeyine yapılan ihracatın kesintiye uğraması ve aynı bölgeden yapılan ithalatın da iç savaşın patlamasıyla birlikte azalmasıdır. İkinci sebep, Suriyeli mültecilerin diğer bölge ülkeleriyle olan ticari faaliyetlerinin, Türkiye'nin bu bölgelere olan ihracatını arttırmasıdır.</p>

(Yukarıda yer alan literatüre genel bakış tablosu tafamızca oluşturulmaktadır.)

Tüketiciler, çalışanlar, yenilikçiler ve girişimciler olarak göçmenler, ekonominin ve toplumun hemen her yönünü daha geniş bir biçimde şekillendirmeye yardımcı olmaktadır. İşgücü piyasasında görülen sonuçlar, istihdam ve ücretler üzerindeki doğrudan etkileri nedeniyle, belki de en görünür ve en tartışmalı ekonomik endişedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM BULGULAR

Önceki bölümlerde tartışıldığı üzere, göçün ev sahibi ülkelerdeki işgücü piyasasında rekabeti artırması yoluyla, konut ve gıda fiyatlarında artışa neden olarak enflasyonu artırmasıyla ya da devlet bütçesini zorlaması yoluyla ev sahibi ülke ekonomileri üzerinde baskı oluşturduğu sık sık tartışılmaktadır. Bu bölüm, Suriyeli göçmen girişimcilerin Türkiye'nin Gaziantep şehrindeki olumlu ekonomik etkilerini irdeleyen bir örnek olay incelemesi yaparak, göçmenlerin ev sahibi ekonomiler için ekonomik olarak da faydalı olabileceğini ve hatta genellikle ekonomik olarak fayda olduğunu ortaya koymaktadır.

5.1 ÇALIŞMANIN İÇERİĞİ

Ev sahibi ülke ekonomiler açısından bakıldığında göçmenlerin demografik fırsatları geliştirdiği görülmektedir. Göçmen nüfusun ağırlıklı olarak çalışma çağındaki kişilerden oluşması çalışanların emekli olanlar gibi bağımlı olan nüfusa oranını arttırmaktadır. Bu durum, özellikle yaşlı nüfus oranı fazla olan Avrupa ülkeleri gibi; toplumun, sınırlı sayıda genç çalışana bağımlı kısmının giderek arttığı toplumlar için çok önem arz etmektedir. Örneğin, 30 yıllık öngörüler birtakım Avrupa ülkelerinde kamu borcunun GSYH'ye oranının gelecekte bugün olduğundan daha maliyetli olacağını ve bu durumla karşılaşma ihtimalinin hızla yaşlanan nüfusu olan ülkeler için söz konusu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, göç; yerel işgücü piyasasına işgücü ithali yoluyla çalışma çağındaki nüfusun artmasına neden olarak çalışan nüfustan gelen prim ödemeleriyle yaşlılarına sağlık hizmeti sunma mücadelesi veren bu ülkelerin sosyal güvenlik sistemi ve kamu bütçesi üzerindeki baskıyı hafifletmektedir (Başbay, 2019:9-12).

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler gerçekten de girişimciliğe oldukça katkı sağlamaktadırlar. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği 2019 verilerine göre, Türkiye'de kayıtlı olan ve yaklaşık 44.000 Suriyeli ve on binlerce Türk vatandaşı olmak üzere

birçok kişiyi istihdam eden 8000'den fazla Suriyeli mülteci işletmesi bulunmaktadır. Ortalama bir Suriyeli ailenin 6 kişiden oluştuğu göz önüne alınmaktadır (Başbay, 2019:9-12).

Makovsky (2019) bu işletmelerin istihdam ettikleri vatandaşların aileleri ile birlikte 250.000'den fazla Suriyeli mülteciyi beslediğini/etkilediğini hesaplanmaktadır. TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı)'ın hesaplamalarına göre Suriyeli işletmeciler tarafından açılan kayıtlı işyerleri hem Suriyeli ve hem de Türk olmak üzere toplamda 100.000'e yakın kişiyi istihdam etmektedir (Makovsky, 2019). Aynı hesaplamayı ortalama 4 kişiden oluştuğunu varsaydığımız Türk aileler için yaptığımızda bu işletmelerin, Türkiye'de yarım milyon insanı beslemekte olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu sayılar kayıtlı işletmelerde kayıt dışı çalışanları da içerse de kayıt dışı işletmeleri içermediği unutulmamalıdır (Başbay, 2019, 9-12).

Tablo 5.1: Suriyeli Göçmenler Tarafından Kurulan İşletmelerin Yıllara Göre Sayısı

Yıl	Toplam
2012	157
2013	489
2014	1257
2015	1599
2016	1764
2017	1202
2018	1595
Toplam	8063

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2019)

5.2 METEDOLOJİYE GENEL BAKIŞ

Yeni iş imkânları yaratmak, ekonomik, politik ve sosyal istikrarı arttırmanın en güçlü yollarından biridir. Dünya çapındaki yeni işlerin %86'sı KOBİ'ler tarafından yaratıldığından KOBİ'ler istikrarı sağlamak açısından önem arz etmektedir (Ayyagari, 2011:3). Türkiye'de ise KOBİ'lerin ülkedeki toplam işletmelere oranının %90'ndan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bu da demek oluyor ki, sektör büyüdüğü zaman, yeni yatırımlar çekebilecek ve dolayısıyla da bu durum Türkiye'nin yüksek işsizlik oranları üzerinde önemli bir olumlu etki yaratmaktadır. Suriyeli göçmen girişimciler

ve işletme sahibi olarak yeni iş yaratma, ekonomik büyümeye katkıda bulunma potansiyellerini olduğu gözlemlenmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere 2011 yılında iç savaşın başlamasından buyana Suriyeliler, Türkiye'de toplam 8.000'den fazla resmi şirketi kurmakta ve toplamda 1-1.5 milyar dolar yatırım yapmaktadırlar (Ucak vd., 2017:9-18).

Bu değerlendirme, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin %11'ine ev sahipliği yapan Gaziantep şehrinde bulunan ve sahipleri Suriyeli olan KOBİ'lere odaklanmaktadır. Gaziantep GSYİH'nın %1,7'si ile Türkiye sıralamasında. sırada yer almaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016).

Şekil 5.1: Suriyeli Mültecilerin Bulunduğu İlk Sıradaki 10 Şehir (11 Temmuz 2019)

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019)

Bu çalışma gerçekleştirilirken Gaziantep'teki Suriyeli girişimciler ile anket yapılmaktadır. Metodoloji, Nisan ve Haziran 2018 arasında KOBİ sahibi 210 Suriyeli işletme sahibi ile bire bir görüşme yapılarak oluşturulan anketleri içermektedir. Çalışmada yapılan 210 ankletten 188 tanesine cevap alınmakta ve elde edilen bulgular sunulmaktadır. Anketin soruları oluşturulurken birçok kaynak gözden geçirilmektedir (Bristol, 2017: 172:176). Anket kapsamında katılımcılara farklı kategorilerden kalitatif ve kantitatif kırk bir soru sorulmaktadır. Bu kategoriler şu şekildedir: Temel firma bilgileri, işgücü ve işe alma, finans, destek ve teknik yardım ihtiyaçları, dış

etkenlerle ilgili algılar, iş operasyonlarındaki kısıtlamalar ve iş görünümüleri. Bu bilgiler girişimcilerle yapılan derinlemesine görüşmelerle desteklenmektedir. Ankete ilişkin örneklemeledeki işletmeler, Gaziantep Ticaret Odasında kayıtlı işletmeler arasında yer almaktadır.

Ankete katılan KOBİ'ler seçilirken aşağıdaki özelliklerin bulunması aranmıştır:

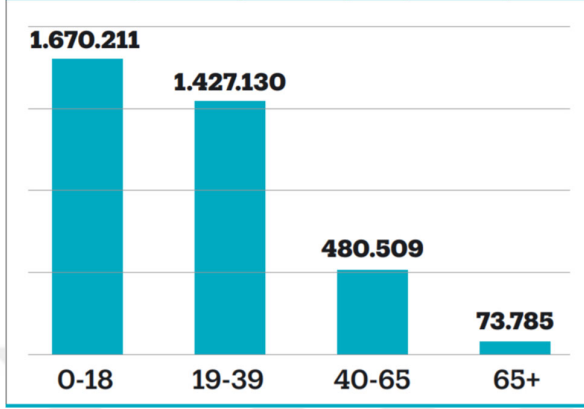
- 1) Gaziantep'te resmi bir işletme olarak kayıtlı olması,
- 2) İşletme sahibi ile görüşme yapılabilecek olması,
- 3) Çalışanları olan ve halihazırda aktif olan bir işletme olması.

5.3 ANKET BULGULARI

En önemli demografik gruplamalardan biri nüfusun cinsiyete ve yaşa göre dağılım şeklidir. Mülteci sayısındaki artış, gelişmekte olan ülkelerin yaş yapısını olumlu yönde etkileyerek demografik fırsat penceresinin normalde beklenenden daha uzun bir süre açık kalmasını sağlamaktadır. Demografik fırsat penceresi, çalışma çağındaki nüfusun payının bağımlı nüfustan daha büyük olduğu bir ülkenin kalkınma doğrultusunda geçireceği zaman dilimini ifade etmektedir. Az gelişmiş ülkelerde nüfus daha çok yaş dağılım grafiğinin altında yoğunlaşmaktadır. Bu da az gelişmiş ülkelerin daha genç nüfusa sahip olduğu anlamına gelmektedir. Ülkeler geliştikçe, doğurganlık oranları düşmekte ve bu da yaş dağılımında yukarı doğru bir harekete neden olmaktadır (yani toplum yaşlanır). Ülkeler bu geçişi yaparken, çalışma çağındaki genç nüfusun yaşlı nüfusa oranla toplam nüfus içindeki payının daha fazla olması nedeniyle yüksek bir ekonomik büyüme döneminden geçmektedirler (Başbay, 2019, 9-12).

Türkiye için demografik fırsat penceresi 2000'lerde başlamakta ve bu durumun 2030'da sona ermesi beklenmektedir. Ancak, Türkiye'nin Suriyeli göçünün bir sonucu olarak demografik fırsat penceresinde bir on yıl daha kazanması beklenmektedir (Esen ve Binatlı, 2017:1-2). Suriyeli göçmenlerin yaş dağılımına bakıldığında, açıkça görülmektedir ki, Suriyeli göçmenlerin yaklaşık %60'ının (2,2 milyon) çalışma yaşı (18-64) gurubu içerisinde iken, yalnızca %2'si emeklilik yaşının (65+) üzerindedir. Yukarıda bahsedildiği üzere, Türkiye'deki Suriyeli göçmenler, diğer bağlamlardaki göçmenlere göre daha yüksek bir istihdam oranına sahiptirler geçmektedirler (Başbay, 2019, 9-12).

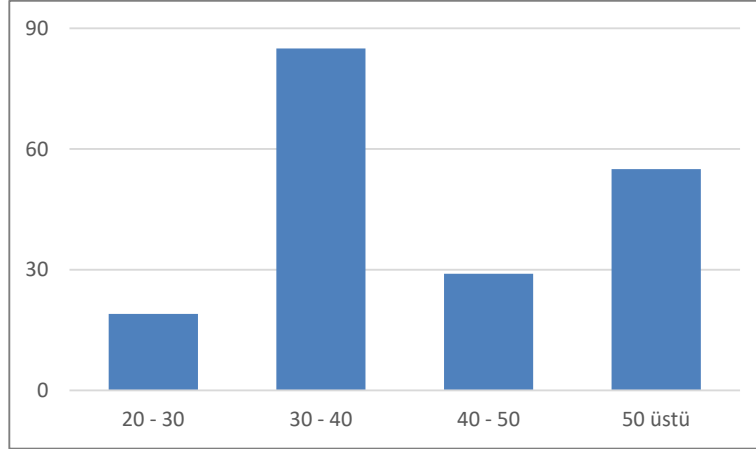
Şekil 5.02: Yaş grubuna göre Suriyeli göçmen girişimcilerin sayısı

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü - 2019

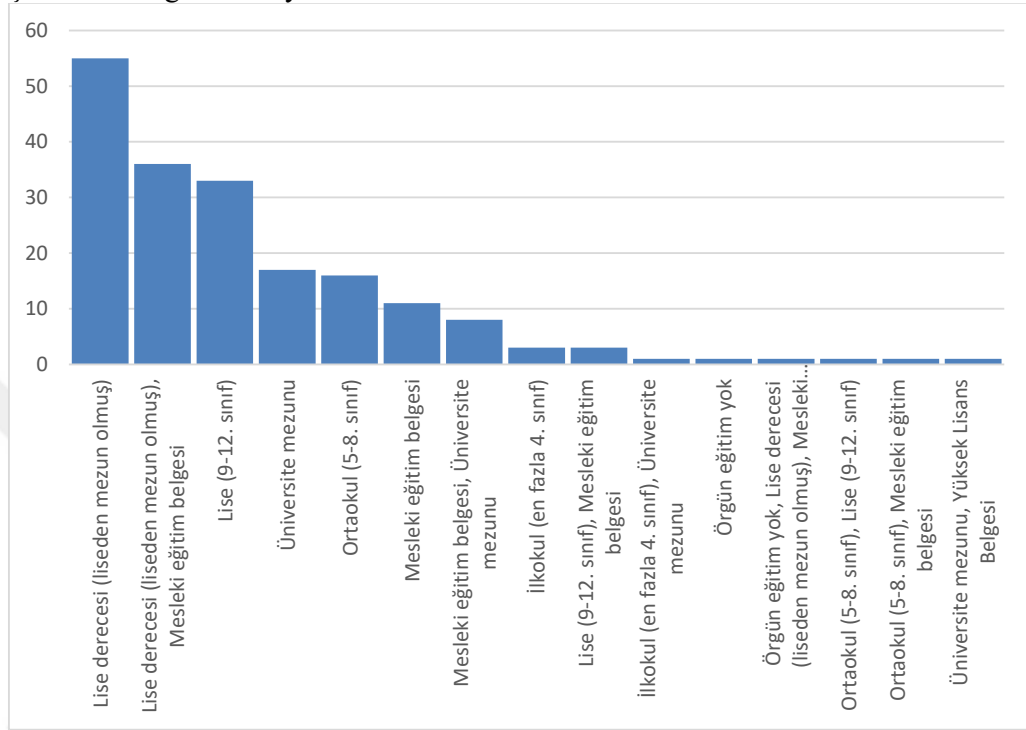
Bu araştırma farklı yaş gruplarından iş insanlarına ulaşmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte ankete katılan iş-insanlarının %85'i çalışma yaşı alt grubuna giren 30-40 yaşları aralığındadır.

Şekil 5.3: Suriyeli göçmen girişimlere ait yaş rupları

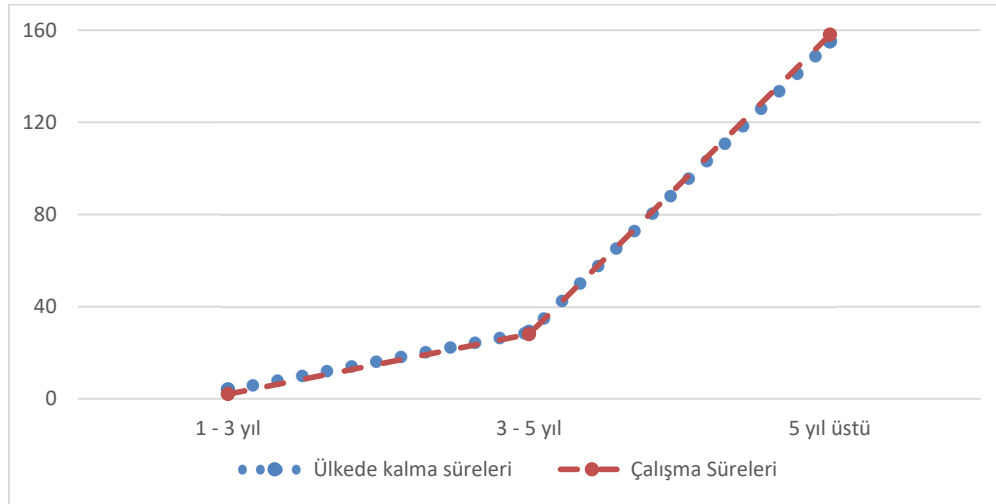

Eğitim seviyeleri ile ilgili bilgi vermeleri istendiğinde, görüşme yapılan kişilerin çoğu, en az lise düzeyinde eğitim gördüğü tespit edilmekte, ancak eğitim düzeylerinin mevcut işleri ile ilgisi olmadığı konusunda ikna edilmişlerdir. Katılımcılar Türkiye'de 5 yıldan fazla zaman geçirmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye'ye geldikten sonra hiç zaman harcamadan işletmelerini kurup faaliyetlerine başladıkları açık bir şekilde gözlemlenmektedir.

Şekil 5.40: Eğitim seviyesi

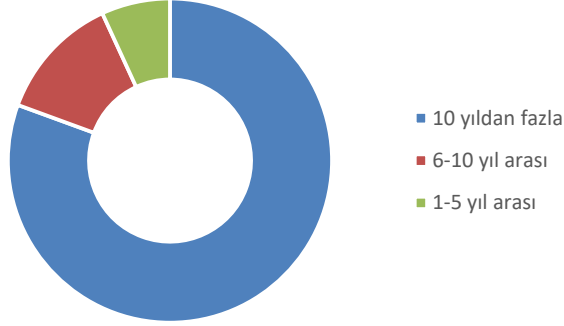

Şekil 5.5: Ülkede kalma süreleri ve çalışma süreleri

Ayrıca, anket yapılırken işletme sahiplerine önceki iş deneyimleri de soruldu. Aşağıdaki şekil Suriyeli işletmecilerin işletme yönetme konusundaki uzun yıllara dayanan deneyimni yansıtmaktadır.

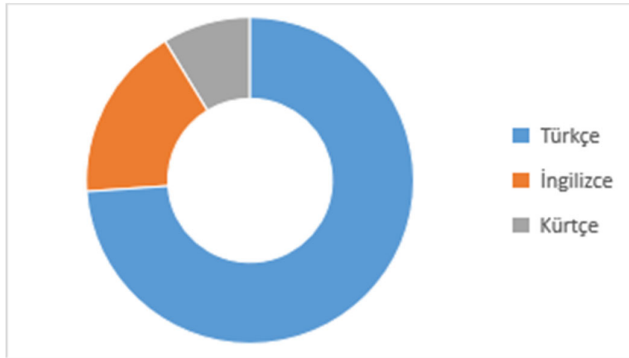
Şekil 5.6: Suriyeli girişimcilere ait daha önceki çalışma tecrübesi

Türkçe dili, Türkiye'nin resmi dili olduğundan ve insanlar çeşitli günlük gerekliliklerinde özellikle de istihdam için Türkçeyi kullandıklarından Türkiye iş piyasasına entegre olmak açısından bu dili bilmek önem arz etmektedir. Dolayısıyla da Türkçe'yi bilmediği halde iş piyasasında tutunabilen çok az sayıda Türkçe konuşamayan kişi bulunmaktadır.

Şekil 5.7: Suriyeli göçmen girişimcilerin konuştuğu yabancı diller

Yabancı Diller	
Türkçe	119
Türkçe, İngilizce	35
Türkçe, Kürtçe	14
Kürtçe	3
Türkçe, İngilizce, Kürtçe	2
İngilizce	2
İngilizce, Kürtçe	1

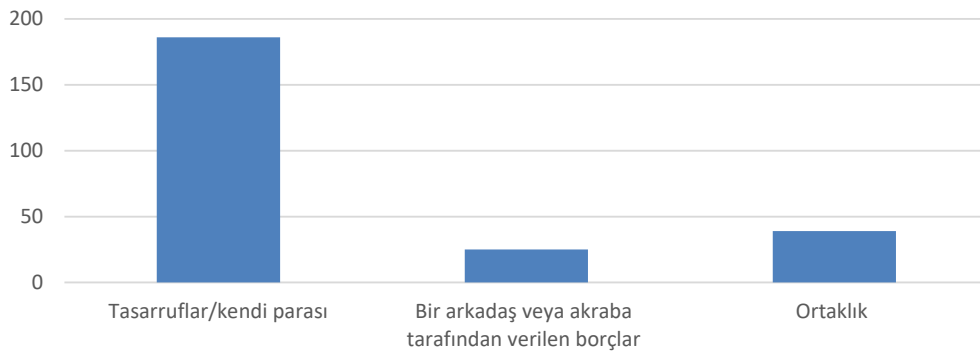
Bununla birlikte, katılımcılara yeni bir iş kurmalarına yardımcı olan en yararlı faktörler sorulduğunda, katılımcılar dil faktörünün diğer faktörler arasında en az yardımcı olan unsur olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 5.8: Katılımcılara yeni bir iş kurlmalarına yardımcı olan en yararlı faktörler

Türkiye'deki Suriyeliler KOBİ'ler için bir yatırım sermayesi kaynağı olabilecek durumdadırlar. Araştırma kapsamında görüştüğümüz kişiler, işlerine 155 Milyon Türk Lirası'nın üzerinde yatırım yapmaktadırlar. Sermaye kaynakları çoğunlukla kişisel tasarruflara, arkadaşlarından aldıkları borçlara veya ortaklıklara dayanmaktadır. Hiçbiri herhangi bir bankadan kredi kullanmamışlardır. Aşağıdaki grafikte de bu durum görülmektedir.

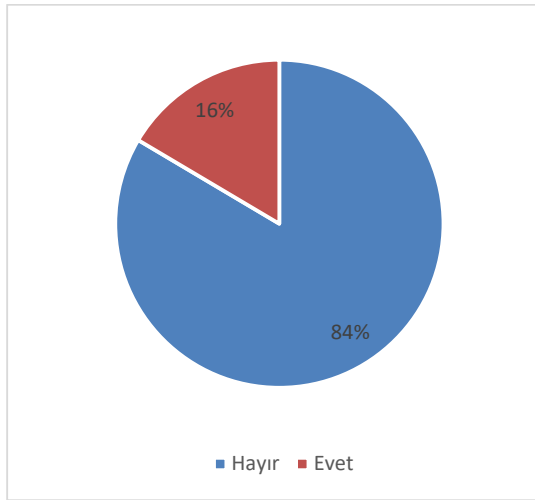
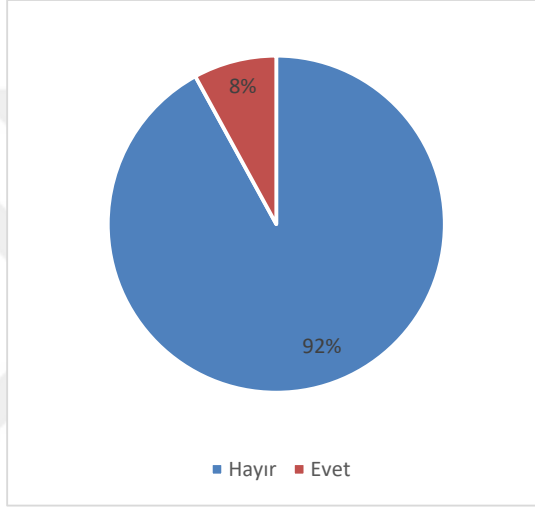
Şekil 5.9: İşletme sermayesinin kaynağı

Yerel topluluk temelli ortaklıklar kurmak her zaman için önem arz etmektedir. Bu tür ortaklıklar ayrıcalık sağlayabilmekte, daha iyi bir yerel bilgi tabanı sağlamakta, yerel topluluktaki işlerin daha iyi mevki edinmesini ve daha iyi tanınmasını sağlamaktadır.

Türkiye'deki Suriyeli girişimcilerin Türkiye ekonomisine ve iş sektörüne daha fazla entegrasyon sağlayabilmelerinin iki yolu bulunmaktadır. Türkiyeli bir ortağa sahip olmak veya stratejik bir iş arkadaşına sahip olma durumudur. Bu iki özelliğe birlikte bakıldığında görülmektedir ki, ankete katılan iş insanlarının yalnızca %8'inin Türkiyeli ortakları bulunmaktadır. Bu oranın Suriyeli ortaklar açısından bakıldığında iki katına çıktığı görülmektedir.

Şekil 5.10: Türk ve Suriyeli ortak oranı

Görüşme yapılan kişilerin 188 çeyreğinden daha fazlası, kendileri için çalışan yaklaşık 270 Türk çalışana iş imkânı sağlamaktadır.

Görüşme yapılan kişilerin %4'ünden daha azının Gaziantep'te iki şubesi bulunmaktadır. Bunların yaklaşık %35'i ağırlıklı olarak Türkiye içinde ihracat

faaliyetleri yürütmekte ve ihracat yapmanın kendileri için ihracatın iyi bir faaliyet olduğunu söylemektedirler.

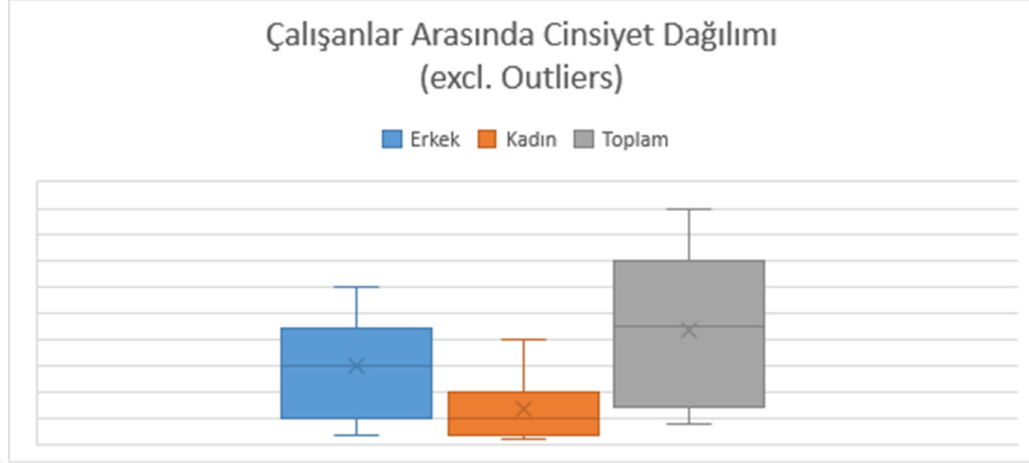
Katılımcıların %90'ından fazlası, geçtiğimiz yıl Gaziantep'teki performansları ve ekonomik faaliyetlerinin gidişatından memnun olmakla birlikte, ekonomik göstergelerde de yer aldığı gibi, önümüzdeki yıl içerisinde de büyümeyi planlamaktadırlar. Ayrıca Türk toplumunu işbirliğine yatkın bir toplum olarak görmektedirler.

İstihdam

Suriyeli işletmelerin çoğu küçük boyutlu işletmelerdir. Ancak, bu onları daha az önemli yapmamaktadır. Küçük firmalar, Türkiye'nin Suriye sınırına yakın küçük ilçelerdeki büyümenin lokomotifi konumundadır. Sahipleri Suriyeli yıllık ortalama geliri 463.000 dolar olan işletmeler Türkiye ekonomisine önemli katkı sağlamaktadırlar (Ucak vd., 2017:9-18). 2013'ten bu yana, her yıl Suriyeliler, tüm yabancı gruplar arasında Türkiye'de en fazla sayıda işletme kuran yabancı grup olmuşlardır (Makovsky, 2019). Ayrıca, özellikle ilk göç dalgasında, Suriyeli iş insanları, kendi ülkelerinden, Türkiye'de yeni işler kurmak için fiziksel ve finansal olarak kayda değer miktarda sermaye aktardığı belirtilmektedir. Suriyelilerin Türk bankalarına sağladığı mevduat, 2012 yılında 311 milyon Türk Lirası'ndan 2015 yılında hızlı bir şekilde 1,2 milyara yükselmektedir. Ayrıca, Suriyeli sermayesinin toplam yabancı sermaye içindeki yeni firmalar açısından payı 2012 yılında %2 iken bu oran 2015'te %16'ya yükselmektedir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) (Başbay, 2019:9-12).

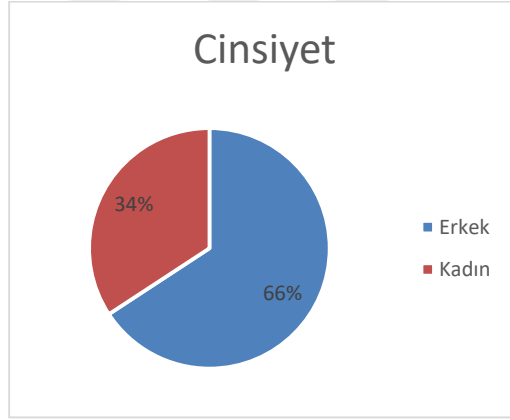
Suriyeli KOBİ'lerin mültecilere ve ev sahibi ülke toplumuna ana katkılarından biri de yeni iş olanakları yaratmalarıdır. Çalışmada, şirketlerinin toplam çalışan sayısı hakkında sorulan sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda anlaşılmaktadır ki bu işletmelerin büyük çoğunluğu küçükten orta boya kadar olan işletmelerdir. Yani çalışan sayıları 4 ile 45 kişi arasında değişiklik göstermektedir. Ankete katılanların sadece %11'inin hiç çalışanı bulunmamakta ve %4'ünden azının 100'den fazla çalışanı bulunmakadır.

Şekil 5.11: Çalışanlar Arasında Cinsiyet Dağılımı

Tüm örnekleme, kadın istihdamının ortalama yüzdesi (toplam kadın çalışan sayısı, tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışanların birlikte sayısının toplam çalışan sayısı %34'tür. Genel olarak, kadın ve erkek çalışanlar arasındaki oran 2'ye 1 şeklindedir.

Şekil 5.12: Cinsiyet Dağılımı

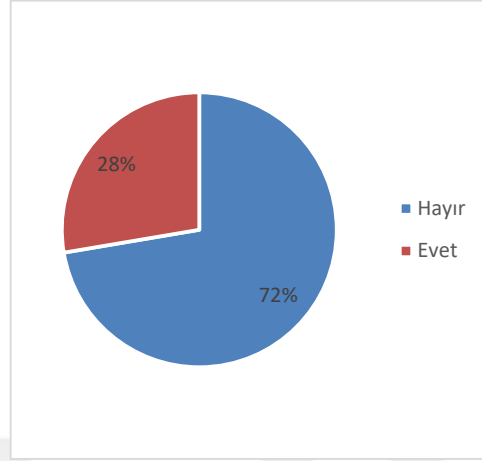

Cinsiyet	
Erkek	2319
Kadın	1207

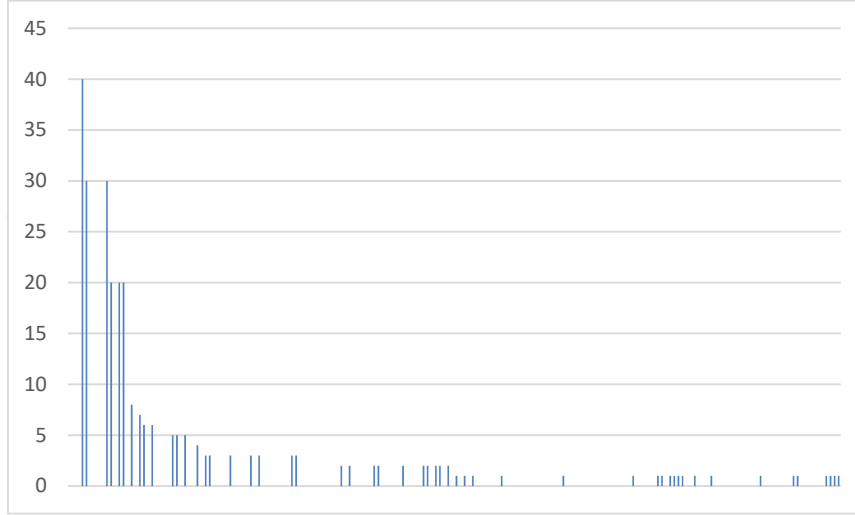
Suriyeli işletmeler, Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusuna Türkiyeli nüfusa oranla daha fazla istihdam imkânı sunacak konumdadırlar. İşletmelerin %93'ü Türkiyeli olmayan kişileri istihdam ettiğini bildirirken, istihdam edilen 3500'i aşkın kişiden çoğunluğu Suriyeli iken bunlardan sadece %7 civarı Türkiyelidir.

Görüşme yapılan 188 işletme sahibinin %28'i Türk işçiler çalıştırdıklarını rapor etmektedirler. Bu işletmelerin çalışan sayıları 1 ila 40 arasında değişiklik göstermektedir.

Şekil 5.13: Türk Çalışan Oranı

Şekil 5.14: Suriyeli Kişilerin İşletmelerindeki Türk Çalışan Sayısı

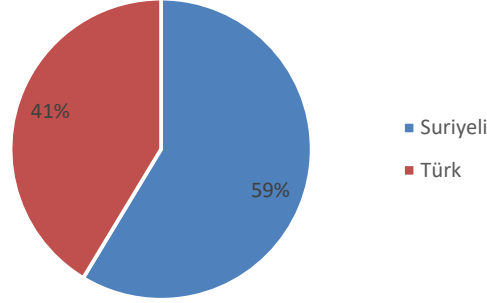

Müşteriler

Yerel toplulukları hedeflemek göçmen iş dünyasının entegrasyonunu artırabilirken, yalnızca Suriyeli müşterileri hedeflemek Suriyelilerin iş faaliyetlerinin yerel piyasadan hariç tutulmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda, Suriyeli topluluğunun sağlamlılığını da artırabilmektedir.

Suriyeli işletmecilerin Gaziantep'teki ekonomik faaliyetleri, hem Türk toplumuna hem de Suriye toplumuna yönelik faaliyetlerdir.

Şekil 5.15: Aylık ortalama müşteri sayısı

Şekil 5.16: Gaziantep'te iş kurma

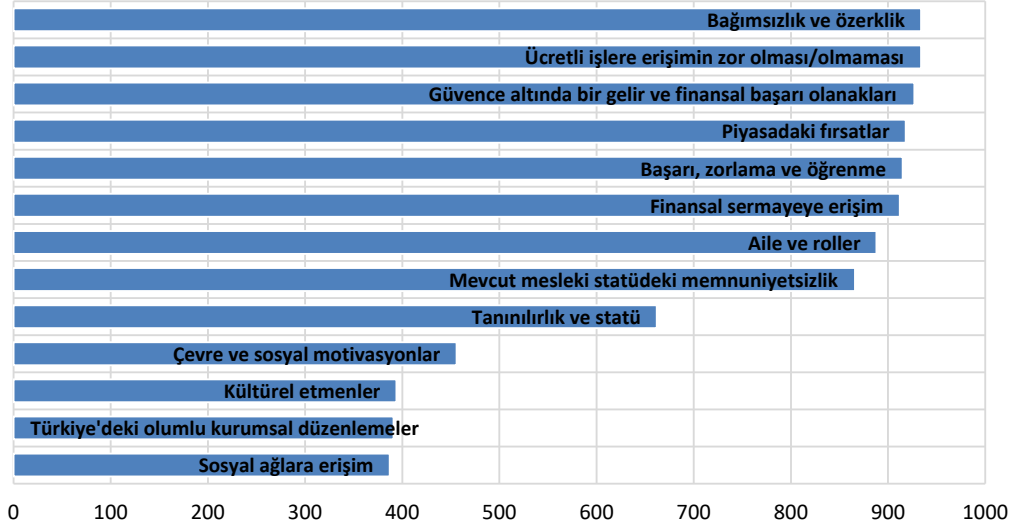
İş Kurmak İçin Gaziantep'in Seçilmesinin Nedenleri Nelerdir?

Fazla sayıda Suriyelinin yaşıyor olması	177
Gaziantep'in büyük bir sanayi kenti olması	83
Gaziantep'te arkadaşlarının ve akrabalarının olması	23
Suriye sınırına yakın olması	12
Prosedürlerin ve anlaşmaların kolay olması	9
Kilise yakın olması	1

Gaziantep'te çok sayıda yaşayan Suriyeli olması ve Gaziantep'in ideal altyapıya sahip bir sanayi kenti olması durumu Suriyeli işadamlarının ekonomik ve endüstriyel faaliyetlerini gerçekleştirmek için Gaziantep'i seçmelerinin ardındaki iki ana sebeptir. Bu iki etken göz önünde bulundurulduğunda böyle bir sonuç çıkması hiç de şaşırtıcı değildir. Suriyeli işletmecilerin yaklaşık %87'si Gaziantep'i iş kurmak için başlangıç lokasyonu olarak seçmişlerdir. Daha önce sıralanan iki faktör aynı zamanda diğer Suriyeli iş insanlarını da çalışmalarını genişletmek için Gaziantep'i seçmeleri doğrultusunda teşvik etmektedir.

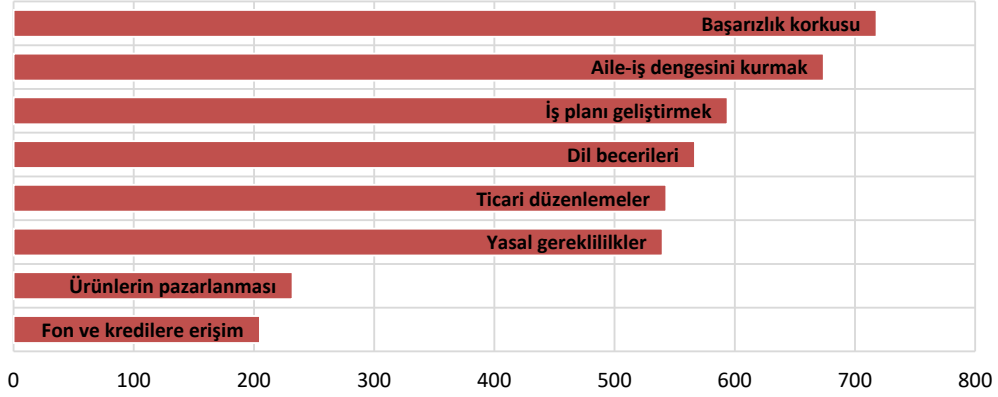
Gaziantep'te iş kurma motivasyonunu etkileyen diğer faktörler aşağıdaki gibidir:

Şekil 5.17: Gaziantep'te işe başlama motivasyonunun sebepleri

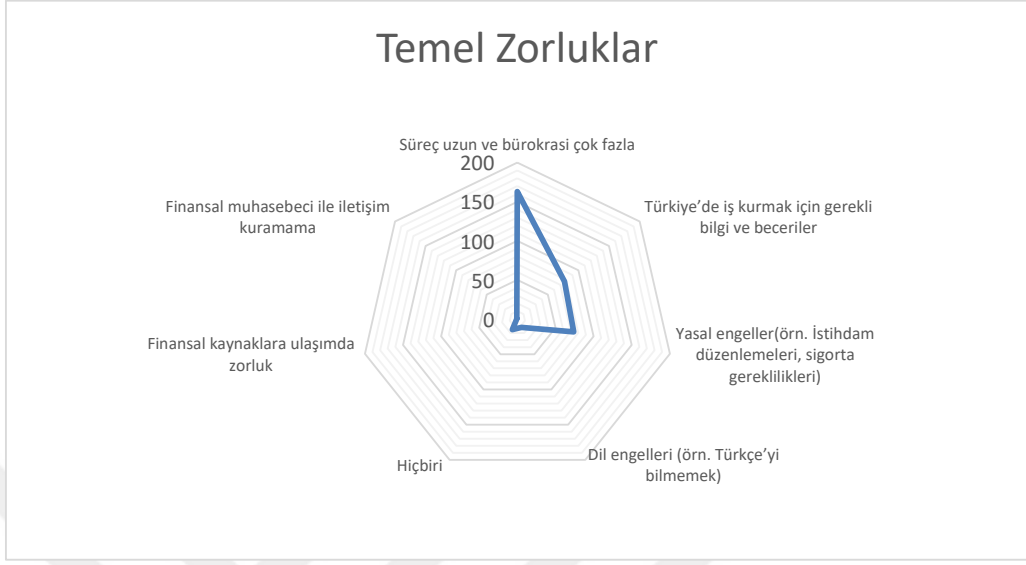
Suriyeli girişimciler birtakım farklı güçlükler ve zorluklarla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlardan en ciddi olanı başarısızlık korkusu ve iş ile aile arasındaki denge olarak karşıya çıkmaktadır. Pazarlama, fon ve kredilere erişim en az kaygı duyulan etmenlerdir. Bu da onların bir işi yürütürken gerekli olan derin deneyim sahibi olduklarını göstermektedir.

Şekil 5.18: İş kurma sürecinde karşılaşılan durumlar

Suriyeli iş insanlarının yeni işlerini kurarken karşılaştıkları temel zorlukların başında, Türkiye'deki düzenlemeler ve uzun bürokratik süreçler hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları gelmektedir. Tüm bu zorluklara rağmen, birçok Suriyeli işletmeci Türkiye'de yasal olarak kayıt yaptırmanın zor olmadığını düşünmektedirler.

Şekil 5.19: Temel zorluklar

Yeni bir ekonomik ortamda bir işletme çalıştırmak ve bunu yaparken de özellikle bir dil engeli ile işletmek, pazarlara erişimde zorluklar doğurabilmektedir. Pazarlama kanalları açısından, Suriyeli iş insanlarının %90'ından fazlası, Gaziantep'te pazara ulaşmayı, satın alma fırsatlarını ve finansal kaynaklara ulaşmayı kolay olarak değerlendirmektedirler. Bu etkenlerin hepsi Gaziantep'te iş kurmak için ek teşvikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüşülen kişilerden 28'i işlerini Türkiye dışında da yerleşik olarak sürdürmekte ve bunlar şu şekildedir:

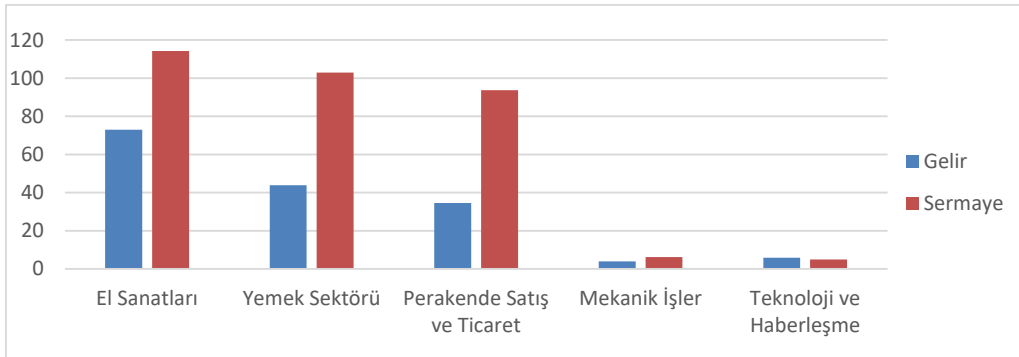
Şekil 5.20: Türkiye dışında yerleşik işletmeler

İnsanlar hisse senedi piyasalarına yatırım yapmayla ilgilendiklerinde, bu sektörlerin kendilerinin finansal hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olacağına ya da belirli bir sektörde daha fazla deneyime sahip olduklarına inandıkları için belirli sektörlerde yatırım yapmaya odaklanabilmektedirler. Örneğin, bazı sektörler öngörülebilirlik ve sermayelerini korumaya odaklanan yatırımcılara hitap edecek şekilde daha az değişken olabilmektedir. Bu arada, daha fazla büyüme potansiyeli ve değişkenliği yüksek diğer sektörler, risk toleransı daha yüksek olan yatırımcılara hitap edebilmektedir.

Suriyeli iş insanlarının paralarını yatırdıkları başlıca üç sektör el sanatları, gıda, perakende satış ve ticarettir. Bunun yanı sıra, el sanatlarından elde edilen gelir perakende satış ve ticarettten elde edilen gelirin neredeyse iki katı kadardır. Ancak, mekanik işlerde ve teknolojide küçük ticari faaliyetler bulunmaktadır.

Şekil 5.21: İş sektörü

Son olarak, kişilere Suriye'deki savaşın sona ermesi ve şartların iyileşmesi durumunda işlerini Suriye'ye geri taşımak isteyip istemedikleri sorulduğunda, Suriyeli işletmelerin neredeyse yarısının işlerini Suriye'ye geri taşıyacağını ve diğer yarısının da en azından Tırkiye ve Suriye arasındaki faaliyetlerini artıracakları cevabı alınmaktadır. Katılımcıların, sadece çok az bir kısmı Suriye'de herhangi bir iş yapmayı dışünmeyeceklerini belirtmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER

Güçlü kurumsal yapılar ve etkin politikalar uygulandığı takdirde göç olgusu ev sahibi ülkeye ekonomik anlamda katkılar sunmaktadır. Bunlardan ilki ev sahibi ülkeye mülteci ilticası ile yaşanan göç ülke ekonomisinde yaşanan nüfus artışının neticesi olarak toplam talebin artmasına neden olacaktır. Firmaların ürettiği mal ve hizmetlere artan taleple birlikte, fiyatların yükselmesi, karlılık oranlarında bir artış, firmaların kapasitelerini genişletmeleri, ürünlerini geliştirmek adına yeni yöntem ve tekniklere başvurmaları ve bu sayede üretimde etkinliği artmasına neden olacağı beklenmektedir. Artan kapasite ile birlikte firma veya işletmeler işgücü piyasasında ek istihdam yaratma olanağına erişmektedirler. Türkiye ekonomisindeki ekonomik büyüme sürecinde, ülkeye dahil olan göçmen nüfusunun çeşitli ekonomik faaliyetlerin varlığı bu sürece katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan göçmenlerin mal ve hizmetlere yönelik ek olarak yapmış olduğu tüketim harcamaları da, ülke ekonomisinde yaşanacak olası bir durgunluğun önüne geçmede faydalı olmaktadır. İkinci olarak yaygın bir yanlış algıyı tersine göçmenlerin işgücü piyasasına dahil olmasıyla birlikte, istihdam olanakları azalmamakta aksine artmaktadır. Göçmenler genel itibarıyla ev sahibi ülkede hali hazırda var olan işgücü piyasasında tamamlayıcı bir rol oynamaktadırlar. Diğer bir taraftan ev sahibi ülkeye iltica eden göçmenlerin büyük bölümü dil engeli ve çeşitli uyum sorunlarından dolayı düşük vasıflı işlerde düşük ücretlerle istihdam edilmektedirler. Dolayısıyla bu durum ev sahibi ülkede yaşayan yerleşikler açısından daha iyi vasıflı bir iş ve daha yüksek ücretli bir

istihdam alanlarının yaratılmasına neden olmaktadır. Göçmen işgücü bir takım kayıt dışı sektörlerde rekabeti arttırsa dahi yerleşiklerin kayıtlı alanlarda istihdam edilme olanağını arttırmaktadır. Üçüncü olarak göç ev sahibi ülke açısından demografik bir fırsat özelliği taşımaktadır. Ülkeye iltica eden mültecilerin yaş bileşimleri Türkiye’de yer alan Suriyeli göçü örneğinde olduğu gibi göçmenlerin ev sahibi ülkedeki yerleşiklerden daha genç bir yapıya sahip olması durumu demografik fırsat penceresini genişletmektedir. Göçmenlerin ev sahibi ülke içerisindeki gerçekleşen bu süreç çeşitli zorluklarında beraberinde barındırmaktadır. Göçmenler ev sahibi ülkeye tam manasıyla entegre olana dek ev sahibi ülkenin kamu maliyesine ek yük getirmeye devam etmektedir. Türkiye göçmen çocukların eğitim almalarını sağlamakta, bunun yanında çalışma çağında yer alan göçmen işgücünü yerel işgücü piyasasını olumsuz yönde etkilemeden dahil etmenini yollarını oluşturmaktadır. Sonuç olarak Türk ekonomisine uzun vadede göçmen nüfusun genç ve dinamik yapısı ekonomik alanda katkı sağlayacağı gözlemlenmektedir.

Göçün ev sahibi ülke ekonomisi üzerinde göçmenler kanalıyla oluşturduğu etkinin Gaziantep ili özelinde Suriyeli göçmen girişimciler kanalıyla incelendiği bu çalışmada, Gaziantep ilinde işletmesi bulunan 210 Suriyeli girişimciye anket gönderilmiş ve bu girişimcilerden 188’inden cevap alınmıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre ülkelerinde yaşayan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye iltica eden Suriyeli göçmenler ekonomik faaliyetleriyle ülke ekonomisine katkı sunabileceği sonucu elde edilmektedir. Buna göre göçmenler yerleşiklere ve göçmenlere yeni istihdam ağı oluşturabilmekte, ev sahibi ülkenin vergi gelirine ve sosyal yardım ağlarına katkıda bulunabilmektedirler. Ayrıca bu durum Suriyeli göçmenlerin girişimcilik faaliyetleriyle kurmuş olduğu işletmelerin bu tip faydaları Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de yaşanan olumsuz yöndeki akımın etkilerini ve yükünü hafifletmektedir.

Suriyeli göçmen girişimciler, Türkiye’den yardım alan, ‘yük’ olan kişi pozisyonundan, göçmen bireylerin kurdukları işletmeler yoluyla hem kendi faydalarını ekonomik ve sosyal olarak arttırdığı, Türkiye ekonomisine katkı sağlayan, Suriye’de yaşanan iç savaşın olumsuz etkilerini azaltan, ev sahibi ülkedeki işsizlik probleminin azalmasına katkı sağlayan bir pozisyona kavuşmaktadırlar.

Gaziantep ili gibi Türkiye Suriye sınırı arasında ticari merkez konumunda yer alan iller Türkiye’ye iltica eden Suriyeli göçmen girişimcilerin kurduğu işletmelerin

girişimci enerjileri, sermaye, yenilik, çeşitlilik gibi ekonomik faktörlerden yararlanmaktadırlar. Suriyeli göçmen girişimcilerin kurmuş olduğu işletmeler, yerleşiklerin kurmuş olduğu işletmelerle piyasa koşulları gereği rekabet etmekte, bu rekabet ülke ekonomisindeki veremliliği ve etkinliği arttırmaktadır.

Türkiye’de yer alan Suriyeli göçmenler çeşitli engellere ve sorunlara maruz kalmalarına karşın, iş gücü piyasasında istihdam yaratabilmektedirler. İstihdam yaratma faaliyetine göçmen girişimcilerin bazıları sıfırdan başlarken, bir kısmıysa Suriye’de iç savaştan önce var olan birikim ve sermayesiyle dahil olmaktadır. 2011 yılından 2019 yılına kadar Türkiye’ye iltica eden Suriyeli göçmen girişimciler tarafından 8000 işletme kuruldu ve Türkiye’de resmi olarak tescillendi.

Çalışmada elde edilen bulgular neticesinde çeşitli öneriler sunulmaktadır.

Buna göre:

- Suriyeli göçmenlerin kurmuş oldukları işletmeleri çeşitli yatırım kanallarıyla, genişletmeli ve güçlendirmelidirler.
- Politika yapıcılar tarafından Suriyeli göçmen girişimcilerin kurmuş olduğu işletmelerin resmileştirilmesi teşvik edilmelidir.
- Suriyeli göçmenlerde girişimcilik bilinci artırılmalıdır.
- Yeni yapılacak girişimcilik faaliyetleri ve yatırımları açısında yüksek büyüme potansiyeli ve karlılık getirecek olan sektörler belirlenmelidir.
- Suriyeli göçmen girişimciler tarafından oluşturulan iş dünyasının görünürlüğünü ve etkileşimi genişletilmelidir.
- Dil yetisi sahip olan göçmenler için avukatlık, muhasebecilik, banacılık gibi çeşitli meselek faaliyetlerini içeren uygun, güvenilir, profesyonel bir danışmanlık ağı oluşturulmalıdır.
- Suriyeli göçmen girişimciler tarafından kurulan işletmeler yoluyla oluşturulan iş dünyası ve Türkiye’deki yerleşiklerin kurmuş olduğu iş dünyalarının işbirliği ve ortaklığı teşvik edilmelidir.
- Suriyeli göçmen girişimcilerin kurmuş olduğu işletmelerin iş dünyasındaki başarı hikayelerini vurgulanmalıdır.
- Türk hukuk kurallarının ve yönetmeliklerinin Suriyeli göçmenler açısından anlaşılabilirliği artırılmalı ve bunlara olan erişilebilirlikleri kolaylaştırılmalıdır.
- Suriye göçmenlerin kurmuş olduğu KOBİ’lerinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisi belirlenmelidir.

- Suriyeli göçmen nüfusun Türk toplumuna entegrasyonları desteklenmelidir.

Son olarak, Türkiye’de yaşayan yerleşiklerin, Suriyeli göçmenlerin, politika yapıcıların ve işadamlarının, ev sahibi topluma ve göçmenlere katkı sağlayabilmek adına, ekonomideki etkinliği, verimliliği arttırmak, sosyal standartları geliştirmek, ev sahibi ülke ekonomisinin refahını arttırmak, için yukarıda sayılan ekonomik ajanların tümünün ortak çabalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdel, H. M.A, ve Mustafa, M. (2018). Turkish Foreign Policy towards Syria since 2002. *Asian Social Science, Canadian Center of Science and Education*, Vol. 14, No. 2, (57-68).
- Akgündüz, Y., Van den Berg, M. ve Hassink, W. (2015). The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis In Turkey. *IZA Institute for the Study of Labor, Discussion Paper No.8841*, (1-24).
- Ayyagari, M., Demircuc-Kunt, A. ve Maksimovic, V. (2011). Small vs. Young Firms Across the World: Contribution to Employment. *Job Creation and Growth, World Bank Development Research Group, Working paper No. 5631*, (1-57).
- Bahçekapılı, C. ve Çetin, B. (2015). The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey. *International Business Research, Canadian Center of Science and Education*, Vol. 8, No. 9, (1-15).
- Balkan, B. ve Tümen, S. (2016), Immigration and prices: Quasi-experimental evidence from Syrian refugees in Turkey, *Journal of Population Economic, Central Bank of the Republic of Turkey, Working paper No. 16/01*, (1-42).
- Barringer, B.R, ve Ireland, R.D. (2008). Entrepreneurship: Successfully Launching New Ventures, *2nd edition, Pearson Prentice Hall*, (1-440).
- Başbay, M. (2019), Syrian Migration is an Opportunity for Turkish Economy. *TRT World Research Centre*, (1-20),
https://researchcentre.trtworld.com/images/files/discussion_papers/Syrian-migration-economy-in-Turkey.pdf
- Bevelander, P. ve Nielsen, H.S. (2001). Declining employment success of immigrant males in Sweden: Observed or Unobserved Characteristics?, *Journal of Population Economics*, No. 14, (455-471).

- Bishku, M.B. (2012). Turkish-Syrian Relations: A Checkered History. *Middle East Policy Council*, Volume. XIX, No. 3, <https://mepc.org/turkish-syrian-relations-checked-history>
- Blau, F. ve Mackie, Ch. (2017). The Economic and Fiscal Consequences of Immigration. *The National Academies Press, National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine*, (1-618).
- Borjas, G., Grogger, J., ve Hanson, G. (2008). Imperfect substitution between immigrants and natives. *A reappraisal, National Bureau Of Economic Research NBER*, No. 13887, (1- 41).
- Bristol-Faulhammer, M. (2017). How Does Start-Up Assistance Capture The Challenges. *Barriers, And Successes For Refugee Entrepreneurs In Austria, ProQuest*, No. 10607833, Saybrook University, (1-184).
- Ceritoglu, E., Yunculer, H.B., Torun, H. VE Tumen, S, (2015). The Impact of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence From A Quasi-Experimental Design. *IZA Institute For The Study of Labor*, No. 9348, (1-47).
- Chrysostome, E. (2010). The Success Factor of Necessity Immigrant Entrepreneurs: In Search of A Model. *Thunderbird International Business Review*, Vol. 52, No. 2, (137-152).
- Clark, K. ve Drinkwater, S. (2000). Pushed out or Pulled In? Self-Employment among ethnic minorities in England and Wales. *Labor Economics*, Volum. 7, (603-628).
- Dalhammar, T. (2004). Voices of Entrepreneurship and Small Business- Immigrant enterprises in Kista. *Stockholm Royal Institute of Technology*, (1-119).
- De Bel-Air, F. (2016). Migration Profile: Turkey, Migration Policy Centre. *European University Institute*, Issue 2016/09, (1-22).
- De Haas, H. (2008). Migration And Development Atheoretical Perspective. *International Migration Institute, University of Oxford*, Paper 9, (1-61).
- Del Carpio, X. Ve Wagner, M. (2015). The impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. *World Bank Policy Research Paper No. 7402, The World Bank Group*, (1-45).
- DePillis, L., Saluja, K. ve Denise, L. (2015). A Visual Guid to 75 Years of Major Refugee Crises Around The World, The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/graphics/world/historical-migrant-crisis/>

- Dumont, J. ve Liebig, T. (2014). Is migration good for the economy?, *Migration Policy Debates. International Migration Division, OECD*, (1-4).
- Dustmann, Ch., Glitz, A. ve Frattini, T. (2008). The Labour Market Impact of Immigration. *Oxford Review of Economic Policy*, Vo. 24, No. 3, (477- 494).
- Dustmann, Ch., Fasani, F., Frattini, T., Minale, L., ve Schönberg, U. (2016). On the Economics and Politics of Refugee Migration. *CESifo Center for Economic Studies & Ifo Institute*, Paper No. 6111, ISSN 2364-1428, (1- 66).
- Dustmann, Ch. VE Preston, I. (2004). Is Immigration Good or Bad for the Economy? Analysis of Attitudinal Responses. *CReAM Center for Research and Analysis of Migration*, CDP No. 06/04, (1-39).
- Dustmann, Ch. ve Glitz, A. (2005). Immigration, Jobs and Wages: Theory, Evidence and Opinion. *CReAM Center for Research and Analysis of Migration, CEPR Center for Economic Policy Research*, (1-78).
- Dustmann, Ch., Glitz, A. ve Frattini, T. (2007). The Impact of Migration: A Review of The Economic Evidence. *CReAM Center for Research and Analysis of Migration, Department of Economics, University College London, and Epolicy*, File No. 102, (1 – 113).
- Ensign, P.C. ve Robinson N.P. (2011). Entrepreneurs because they are Immigrants or Immigrants because they are Entrepreneurs?: A Critical Examination of the relationship between The Newcomers and the Establishment. *The Journal of Entrepreneurship, The Journal of Entrepreneurship*, Volum. 20(1), (33-53).
- Esen, O. ve Binatlı, A. (2017). The Impact of Syrian Refugees on The Turkish Economy: Regional Labour Market Effects. *Socia Sciences, MDPI*, Volum.6, No.129, (1-12).
- Faist, T., Hammar, T., Brochmann, G., ve Tamas, K. (1997). International Migration, Immobility and Development Multidisciplinary Perspectives. *Oxford, Berg Publishers*, (1-309).
- Feridun, M. (2004). Does Immigration Have an Impact on Economic Development and Unemployment? Empirical Evidence from Finland (1981 – 2001), *International Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies*, Vl. 1, (39-60).
- Ferreira, J. (2018). Turkish Economy Grows 7.3% in Q4. *Turkish Statistical Institute, Trading Economics*, (29-03-2018),
<https://tradingeconomics.com/articles/03292018074936.htm>

- Garg, A. ve Phayane, N. (2014). Impact of Small Businesses Owned By Immigrant Entrepreneurs on the Local Community of Brits. *Journal of Small Business and Entrepreneurship Development*, Vol. 2, No. 2, (57-85).
- Genchev, V. (2005). Immigration to the European Union - Challenges and Opportunities for a Europe of 25+, Munich Personal RePEc Archive MPRA, Paper No. 4249, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/4249/>
- Hagen-Zanker, J. (2008). Why Do People Migrate? A Review of The Theoretical Literature. *Maastricht University, Maastricht Graduate School of Governance*, Working Paper: MGSOG/2008/WP002, (1-25).
- Hjerm, M. (2004). Immigrant entrepreneurship in the Swedish Welfare State. *British Sociological Association*, Volume. 38(4), (739–756).
- İçduygu, A. ve Diker, E. (2017). Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers. *The Journal Of Migration Studies*, Volum. 3, No. 1, (12-35).
- Incesulu, I. (2017). Entrepreneurial and Intrapreneurial Mindset Development for Highly Skilled Migrants in Europe, National Needs Analysis Report Of Turkey, Migrapreneurs Projectm, Erasmus, (1-18).
- International Crisis Group, (2016). Turkey’s Refugee Crisis: The Politics of Permanence. *International Crisis Group, Europe Report* No. 241, (1-39).
- IOM, (2017). World Migration Report2018. *International Organization for Migration*, e-ISBN 978-92-9068-763-4, (1-364).
- Kallick, D.D., Roldan, C. ve Mathema, S. (2016). Syrian Immigrants in the United States, A receiving Community for Today’s Refugees, *Center for American Progress*, (13-12-2016), <https://www.americanprogress.org/issues/immigration/reports/2016/12/13/294851/syrian-immigrants-in-the-united-states-a-receiving-community-for-todays-refugees/>
- Kerr, S. ve Kerr, W. (2011). Economic Impacts of Immigration: *A Survey*, *Harverd Business School, Working Paper*: 09-013, (1-48).
- Khoudour, D., ve Andersson, L. (2017). Assessing the Contribution of Refugees to The Development of Their Host Countries. *OECD Organization for Economic Co-operation and Development*, Paper No. DEV/DOC(2017)1, (1-23).
- Kirişçi, K. (2014). Syrian Refugees And Turkey’s Challenges: Going Beyond Hospitality. *Brookings Institution*, (1-46).

- Kolb, H. ve Egbert, H. (2008). Migrants and Markets, Perspectives From Economic and The Other Social Sciences. *IMISCOE Research - Amestrdam University Press*, (1- 243).
- Kuyumcu, M.I. ve Kösematoğlu, H. (2017). The Impacts Of The Syrian Refugees On Turkey's Economy (2011-2016). *Journal of Turkish Social Sciences Research, Hasan Kalyoncu University*, Volum. 2, No. 1, (77-93)
- Lee, E. (1966). A Theory of Migration, Demography, *Population Association of America*, Vol. 3, No. 1, (47-57).
- Lewis. W. A. (1954). Economic Development With Unlimited Supplies of Labour. *The Manchester School*, 22, (139-191).
- Lucas R. (1975). The supply of immigrants' Function and Taxation of Immigrants' Incomes: *An Econometric Analysis, Journal of Development Economics*, Vol. 2, (289-308).
- Makovsky, A. (2019). Turkey's Refugee Dilemma: *Tiptoeing Toward İntegration. Centre for African Progress*,(13-03-2019).
<https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2019/03/13/467183/turkey-s-refugee-dilemma/>
- Massey, D., Arango, J., ve Hugo, G, Kouaouci, A., Pellegrino, A., ve Taylor, E, (1993), Theories of International Migration: *A Review and Appraisal, Population and Development Review*, Vol. 19, No. 3, (431-466).
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., ve Taylor, E. (1998). *Worlds In Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium (International Studies in Demography)*. *Oxford University Press*, (1-376).
- Memişoğlu, F. ve Ilgit, A. (2016). Syrian Refugees in Turkey: Multifaceted Challenges, Diverse Players and Ambiguous Policies." *Mediterranean Politics*, vol. 22, (317-338).
- Myers, C. (2017). Reugees Flows Through Turkeyy from 1980 to 2017, Turkish Heritage Organization, <https://www.turkheritage.org/en/publications/issue-briefs/refugee-flows-through-turkey-1980-to-2017-4421>
- Nathan, M. (2014). The Wider Economic İmpacts of High-Skilled Migrants: A Survey of The Literature for Receiving Countries, *IZA Journal of Migration*, 3:4, (1-20).
- Nijkamp, P., Poot, J., ve Sahin, M. (2012). Migration Impact Assessment, *New Horizons in Reginoal Science*, (1- 445).

- OECD, (2010). Entrepreneurship and Migrants, Report by the OECD Working Party on SMEs and Entrepreneurship, (1-32).
- OECD/ILO (2018), How Immigrants Contribute to Developing Countries' Economies, OECD Publishing, Paris, (1-194).
- Omar, H. (2011). Arab American Entrepreneurs in San Antonio, Texas: Motivation for Entry Into Self-Employment. *Education, Business and Society: Contemporary Middle Eastern Issues*, Vol. 4, No. 1, (33-42).
- Orhan, O. ve Gündoğar, S.S. (2015). Effects of The Syrian Refugees On Turkey, Orsam Center For Middle Eastern Strategic Studies, TESV Türkiye Ekonomikve Sosyal Etüdler Vakfi, Report No. 195, (1-40).
- Perruchoud, R. ve Redpath-cross, J. (2011). Golssary on Migration, International Migration Law International Orgnization for Migration, ISSN 181302278, N.25, (1-118).
- Poot, J. ve Cochrane, B. (2004). Measuring the Economic Impact of Immigration: A Scoping Paper. *University of Waikato, New Zealand, Population Studies Centre*, No. 48, (1-57).
- Piore, M. J. (1979). Birds of Passage: Migrant Labor And Industrial Societies, *Cambridge University Press*, ISBN 978-0-521-28058-7 paperback (1-238).
- Ramírez, M., Wardach, I. Ve Anselmi, A. (2014). Research: Migrant Entrepreneurship In Lewisham, Diversity in the Economy and Local, Access Europe Network, DELI Project, (1-57).
- Rissman, E.R. (2006). The Self Employment Duration of Younger Men Over The Business Cycle. *Economic Perspectives, Federal Reserve Bank of Chicago*, (14-27).
- Rosenlund, S. ve Tabbaa, A. (2016). Entrepreneurship has become a beacon of hope in wartorn Syria, CNBC, Global Entrepreneurial Revolution, (17-11-2016), <https://www.cnbc.com/2016/11/17/entrepreneurship-has-become-a-beacon-of--hope-in-wartorn-syria.html>
- Ruhs, M. ve Vargas-Silva, C. (2018). The Labour Market Effects of Immigration, The Migration Observatory, The University of Oxford, (14-12-2018). <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-labour-market-effects-of-immigration/>

- Sılaşı, G. ve Simina, O. (2008). Migration, Mobility and Human Rights at the Eastern Border of the European Union – Space of Freedom and Security. *Editura Universităţii de Vest Timişoara*, No. 4, (1-408).
- Sinnya, U. ve Parajuli, N. (2012). Immigrant Entrepreneurship: Why Immigrants Choose to Become Self-Employed? A Qualitative study of South and Southeast Asian Immigrant Entrepreneurs in Umea City, *Umea School of Business and Economics*, (1-63).
- Suzuki, K., Paul, S. ve Maru, T, ve Kusadokoro, M. (2019). An Empirical Analysis of The Effects of Syrian Refugees On The Turkish Labor Market. *ADBİ Asian Development Bank Institute*, No. 935, (1-27).
- TEAC (The Economic Affairs Committee), (2008). The Economic Impact of Immigration Volume 1: Report, the House of Lords, HL Paper 82-I, (1-84), <https://publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldselect/ldeconaf/82/82.pdf>
- Todaro, M. (1969). "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries." *The American Economic Review* 59, (138-148).
- Tören, T. (2018). Syrian Refugees in the Turkish Labour Market. *ICCD The International Center for Development and Decent Work*, Paper No.22, (1-67).
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2016). İl Bazında Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, 2004-2014, *Türkiye İstatistik Kurumu Issue 24920*, (12-12-2016), <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24920>
- Tümen, S. (2016). The Economic Impact of Syrian Refugees on Host Countries: Quasi-Experimental Evidence from Turkey. *Central Bank of the Republic of Turkey and IZA*, (1-5).
- Ucak, S., Holt, J.P. ve Raman, K. (2017). Another Side to The Story: A Market Assessment of Syrian SMEs in Turkey, Building Markets, Syrian Economic Forum, Global Affairs Canada, (1-64).
- UNCHR, (2018). Turkey Fact Sheet August 2018, The UN Refugee Agency, (1-6).
- UNHCR, (2018). Global Trends Forced Displacement in 2017, (1-76).
- UNHCR, (2019). Global Trends Forced Displacement in 2018, (1-76).
- United Nations, (2017). International Migration Report 2017 Highlights, Department of Economic and Social Affairs, (ST/ESA/SER.A/404), (1-38).
- Vandor, P. VE Franke, N. (2016). Why Are Immigrants More Entrepreneurial?, *Harvard Business Review*, (27-10-2016), <https://hbr.org/2016/10/why-are-immigrants-more-entrepreneurial>

- Wallerstein, Immanuel. (1974). *The Modern World System I: Capitalist Agriculture And The Origins of The European World-Economy in the Sixteenth Century*. *New York: Academic Press*, ISBN 0-12-785920-9, (1-387).
- Williams, C.C. (2008). The Motives of Off-The-Books Entrepreneurs: Necessity- or Opportunity-Driven?. *International Entrepreneurial Management Journal*, Volum. 5, (203-217).
- Woetzeel, J., Madgavkar, A., Rifai, K., Mattern, F., Bughin, J., Manyika, J., Elmasry, T., Di Lodovico, A. ve Hasyagar, A. (2016). *People on the move: Clobal Migration's impact and Opportunity*, Mckinsey & Company. *Mckinsey Global Institute*, (1-136).
- World Bank, (2016). *Migration and Development: A Role for the World Bank Group* (1-49),
<http://documents.worldbank.org/curated/en/690381472677671445/pdf/108105-BR-PUBLIC-SecM2016-0242-2.pdf>
- World Bank, (2018). *The World Bank in Turkey, Country Snapshot*, (April, 2018). (1-4),
<http://pubdocs.worldbank.org/en/372961524127066297/Turkey-Snapshot-Spring2018.pdf>.

EKLER

Ek A.1: ANKET FORMLARI

Ek A.1: ANKET FORMLARI

Demografik Sorular:	
1- Cinsiyet?	
☐ Erkek	☐ Kadın
2- Yaş grubu?	
☐ 20 - 30	☐ 30 -40
☐ 40 - 50	☐ 50'den fazla
3- En yüksek eğitim seviyeniz nedir?	
☐ Örgün eğitim yok	
☐ İlkokul (en fazla 4. sınıf)	
☐ Ortaokul (5-8. sınıf)	
☐ Lise (9-12. sınıf)	
☐ Lise derecesi (liseden mezun olmuş)	
☐ Mesleki eğitim belgesi	
☐ Üniversite mezunu	
☐ Yüksek Lisans Belgesi	
4- Mesleğinizin uzmanlığı, eğitim dereceniz ile mi ilgili?	
☐ Evet	☐ Hayır
5- Türkiye'de ne zamandır bulunuyorsunuz?	
☐ Bir yıldan az	☐ 1-3 yıl arası
☐ 3-5 yıl arası	☐ 5 yıldan fazla
6- Arapça haricinde hangi dilleri biliyorsunuz?	
☐ İngilizce	☐ Türkçe
☐ Kürtçe	Diğer:
İş bilgileri - Başarılar ve engeller	
7- İşletme Adı:	
8- İş Sektörü:	
☐ Perakende ticareti ve ticareti (cep telefonu mağazası, giyim mağazası gibi)	
☐ El işçiliği (ayakkabı yapmak gibi)	
☐ Taşımacılık (taksi şoförlüğü yapmak gibi)	
☐ Turizm, gastronomi ve eğlence endüstrisi (restoran sahibi, yiyecek dağıtımı gibi)	
☐ Bilgi ve danışmanlık (Bilgi Teknolojileri danışmanlığı gibi)	
☐ Tıp alanı (doktor, eczacı gibi)	
☐ İnşaat (inşaat işçisi, boyacı, marangoz gibi)	
☐ Mekanik işler (oto tamiri, makine operatörlüğü gibi)	
☐ Eğitim (Eğitim merkezinde çalışmak gibi)	

☐ Teknik ve iletişim					
☐ Diğer:					
9- İş yerinizi ne zaman açtınız?					
Tarih:					
10- Suriye'de iş yeriniz var mıydı?					
☐ Evet			☐ Hayır		
11- Evet ise, hangi tür bir iş yapıyordunuz?					
12- Evet ise, Suriye'de kaç yıllık bir girişimciliğiniz oldu?					
☐ 10 yıldan fazla			☐ 6-10 yıl arası		
☐ 1-5 arası			☐ 12 aydan kısa		
13- İşletmenizin büyüklüğü nedir?					
☐ Bir Kişilik İşletme (personel yok)					
☐ Mikro İşletme (10'dan az personel)					
☐ Küçük İşletme (<50 personel)					
☐ Orta Ölçekli İşletme (<350 personel)					
14- Kaç çalışmanız var? Cinsiyetlere göre sayılarını yazar mısınız?					
Erkek:					
Kadın:					
15- Türk çalışmanız var mı?					
☐ Evet			☐ Hayır		
16- Evet ise, kaç kişi?					
Sıra:					
17- Yıllık kazancınız ne kadardır?					
18- İşletmenizi ilk Gaziantep'te mi kurdunuz? Başka bir şehirde kurduysanız lütfen hangi şehir olduğunu belirtiniz.					
19- İş kurmak için neden Gaziantep şehrini seçtiniz? Aşağıda size uyan bütün şıkları işaretleyiniz.					
☐ Suriyeli kişi sayısının fazla olması					
☐ Size destek olacak akrabalarınız ve arkadaşlarınız olması					
☐ Prosedürler ve düzenlemelerin daha kolay olması					
☐ Gaziantep'in büyük bir sanayi şehri olması					
☐ Diğer:					
20- Gaziantep'te kaç şubeniz var?					
Bir					
Birden fazla:					
21- Şirketinizin başka bir şehirde şubesi var mı? Varsa, hangi şehirlerde var?					
22- 1'den 5'e kadar olan bir sıralamada, Gaziantep'te işe başlama motivasyonunuzu aşağıdaki etkenlerden her biri ne kadar etkiledi?					
(1) motivasyonumu hiç etkilemedi, (2) az bir motivasyonu oldu, (3) nötr (ne oldu, ne olmadı), (4) motivasyonumda ilgili bir etkisi oldu, (5) motivasyonumu yüksek oranda etkiledi					
	1	2	3	4	5
Ücretli çalışmaya erişim eksikliği					
Piyasa fırsatları					
Başarı, zorlayıcılık ve öğrenme					
Bağımsızlık ve özerklik					

Gelirinin güvence altında olması ve mali başarı					
Tanınırlık ve statü					
Aile ve roller					
Mevcut mesleki statüyle ilgili memnuniyetsizlik					
Çevre ve sosyal motivasyonlar					
Kültürel yatkınlıklar					
Sosyal ağlara(network) erişim					
Türkiye'de olumlu kurumsal düzenlemeler					
Mali sermayeye erişim olanağı					
Diğer:					
23- 1'den 5'e kadar olan bir sıralamada, aşağıdaki durumlarla ne kadar karşılaştınız? (1) Asla zor olarak düşünmedim, (2) Çok az zor olarak düşündüm, (3) Zor ya da kolay düşünmedim, (4) Zor olduğunu düşündüm, (5) Çok zor olduğunu düşündüm					
	1	2	3	4	5
Fon ve kredilere erişim					
Ürünlerimi pazarlamak					
İş planı geliştirme					
Dil becerileri					
Yasal şartlar					
Ticari düzenlemeler					
Aile ile işin dengelenmesi					
Başarısızlık korkusu					
Diğer:					
24- 1'den 5'e kadar olan bir sıralamada, aşağıdaki faktörlerin her biri işinizi kurmada nasıl yardımcı olmuştur? (1) Hiç yararı olmadı, (2) Biraz yararı oldu, (3) Yararı veya zararı olmadı (4) Yararı oldu (5) Çok yararı oldu					
	1	2	3	4	5
Destekleyici bir arkadaş ve aile çevresi olması					
Profesyonel ağlara erişim					
Türkçe dil becerilerini kazanmış olmak					
Girişimci olarak önceki deneyimim					
Sıkı çalışma kararlılığı					
Girişimci ruh					
Riski tolere edebilme kapasitesine sahip olma					

Liderlik ve yenilikçi becerilerim					
Esneklik ve açık fikirlilik					
Amacımı bilmek					
Diğer:					
25- Sizce, Türkiye'de bir iş kurmaya başlıca engeller nelerdir? Aşağıda size uyan bütün şıkları işaretleyiniz.					
☐ Finansal kaynaklara erişimdeki zorluklar					
☐ Sürecin uzun ve bürokratik olması					
☐ Yasal engeller (ör. iş yönetmelikleri, sigorta şartları)					
☐ Dilsel engeller (Türkçe bilmemek gibi)					
☐ Türkiye'de iş kurmak hakkında bilgi ve beceri					
☐ Diğer:					
26- İşyeriniz yasal olarak Türkiye'de kayıtlı mı? Evet ise, süreç nasıl oldu?					
☐ Kolay		☐ Biraz zor			
☐ Zor		☐ Çok zor			
☐ Halen devam etmekte					
27- Türk ortağınız var mı?					
☐ Evet		☐ Hayır			
28- Suriyeli ortağınız var mı?					
☐ Evet		☐ Hayır			
29- Gaziantep'te piyasa erişilebilirliğini nasıl tanımlarsınız?					
☐ Kolay		☐ Biraz zor			
☐ Zor		☐ Çok zor			
30- Satın alma olanaklarına erişimi nasıl değerlendiriyorsunuz?					
☐ Kolay		☐ Biraz zor			
☐ Zor		☐ Çok zor			
31- Finansal kaynaklara erişiminiz nasıl?					
☐ Kolay		☐ Biraz zor			
☐ Zor		☐ Çok zor			
32- İşletmenizin anaparası /sermayesi ne kadardı?					
33- İşletmenizin sermayesini nasıl ayarladınız?					
Banka kredisi					
Bir arkadaş / akraba tarafından verilen borç					
Tasarruf / kendi paranız					
Ortaklık					
Diğer:					
34- Herhangi bir ihracat faaliyeti yürütüyor musunuz?					
Türkiye içi mi? Hangi şehirler?					
Türkiye dışında mı? Hangi ülkeler?					
35- Yurt dışı satışınız var mı? Aşağıdakilerden birini işaretleyiniz.					
☐ Çok iyi		☐ Oldukça iyi			
☐ Tatmin edici		☐ Oldukça fakir			
☐ Çok zayıf					
36- İşletmenizin son 12 aydaki performansını nasıl değerlendirirsiniz?					
☐ Çok iyi		☐ Oldukça iyi			

☐ Tatmin edici	☐ Oldukça kötü
☐ Çok kötü	
37- Önümüzdeki 12 ay için işletmeniz ile ilgili beklentiniz nedir?	
☐ Büyüme	
☐ Aynı kalmak	
☐ Küçülmek	
38- Önümüzdeki 12 ay için işletmeniz ile ilgili beklentiniz nedir?	
☐ Şu an olduğu gibi kalma	
☐ Gaziantep'te yeni bir şube açmak	
☐ Başka bir şehre taşınmak	
☐ Yeni bir şehirde yeni şube açmak	
☐ Diğer:	
39- Aylık olarak ortalama kaç müşteriniz var? Lütfen belirtin	
Suriyeli: %	
Türk: %	
40- Türk toplumunun iş yerinize olan işbirliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?	
☐ Çok iyi	☐ Oldukça iyi
☐ Tatmin edici	☐ Oldukça kötü
☐ Çok kötü	
41- Suriye'de savaşın bitmesi durumunda aşağıdakileri düşünüyor musunuz?	
☐ İşletmenizi Suriye'ye taşımayı	
☐ Türkiye ile Suriye arasında işinizi artırmayı	
☐ Türkiye'de kalmayı ve genişlemeyi	
☐ Diğer:	

ÖZGEÇMİŞ

Yara Aad 1987 yılında Suriye’de doğdu. Şam Üniversitesi ticaret ve İktisat Fakültesi Mühasebe Bölümü’nden 2014 yılında mezun oldu. 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi’nde yüksek öğrenime başladı. Yara Aad yüksek derecede İngilizce ve Arapça bilmektedir. 2018 yılından beri Suriye dernekler’de mütasebci ve proje yönetimci olarak çalışmaktadır.

VITAE

Yara Aad was born in Syria in 1987. She graduated from Damascus University, Faculty of Commerce and Economics, Department of Accounting in 2014. She has started higher educations in Gaziantep university in 2015. Yara Aad is fluent in English and Arabic. she has been working as an accountant and project manager in Syrian associations since 2018.